

ИВАН ПОПОВ
НАШИТЕ МАРКОВСКИ
ПРОЦЕСИ
ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ТРИЛЪР
ЗА МЛАДШИ НАУЧНИ
СЪТРУДНИЦИ

Част 1 от „Езиково инженерство“

chitanka.info

1. ПОНЕДЕЛНИК

— Ей, Лука, каква беше тази мадама, дето мина оттук с шефа ти преди малко? — попита вехтият портиер, който се подпираше на стената до входа на института, припичайки се на обедното слънце.

— Не съм Лука, а Тома — отвърна му Тома. — За каква мадама говориш?

— Много красива булка — каза портиерът, — руса, дългокрака и с ей такива балкони. Той, професор Дамгов, все с хубави жени ходи, засукани, ама тая беше... Откъде я е хванал, а? Такива мадами при нас в института не идват, не са по джоба на нашите хора, може би само на ония от „ЯТАГАН“...

— Стой! — сепна се Тома. — Ти кога видя шефа ми?

— Ами ей сега влезе в института заедно с булката, преди няма и минута. Ти защо питаш?

„Появил се е!“ — загря изведнъж Тома. Цялата му сънливост моментално се изпари, той изкатери с два скока стълбите пред входа и хукна по коридора към кабинета на професора. "Ех, че шанс се откри — мислеше си той, а ако не се бях забавил да си купя вестник, щях да го засека направо на входа... И изведнъж Тома ядосан се плесна по челото и се затича назад. Беше изпуснал да попита за най-важното.

— Ей, а как изглежда шефът ми, как да го позная? — извика той, но на площадката пред входа вече нямаше никой. Портиерът беше изчезнал. Тома се огледа наоколо: портиерската стаичка беше празна, а навън не се виждаше жива душа. Само няколко проскубани песа, целите на бели петна, сякаш мутирала от радиацията, се мотаеха между паркираните отпред коли — лъскавите лимузини на хората от обединението „ЯТАГАН“ и старите, ръждясали, а някои и вдигнати на трупчета, трабанти и москвичи на институтските служители. Просто чудно, мислеше си Тома, как един сто кила мъж на шейсет и нещо години може да пропадне вдънземя само за броени секунди. „Да не се е превърнал в куче?“ — мина му през ума. „Или пък в розов храст може би?“ Той огледа внимателно розовите храсти, но никой от тях не

приличаше повече от останалите на омагьосан от зъл вълшебник портиер: всичките бяха еднакво сгърчени, буренясали и сякаш плачеха за пенсия.

— Дяволска работа — каза Тома на глас и се прибра обратно в коридора. На вратата на шефския кабинет с табела: „Секция «Теория на хаоса» Проф. Владимир Дамгов, началник“ той се спря и долепи ухо до нея. Като се убеди, че никакви звуци не се чуват отвътре, почука два-три пъти и чак тогава натисна бравата — не искаше да изхваща шефа си в деликатно положение с мадамата. Вратата обаче се оказа заключена. Тогава Тома я отвори със своя ключ и надникна в кабинета: вътре нямаше никой, дори надзъртането под бюрото и зад широкия кожен диван не даде резултати... Той излезе обратно в коридора, заключи кабинета и следейки с поглед фойайето пред стълбите — да не мине оттам случайно русата мадама — заобмисля по-нататъшната си тактика. Да обмисля обаче, както винаги в института, не му дадоха: изведнъж нечия длан го плесна лекичко по дясното рамо. Тома се обърна надясно, но там нямаше никой; после завъртя глава наобратно и видя колежката си Мария.

— Здравсти, Лука! Какво зяпаш като гръмнат?

— А, ъ-ъ-ъ... ти ли си? — изломоти Тома, съобразявайки, че наистина гледа като гръмнат. — Гоня шефа си. И освен това не съм Лука, а Тома.

— Е, ами гони го тогава — каза Мария. — Успех в гонката.

— Но как да го гоня, като не знам как изглежда!

— Ъ?... — не разбра Мария, но после си спомни. — А, вярно. Тогава поразпитай малко из барчетата, има хора, дето го познават.

— Цяла година разпитвам вече! И всеки казва различно. Едни викат, че бил висок, едър, с плешиво и вечно потно кубе, други — че бил нисък и дебел като тапа и носел очила седем диоптъра. Генчо от секция „Лазерна техника“ дори разправяше, че бил инвалид, в количка...

— А, ти вярвай на Генчо — отбеляза саркастично Мария. — Знаеш ли как му викат на него? Багдадския лъжец.

— Че аз толкова и му вярвам...

— Чакай, но щом не знаеш как изглежда шефа ти, какъв смисъл има да го гониш? — забеляза Мария. — Дори да го хванеш, как ще познаеш, че е той? Я най-добре да прием по един джин в барчето в

мазето... Че вече обед стана, пък ми се пие... — И без да дочака отговор, тя хвана Тома за ръкава на ризата и опита да го помъкне към стълбите.

— Може — не възрази Тома, но в следващия момент съобрази за какво се беше замислил. — А, сетих се! Ей сега го били видели с някаква страхотна мадама, руса, дългокрака и с големи балкони. Портиерът така разправяше.

— Е, и? — не разбра Мария. Самата тя беше нисичка, леко мургава, а балкони у нея не се наблюдаваха, така че не отговаряше на описанието по никой показател.

— Много просто — обясни Тома. — Сега ще обиколя из института и ще търся русата мадама. Ако е наистина толкова красива, както я описа портиерът — няма начин да не я открия, тя ще контрастира с всичко живо, дето ходи из института. Нещо като белязан атом, както казват физиците. И като открия белязания атом — до него, поне по идея, се движи моят шеф, без значение как изглежда. По-сложно ще стане, ако около мадамата се въртят повечко на брой мъже, но дано не е такъв случаят...

— Ами ако мадамата се е качила в офисите на „ЯТАГАН“? — предположи Мария.

При това предположение оптимизмът у Тома мигом се изпари. Научно-производственото и застрахователно обединение^[1] „ЯТАГАН“, финансовата шапка на института, заемаше горните три етажа от сградата, и обикновените смъртни като Тома там не можеха и да припарят — охраната бе твърде дебеловрато скроена и никакви възражения не минаваха. „Все пак професорите са дребни риби, нямат работа горе при босовете — предположи за успокоение той. — Значи шефът би трябвало да е някъде на долните етажи, но къде ли... Може да е при академик Новоселски, шефа на института.“ „Че защо му е на Дамгов да води мадамата при академика, да не му е сводник?“ — обади се в главата на Тома някакъв нагъл вътрешен глас. „А откъде си сигурен, че не му е сводник?“ — спречка се с първия вътрешен глас още един, не по-малко нагъл от него. Тома с известно усилие на волята разтърва вътрешните гласове и се обърна наляво, за да възрази на Мария, но с изненада откри, че до него няма никой, и изобщо целият коридор е пуст. Докато се разправяше сам със себе си, колежката му се бе изпарила неизвестно къде и как, без да остави никакви материални

следи — дори мирисът на парфюма ѝ не се усещаше вече. Тома тръсна глава, сякаш да отпъди някакво видение или вредна мисъл. „Стига съм губил време — отсеке наум той. — Трябва да търся наред. Отдолу-нагоре, стая по стая.“ Противно на очакванията си, Тома се справи с първия етаж доста бързо, загуби едва няколко минути. Само в една от лабораториите, принадлежаща на катедра „Биохимия“, на него му се случи да зърне работещи хора; на вратите на останалите лаборатории висяха големи железни катинари, а някои бяха запечатани — от застрахователя „ЯТАГАН“, ако се съди по печата. Той обиколи и институтските кафенета и барчета, които само на този етаж бяха три броя, надникна и в бира-скарата. Навсякъде беше пълно с хора — просто да се чуди човек откъде толкова народ в института: някои обядваха, други пиеха кафе, трети — бира или водка, около масите се водеха светски разговори — ала никъде не се виждаше страхотна руса булка, като описаната от портиера. Много често обаче в разговорите Тома улавяше да се коментира някаква заповед на академик Новоселски: трябвало било целият институт в пълен състав да се яви на първи следващия месец на Орловия мост, в десет сутринта и с букети цветя в ръце, за да посрещнат на моста Валутния борд, който щял да дойде тогава. „Пак глупост някаква“ — каза си той и мина на следващия етаж. Него той го претърси още по-бързо. По някакво стечение на обстоятелствата на втория етаж се бяха събрали повече кабинети на професори и академици, при това от различни секции, кафенета имаше само две, една голяма заседателна зала, и нищо друго. При това всички тапицирани врати на кабинетите бяха заключени, залата за заседания — също; сякаш професорите бяха излезли да стачкуват или, не дай Боже, бяха ги изкарали на съботник да прекопаят градинките пред института. Шефовете на „ЯТАГАН“ обичаха порядъка и държаха градинките да бъдат винаги прекопани, тревата окосена, а розите да цъфтят както са по опис: белите — в бяло, червените — в червено, и тъй нататък. Все пак в едно от кафенетата на етажа Тома се задържа за известно време. Там колегите му от секция „Комуникационна техника“ празнуваха; бяха съединили няколко маси, отгоре стояха наредени чинии с мезета, и се пиеше ливанско уиски. Виновникът за купона се казваше Стефчо; като видя стърчащия на вратата Тома, той веднага му връчи в ръката пластмасова чашка и му сипа пиене. „Какъв е поводът — попита Тома, — рожден ден може би?

Или сватба?“ „А, не, развод“ — отвърна щастлив Стефчо. „Е, тогава честито — поздрави го Тома, — значи сега си свободен гражданин...“ Очевидно празнуващите бяха заседнали тук отдавна, може би още от сутринта, от началото на работното време, тъй като градусът на веселието вече бе почнал да стихва. Около масите се водеха само кротки разговори на футболна тема, при това на равнище „Б“ група, и Тома доста се зачуди, понеже последният кръг в „А“ група беше минал твърде скандално, бяха били съдията в Кюстендил, мачове продадени също имаше, и изобщо се отваряше широко поле за коментар, а мъжете около масата изглежда бяха изкоментирали всичко от елитния футбол, че да паднат чак до „Б“ групата. „Кога ли са успели — озадачи се той, — нали днес сме едва понеделник?“ И с тази мисъл в главата гаврътна сипаното му питие — то имаше гадния вкус като на дестилирани мръсни чорапи — и излезе, за да продължи издирването си на третия етаж. В първото барче, което той провери там, също нямаше нищо извънредно за откриване. Там течеше научен съвет: хората от секция „Финанси и статистика“ седяха около дълга маса, отрупана с димящи пепелници, кафени чашки и бирени бутилки, и нещо се лаеха един друг, и въпросната руса мадама естествено не бе открита между уморените сиви фигури на статистиците. Но в следващото заведение Тома беше прихванат от двете си колежки Мая и Веска, които пиеха коняк в компанията на няколко непознати мъже и жени, и те моментално понечиха да го инсталират до масата. „Не мога, бързам, имам работа“ — оправда се той. „Работа? Какво е това работа? Няма такава нещо — работа! Има — защита на кандидатска дисертация. Работа — няма...“ Тук Тома забеляза между чашите и мезетата на масата да се спотайва и самата кандидатска дисертация, за която говореха — подвързана със спирала и могъщо озаглавена: „Относно някои особености на слюнкоотделянето у митничарите от село Калотина в условията на застрахователна демокрация“. Под заглавието бе добавено в скоби с черен фулмастер „и валутен борд“, нататък следваше името на кандидата — някой си Красимир (фамилията бе застъпена от нечия чаша с пиене), а най-отдолу се мъдреше името на научното звено: "Секция „Бързи сънища“ към ИХСТБ при НПЗО „ЯТАГАН“ и национална фондация „Димитър Общи“. „А, значи защитата поливате тук“, досети се Тома и тази мисъл леко го озвери. „Кой е тук новоизлюпеният кандидат?“ — осведоми се той. Всички

посочиха най-щастливия и пиян член на компанията, ниско подстриган тип с подозрително глупаво изражение на лицето. „Кажки, кандидатe, какво означава ИХСТБ?“ — попита Тома. „А?“ — отвърна оня. „ИХСТБ, на кирилица ти казвам! Ето тук го пише, на корицата. И върху козирката на входа има пет светеци букви, които сега, разбира се, не светят, сега свети само рекламата на «ЯТАГАН», но тези букви също гласят — ИХСТБ. Институт по ХСТБ...“ „Абе остави го човека! — викнаха всички около масата. — Недей се заяжда за глупости!“ Но Тома не мирясваше: „Какво означава това съкращение? Хранителни Стоки и Трудова Борса? Или Християнско Спасение, Теология и Бром? А? Кажки!!!“ „Че откъде да знам! — бранеше се кандидатът. — Води се ИХСТБ, и толкоз. А какво означава — никой не знае... Ти да не би да знаеш случайно?“ „Ако знаех, нямаше да те питам — измърмори Тома, усещайки най-накрая, че се държи не както трябва. — Аз обаче знам, че не знам, а ти и това не знаеш...“ „Браво! — викна кандидатът. — Ти си нашият ведомствен Сократ. Във всеки институт си имат по някой такъв екземпляр...“ Тома се направи, че не е чул обидата, но сега се разжужаха другите около масата: „Ти бе! Какво задаваш умни въпроси? Доцяло му се да разбере какво значи ИХСТБ... Каквото трябва, това и значи! Пък и нищо да не значи — каква е разликата?... А може и да е секретно названието! Как беше там... застрахователна тайна. Един така разпитвал за застрахователни тайни, разпитвал, а накрая дошли застрахователите, застраховали го както се полага и вече не разпитва...“ „Извинявайте де, аз не от злоумислие — даде заден ход Тома, — просто ми беше интересно... В смисъл, че цял куп народ работи цял куп време в този институт, а никой не знае как се разшифрова името му...“ В отговор долетя: „Ти още попитай защо фондацията «Димитър Общи» се казва «Димитър Общи»!“ Тома с изненада осъзна, че никога досега не се е замислял над този, иначе доста интересен въпрос, но само сви рамене и тръгна да си ходи, а Мая и Веска подвикнаха след него: „Ти, Лука, все такива гадни въпросчета задаваш! Само ни развали моабета! Бягай си върши работата и дано те изядат крокодилите от зоологическата градина!“ Тома им напомни, че не е Лука, а Тома, а в нашата зоологическа градина крокодилите вече са вегетарианци, готвят се да живеят в условията на валутен борд хайваните, и си излезе.

Още в следващото барче обаче, третото поред на етаж, той налетя на нещо много по-страшно от крокодил, а именно — на Генчо от секция „Лазерна техника“. На всичкото отгоре, Генчо пиеше бира заедно с двамата Жоровци, Големия и Малкия; като ги видя насядали около ъгловата маса, Тома веднага даде заден ход и опита да се изниже навън, но на вратата се сблъска с бармана Асен, който носеше две каси с пиене. Заедно с касите Асен беше поне два пъти по-тежък от него и затова, в резултат, Тома рикошира обратно навътре и доста болезнено си удари лакътя в стената; тогава Генчо го хвана здраво и го насади на стола между себе си и Малкия Жоро. Именно Малкия Жоро черпеше тук, бил продал наведнъж цели четири кила държавен тротил на някакъв добър юнак, и той донесе бира за Тома въпреки съпротивата му и виковете: „Нямам време, сега гоня шефа си, ще го изпусна!“ „Как, отново ли?“ — учуди се театрално Генчо. „А шефът ти да не се казва Михал случайно? — намеси се Големия Жоро. — Имаше една такава приказка за малки деца, за оня, дето гонил Михал. Да не си ти там главен герой?“ „Идиоти! Видели са го да влиза преди... преди двайсет минути, с някакво русо гадже, ей такава!“ — и Тома с ръце показва външните атрибути на гаджето. „А, ясно — махна с ръка Генчо, — на професорите им е дошъл размножителния период. Това е сезонно, знаеш, сега се разгонват насам-натам...“ „А ти кога си го видял?“ — попита Малкия Жоро. „Не аз, портиерът го е видял.“ „Кой портиер?“ „Не му знам името, един дърт и дебел, със зелено сако, като на горски.“ „Такъв портиер при нас няма, заяви с авторитетен глас Малкия Жоро. — Нашите всички са едни тънки и гърчави, духнеш ли ги, ще паднат. Оня те е изпързлял сигурно...“ „Ти пък откъде знаеш?“ „Ами аз ги познавам всичките, нали съм им началник.“ „Стига си дрънкал глупости бе — присмя му се Генчо. — Няма пет бири си изпил, а вече не знаеш какво приказваш. Ти си шеф на портиерите колкото аз съм Мирослав Мирославов — Крушата...“ „Добре де, няма значение — каза Големия Жоро, — и без това шефът на Тома не е истински. Той е измислен герой, като Дядо Мраз или евентуално Снежанка, и съществува само в неговата болна фантазия...“ „Ерес! Ерес! Тома, не го слушай. Шефът ти съществува, но е най-прост призрак. Като ония, дето витаят из английските замъци.“ „А ти, изроде, виждал ли си призраци, дето се разписват във ведомостта за заплати? — викна Тома. — И в протоколите от научни съвети, а и

командировъчни му издават, виждал съм ги с очите си...“ „И нашият институт не е замък — допълни Малкия Жоро. — Призраци витаят само в средновековни сгради.“ „Значи искаш да кажеш, че в сградите от комунизма призраци няма? Нали Солженицин бил казал, че комунизмът е второ средновековие.“ „Абе нещо не ми се вярва точно професор Дамгов да е призракът на комунизма, прекалено дребномащабни злини е извършил, че да претендира за тая титла...“ Чак сега Тома осъзна какви глупости се приказват тук, изпи си бирата докъм половината, стана и каза, че той също е призрак, или дори може би сатаноид, и затова заминава да търси шефа си. „А знаеш ли какво са ги правели сатаноидите едно време? — подхвърли Генчо след него. — Горели са ги на клади.“ „И с трепетликов кол в задника“, допълни Малкия Жоро. Казаха и още нещо, но него Тома не успя да го чуе, тъй като се озова в коридора. Тук той с лека изненада откри, че вече е претърсил всичко — двете останали кафенета на етажa бяха затворени. Докато се чудеше дали да мине още веднъж из барчетата, или да слезе долу и да поговори с портиера, Тома хвърли поглед върху прашното табло за обяви: закарфичените върху него листове известяваха за юбилейна конференция по ядрена физика в памет на Мирослав Мирославов — Крушата, ежегодни награди за научен принос „Мирослав Мирославов — Крушата“, новите задачи от конкурса за млади програмисти на Асемблер, посветен на М.М.-К., и тъй нататък... Самият М.М.-К. висеше, и по-точно не той, а неговият портрет висеше на срещнатата стена, огромен по размери, сигурно три метра висок; придворният художник на „ЯТАГАН“ го бе изобразил целия в бяло, на фона на черния му мерцедес, и белият костюм сякаш правеше плувналия в лой врат и косматата мутра отгоре му да изглеждат още по-страшни. Бащица-основател на „ЯТАГАН“, символ на националната застрахователна мощ и светец-покровител на института, М.М.-К. бе умрял преди три-четири години от челен удар с куршум от снайпер, но винаги щом минеше покрай портрета, Тома се питаше: какъв ли е бил оня пусти куршум, че не е рикоширал от тая дебела глава?... Под портрета, върху цокъла на стената, бяха разлепени през един сини и бели плакати; белите известяваха за пристигането на Валутния борд, в колко точно часа щял да стъпи на Орловия мост, а сините рекламираха достойнствата на новата застраховка „Задгробен живот“.

* * *

Изведнъж някъде откъм стълбите се дочу силно дрънчене и сградата леко се разтресе; Тома забърза натам, където почти веднага се бе образувала тълпа зяпачи, и се разбра, че това било асансьорът, който се откачил от въжетата и паднал в мазето. Асансьорът също беше владение на „ЯТАГАН“, сътрудниците на простосмъртния институт дори не мечтаеха да се возят на него, и Тома заедно с останалите сеирджии заслiza по стълбите към мазето да види жертвите на произшествието. Отзад познат глас коментираше: „Това е понеже асансьорът е за четири лица, повтарям, четири лица, а не четири мутри...“ Тома се обърна, видя, че това е неговият познат Ивайло от секция „Нечиста математика“ и тъкмо да го заговори, когато отдолу се понесоха юнашки псувни и споменатите от Ивайло четири лица, тоест мутри, съвсем живи и здрави, се появиха на стълбищната площадка в мазето. „Гледай бе! — шушукаха отзад в тълпата. — Нищо им няма! Айде, ако не нещо счупено, но как са отървали мозъчното сътресение, това не мога да разбера...“ „Мозъчно? — попита ехидно гласът на Ивайло. — Кой каза мозъчно?“ В този момент обаче четирите провалили се мутри тръгнаха нагоре по стълбите, прескачайки през две стъпала и ясно показвайки на всички простосмъртни, че някакво си пропадане в асансьорна шахта въобще не може да ги стресне. При появата им зяпачите мигом се разпръснаха, стараяйки се да гледат някъде настрани и към тавана; мутрите пресякоха мраморното фоайе и на вратата налетяха на портиера. „Казвай, кучи сине, къде тука е асансьорния техник!“ — ревна му единият от мутрите и го улови за шията. Портиерът — същият онзи, който Тома бе засякъл на идване, пенсионер със зелено сако като на горски, изгуби ума и дума, очите му се обърнаха към тавана, сякаш вече казваше молитвата си; виждайки накъде отиват работите, хората от тълпата се обърнаха в паническо бягство, и за последно Тома успя да види само как четирите пострадали „лица“, разярени от телешкото мучене на портиера, го блъскаха с все сила в стената.

Тома догони Ивайло, който бе хукнал към компютърния център на секцията си, и го хвана за рамото.

— А, здрасти! — ухили му се Ивайло. — Тъкмо вчера ти звънях, но не те намерих. Моят шеф те е предложил за премия, нали се сещаш, че през зимата ти ни направи оня алгоритъм, дето...

— Хайде да седнем в някое кафе — предложи Тома, — днес сума време обикалям из института, чак краката ме заболяха.

— Хайде — каза Ивайло и направи опит да се вмъкне в първата врата отдясно на коридора, без да забележи, че това е обменно бюро. Тома го спря:

— Чакай, това не е кафе, не виждаш ли таблото с валутните курсове?

— А? — зяпна учудено Ивайло и огледа със съмнение таблото. — Ей, вярно. Аз пък отначало помислих списъка с валутите за асемблерски листинг. Много си приличат: в едната колона трибуквено означение, а в другата — цифра... Помислих, че това е решението на задачата от конкурса на М.М.-К. Нещо ново при теб?

— Че какво ново? — унило вдигна рамене Тома. — Суперкомпютърът още го няма. А щом го няма него, значи нищо ново няма...

— Нали преди разправяше, че оставало само да уредят някакви гаранции за вътрешното министерство? Че машината не можела да разкодира пароли на банкови сметки...

— Това го уредиха още преди три месеца — отвърна Тома, — ти си много назад с информацията. После обаче излезе въпрос с разплащанията, нещо не можели по банков път да пратят парите, та се наложи моят професор заедно с някакви от фондацията „Димитър Общи“ да ги пренасят до Щатите с чували, и по тая линия изгубиха още един месец. После се разправяха нещо с щатските митничари да не е с военно предназначение машината, нали ние сме все в черните списъци. А сега компютърът бил заседнал, представяш ли си, на румънската митница. Шефът ми се обади преди седмица по телефона, скъсал се да звъни в Румъния, изобщо не било ясно какъв вятър я е довял машината там. Юнаците от фондацията и те се мъчели да я подкарат насам, пратили били хора на място — да бутнат зелено на когото трябва, че да я пуснат...

В този момент двамата стигнаха до първото барче на етаж, взеха си по една бира и се наместиха на една от ъгловите маси.

— Имам чувството — продума замислено Ивайло, след като отпи от бирата си, че цялата работа с твоя суперкомпютър е фалшива. И изобщо никой няма намерение да го докарва тук. А теб само те разиграват...

— Тогава защо изобщо са ме взели? — възрази Тома. — Зачисляват ме програмист на суперкомпютъра, плащат ми заплата, носят ми ръководства по програмиране на паралелни машини, а да вземат суперкомпютър изобщо нямат намерение?... Глупаво се получава според теб. Не, все пак мисля, че машината ще дойде. Лошото е, че докато дойде, аз ще откача от бездействие.

— Че какво лошо има в бездействието? — не разбра Ивайло. — Нашият общ предтеча Вуте седнал е копал и щом виждал спешна работа, легал да спи, а ти се ядосваш, че нищо не си бил вършел. Осъзнай се, спомни си заветите на прадедите! Парите са малко, вярно, но това е друга работа...

— Не е в парите въпросът. Ако искаш да знаеш, на мен за Нова година и премия ми дадоха. А един програмен ред не съм им написал.

— Е, Лука, значи вече наистина си откачил, щом си недоволен при това положение...

— Не съм Лука, а Тома.

— А, извинявай. Но все пак, от твойто по-хубаво според мен няма — спиш до обед, търкаш си задника из барчетата, а на края на годината — премии. Пък мен ме товарят с всякакви дивотии, ето в началото на месеца мислех, че щом свършим оня последния проект, ще има почивка, но моят професор ме прати да съм бил бачкал с някакви социолози. Ужас.

— И какво им правиш там на социолозите?

— Откъде да знам какво им правя, нали не разбирам нищо от социология? Те ми обясняваха какво точно искат, половин ден ми загубиха, ама нали използват едни засукани термини, дето ги слушам като паднал от Марс: фантазъм, симулакър, деконструкция... все разни такива. Слушам ги аз, а по едно време им викам: вижте сега, тия думички аз в зоологическата градина не съм ги учил... тоест в детската градина, разбира се, — и затова не ми приказвайте френски работи, ами гледайте какво ще ви кажа. Искате ли един модел на основата на марковски процеси?^[2] Усещам аз, че тъкмо такава нещо ви трябва, ние програмистите имаме за тези работи усет. Ония пък дори

не бяха чували за марковски процеси, и ме питат: какви са тия процеси? От Марко Тотев ли идва името им? Или просто от Марко, като нарицателно име за магаре?... Така че нито аз знам какво правят те, нито те знаят какво правя аз, но нали трябва да се отчита дейност, води се, че работим заедно...

— Конвейерно — каза наслуки Тома.

— Горедолу така — съгласи се Ивайло и изведнъж се плесна по челото. — Леле, какъв идиот съм! Щях да забравя най-важното! В нашата мрежа открих една статия по нашия с теб въпрос. Съвсем случайно я открих, просто се заврях в някакви затънтени директории...

— За какъв наш въпрос говориш? — не разбра Тома.

— Как какъв? Най-главния въпрос! Дето преди го обсъждахме с теб: „Обща теория на Института“. Откъде се е взел, за какво служи, защо е такъв идиотски и кому е изгодно това...

— А! — Тома накрая се сети какво има предвид колегата му, мигом живна и потри ръце. — Дай да я видим тая статия! На хартия имаш ли я, или само на файл?

— Изкарах я на принтера. Ей сега ще я донеса, само ми пази бирата да не я изпие някой.

Тома обеща на Ивайло да му пази бирата, той излезе и след минута се върна с пачка листове, сгънати на две.

— Ето го — гордо обяви Ивайло, сякаш показваше шедевър на изкуството, и разгъна листовете. — Началото може да се пропусне, там вървят всеизвестни неща, дето и децата ги знаят. Че в секция „Лазерна техника“ разработват нови бойни лазери за нуждите на застрахователната индустрия — нали те още се смятат по закон за несъществуващи, значи не са забранени. Че за същата тази застрахователна индустрия в секция „Комуникационна техника“ правят устройства за подслушване на клетъчни телефони. Че в катедра „Финанси и стъкмистика“...

— „Финанси и статистика“ — поправи го Тома.

— Да де, нея имах предвид, там също работят само поръчки на „ЯТАГАН“. Че биохимиците дестилират в мазето нови синтетични наркотици...

— За моята секция има ли нещо? За „Теория на хаоса“.

— Май че не.

— Жалко... Ако има нещо тук, което да не ми дава мира — това е, че въобще нямам представа с какво се занимаваме в „Теория на хаоса“. Шефът е ненаблюдаем по определение, всичките колеги се крият някъде, дори на касата за заплати не съм засичал някой от тях, а във ведомостта са ей такъв списък... За какво ще използваме суперкомпютъра, какви задачи ще пускаме на него — и това не знам...

Тома млъкна, понеже видя, че Ивайло изобщо не го слуша, а прелиства статията, търсейки нещо.

— Ето оттук почват интересните неща! — каза накрая Ивайло, сочейки един параграф, дебело отбелязан отстрани с червен молив, и зачете на глас: — „Известно е, че съвременното общество се развива в посока на все по-дълбока специализация на отделните негови членове във все по-тесни области от живота. Същото е в сила и за науката. Днес на практика няма учен, който да знае всичко за цялата своя наука; всеки се специализира в някаква тясна проблематика. Но оттук следва, че решаването на всяка що-годе интересна задача изисква привличане на голям брой тесни специалисти, чиито познания в типичния случай нямат никакви допирни точки. Формира се «интелектуален конвейер» — всеки научен сътрудник върши своята операция върху общата задача, без изобщо да може да я обозре и разбере изцяло. Тук възниква проблем: как да се координира научният конвейер? Специалистът по определение не вижда по-далеч от оградата на собствената си област. Когато бъде поставен да координира по-широк участък от конвейера, той автоматично се оказва некомпетентен. Или, съгласно принципа на Питър — всички ръководни кадри в науката са надскочили нивото си на компетентност. Решенията им на практика носят чисто случаен характер — а самите те не само, че не решават нищо, но в типичния случай дори нямат представа с какво точно се занимават и какво точно ръководят. И така, колкото по-високо стои един научен кадър в йерархията, толкова по-некомпетентен му се разрешава да бъде. За един професор е напълно в реда на нещата да си няма и понятие с какво се занимава; доцентът, макар че може да не му е ясно напълно, но все пак трябва да се досеща, да подозира нещо за предмета на своята дейност... Но за всеобщ ужас наблюденията в Института показват, че дори младшите научни сътрудници са в пълно неведение за какво ги държат на работа. За всеобщ ужас, защото именно на най-ниското ниво, при младшите научни сътрудници всъщност се върши

цялата работа, която по горните етажи на йерархията само се прелива от пусто в празно. А щом и на най-ниското ниво не знаят какво вършат — това ясно говори, че в Института не се върши нищо...“

— Чакай — прекъсна Тома колегата си. Мъчеше го смътното усещане, че вече е чел статията, и дори сякаш си представяше хода на мислите на автора. — Веднъж май слушах Генчо от „Лазерна техника“ да разправя нещо подобно, но не съм сигурен...

— Може — не възрази Ивайло, намери следващия отбелязан с молив пасаж и продължи: — „И така оказва се, че науката е система, в която всеки отделен учен, дори геният, е само елементарна информационна клетка, както е невронът в човешкия мозък — полутечен тригер в информационните вериги, отговорен само за своите елементарни операции и напълно неспособен да обозре цялата система. Но тогава спокойно можем да мислим, че всяка достатъчно голяма научна организация, например нашият Институт, е своеобразен свръхинтелект, нечовешки разум, за информационни клетки в който служат отделните сътрудници. И всеки служител от произволен ранг — от портиера до академик Новоселски, от аспиранта до члена на научния съвет, — пристъпвайки към задълженията си, без дори да подозира, се включва в мислителния процес на гигантския нечовешки интелект, чието име е ИХСТЪ... Интелект, зародил се в тапицираните кабинети и заседателни зали, интелект абсурден, всепроникващ, почти всемогъщ, и едновременно с това примитивен и негъвкав, — и дотолкова чужд на човешкия, че дори най-отчетливите му прояви обикновено сме склонни да разглеждаме като глупост или зла воля на ръководството, да търсим за тях някакви трансцендентни или чисто земни обяснения. Да ги признаем именно за проява на дейността на друг разум, преследващ свои напълно егоистични цели, е трудно чисто психологически...“^[3]

...И в този момент Тома изведнъж си спомни всичко.

— Ясно — прекъсна той насред думата Ивайло. — Няма смисъл да четеш нататък. Тоест добре си направил, че си намерил статията, но...

— Какво „но“? Статията е велика! Друго такова изследване на Института, от такава гледна точка, няма да намериш никъде!

— Работата е там, че съм я писал аз — въздъхна Тома.

— Ти?!? Защо не каза веднага?

— Защото бях забравил всичко. Още преди половин година я написах, ръгнах я в мрежата — и забравих... Съвсем съм изкуфял. Едвам се сетих.

— А-а-а... — Ивайло се ухили, сякаш всичко му стана ясно. — Така значи! А аз си блъскам главата кой ги съчинява тия апокрифи. „Обща теория на Института“... Звучи съвсем като „Апокрифно евангелие от Тома“, хе-хе-хе...

— Какво се заяждаш пък сега? — викна Тома. — Нали разправяше, че била много велика статията и не знам си какво?

— Абе... Като не знаех кой я е писал, ми се виждаше велика. Пък сега, като разбрах — и все едно не е статия, а вестник „Безсмислен труд“... Всъщност как ти го роди акъла това за свръхразума?

— Де да го беше родил моят акъл! Видях го в една статия от двама руснаци, единият се казваше Лазарчук, а другия не го помня... И изобщо, прав си, всичко това са глупости. Няма смисъл да се занимаваме с тях.

— А, не, защо?

— Защото когато ги писах, самият аз бях глупак! Млад и зелен, още ненаправил половин година служба в института, и давай да се правя на разбирател... Виж само подзаглавието: „Критика на конвейерната наука“. Че каква наука в нашия институт? Никаква наука няма тук! Само заседания, дисертации и празни приказки по ведомствените барчета.

— Е, в общи линии така е — съгласи се Ивайло и в този момент сякаш му хрумна нещо.

— Чакай! Нищо не пречи Институтът да си бъде свръхразум, но свръхразум несвързан по никакъв начин с науката. И информационните кванти в него да бъдат не научните открития, а протоколите от заседания, празните приказки по барчетата и слуховете, разпространявани от портиерите и секретарките...

— А отгук излиза, че барчетата са нещо като изчислителни възли на Института — поде идеята Тома и сръбна малко бира за раздвижване на мисълта. — Като мозъчни центрове. Нали в тях се събират най-мощните потоци от празни приказки, в тях те резонират, взаимодействат, усилват се, натрупват се... А ние с теб се чудехме защо са се наплодили толкова барчета и защо упорито не фалират.

— А ние с теб, между другото, сега къде се намираме? В барче. И какво правим? Обменяме потоци от празни приказки! Които резонират, взаимодействат и тъй нататък. Значи — ние също участваме в мислителния процес на ИХСТБ. Без да знаем нито с какво се занимава секция „Теория на хаоса“, нито какво означава самото название ИХСТБ... Без да знаем нищо за този свръхразум. За нас той е „черна кутия“. Как точно разсъждава, как точно вижда света, какви условни и безусловни рефлексии го движат — не е ясно... Това не е човешки интелект, Тома! А ние се мъчим да го мерим с нашия човешки аршин — и се чудим защо нищо не се получава...

* * *

Макар професорът Дамгов да бе в строгия смисъл на думата ненаблюдаема величина, все пак неговото присъствие в света не оставаше безследно; множество събития, предмети и съобщения говореха в този смисъл. В кабинета му например, същия, от който Тома имаше ключ, нерядко се появяваха на бюрото нови папки с документи, изчезваха стари такива, пепелникът се пълнеше с фасове, макар че Тома не пушеше; понякога до компютъра се намираше забравен вестник „Безсмислен труд“. На няколко пъти професорът бе оставял на бюрото бележки, предназначени за Тома, в които го молеше да свърши вместо него някоя дребна работа — например да занесе някоя папка на секретарката на академик Новоселски, или пък да вземе от доцент Хайгъров анкетна бланка от ония, дето ги раздаваха за служителите на „ЯТАГАН“, да я попълни със своето име и данни и да му я остави. Наистина в повечето случаи молбата на шефа се оказваше неизпълнима — секретарката на академика биваше в отпуск по бременност, а за доцента Хайгъров казваха, че бил преминал на друга работа... Инспириран от активната дейност на шефа, Тома неведнъж се бе опитвал да го залови на живо, на няколко пъти престоя в кабинета по две-три денонощия непрекъснато, но напразно. Сякаш съществуваше някаква природна забрана той и професорът да бъдат на едно и също място в едно и също време, също както принципът на Паули забранява на два електрона с еднакво насочени спинове да бъдат в едно и също квантово състояние... Дебненето по разни заседания,

научни съвети, пресконференции и банкети, които, според бумагите в папките, запълваха дните на шефа, също не даваше никакъв ефект. Професор Дамгов беше неуловим като Левски: винаги се оказваше, че или ей сега е излязъл, или още малко и щял да дойде, или бил в чужбина, или нещо друго... Този ден професорът също бе минал през кабинета си: на бюрото, до компютъра лежеше картонена папка, за която Тома много добре си спомни, че вчера я нямаше там. Тома по принцип беше любопитен и винаги се ровеше из хартиите на шефа си, когато завареше такива в кабинета — и сега разтвори картонената папка. От пръв поглед лежащите вътре бумага изглеждаха като да водят началото си от някакъв научен съвет: на най-горния лист например се мъдреше предложение от някой си доцент Цанко Акулов „...да бъдат обявени невронните мрежи за чужда на валутния борд еврейска лъженаука^[4] с цел да се пресече...“ Отгоре на машинописния текст на ръка беше задраскано „еврейска“ и заменено с „арабска“ — сигурно е имало дискусия по този повод, а в ъгъла на листа стоеше резолюция: „Съгласен с поправката. Акад. ...“; името на академик не се четеше. Тома обърна листа, за да види какво точно щяло да се пресече, ако се обявели невронните мрежи за еврейска или арабска лъженаука, но на другата страница вместо продължение на текста следваше нещо съвсем друго — официално писмо от „ЯТАГАН“. В него застрахователите учтиво искаха списък на електронните инженери от института, умеещи да „бъзикат“ (точно така бе написано в писмото) касетофони за коли. Тома придърпа папката към себе си, за да се запознае по-подробно със съдържанието ѝ, но в този момент иззвъня телефонът. Той вдигна слушалката.

— Марков, ти ли си? — това беше гласът на шефа. Единствен той имаше навика да нарича Тома по фамилия. — Професор Дамгов се обажда. Ще имаш ли време сега да прескочиш за малко до съседния институт? Аз се обаждам от кабинета на член-кореспондента Герасим Иванов, на петия етаж срещу стълбите, и двамата с него искаме да изясним с теб един проблем.

Сърцето на Тома подскочи от изненада. Той бе говорил по телефона с шефа безброй пъти, но сега за пръв път шефът го викаше на среща с него.

— След пет минути съм там — отвърна бързо той и зададе дежурния си въпрос: — Какво става с компютъра, освободиха ли го от

румънската митница?

— Машината от една седмица е вече в София — отвърна шефът, — само че сега я взеха представители на фирмата да я тестват нещо за вируси. Имало случаи този модел да се държи не както трябва, и затова искали да сменят нещо... Всъщност като дойдеш при нас, ще говорим и за суперкомпютъра. Хайде, чакаме те.

Оттатък прекъснаха връзката; Тома остави слушалката, заключи кабинета и хукна по коридора към изхода. Пред портиерската стаичка обаче устремът му бе спрял от Мария, която изскочи незнайно откъде, обкръжи го и му тикна в ръката някаква тетрадка с подписи и химикалка.

— Лука, трябва да драснеш тук един автограф, само ти остана...

— Какъв автограф бе, аз да не съм ти Трифон Иванов? И освен това не съм Лука, а Тома.

— Подписка за учредяване на Българска левославна църква — каза Мария и докато Тома със зяпнала уста усвояваше тази новина, го довърши: — Подшاپката на „ЯТАГАН“ и на финансиране на фондацията „Димитър Обци“. Така че...

Като чу името на застрахователното обединение, Тома нямаше накъде да рита и извъртя един максимално нечетлив подпис, докато Мария обясняваше на бързи обороти: „На гръцки «православна църква» е «ортодоксална». Обратното на православна, това е левославна. А обратното на ортодоксална, което е същото — е парадоксална! Значи левославната църква е парадоксална, парадоксалната е левославна...“ Накрая подписът беше сложен и Тома понечи да продължи, но Мария отново го спря:

— Какво става с твоята машина, докараха ли я?

— Коя машина?

— Суперкомпютърът. Не забравяй, обещах си ми да поиграя на аванта.

— Че как — отвърна Тома, обръщайки се в бягство надолу по стълбите. — Аванта срещу аванта. Как беше там — за да получиш, трябва да дадеш...

В отговор Мария го нарече някак нехубаво, но той не й обърна внимание. „Защо ли всички ми бъркат името? — питаше се Тома, докато пресичаше пространството между сградите. — Тома, Лука... Евангелие от Лука, евангелие от Тома... Макар че последното е

апокрифно. Като се събрали на Вселенски събор да канонизират Библията, а това сигурно е било нещо като нашите конгреси на футболния съюз, хората на Тома останали малцинство, евангелието не можало да събере 50 процента от гласовете, затова го обявили за еретично и туйто. Без право на обжалване. Макар че — какво значение има дали е канонизирано или не? Дали Тома ще е свети апостол и евангелист, или само свети апостол? Като военните: да си закачи една звездичка повече на пагона. Или като нашите учени — дали ще е проф. д-р, или само ст.н.с. I ст. А ако титлите се съберат накуп, става много смешно: свети мъченик, апостол и евангелист, професор доктор к.ф.м.н., генерал-майор от застраховането... Или свети апостол евангелист от застраховането...“ Отсрещният институт беше дълга бетонна сграда, боядисана в странен сиво-червен цвят; на вратата стоеше закована медна табела с надпис „ИБД — фундаментални и приложни изследвания“. Интересно какво означава това ИБД, мислеше си Тома, докато се изкачваше към кабинета на член-кореспондента. Институт за благородни девици? Институт за безсловесен добитък? Институт за брауново движение? Като че ли последното приличаше на вярно, още повече се получава, че работата на Дамгов — теорията на хаоса, и на Герасим Иванов — брауновото движение, имат нещо общо... Като намери общитата с черна изкуствена кожа врата с надпис „Чл.-кор.проф. д-р Герасим Иванов“, Тома се спря, за да си поеме дъх. „Сега — мислеше трескаво той — вътре седи шефът. И аз, най-накрая, след цяла година ще го видя как изглежда. И ще говоря с него, за суперкомпютъра, за теорията на хаоса, за работата ми, за всичко. Чудно само как ще позная кой вътре е шефът ми и кой — Герасим Иванов; вероятно Дамгов ще бъде по-младият от двамата, нали членкорите са обикновено разни старци...“ Накрая той почука и натисна дръжката на вратата. За негова немалка изненада, вътре имаше само един човек. Дребен посивял мъж на шейсетина години с черно прашно сако и дебели очила седеше на стола зад огромното бюро, точно под портрета на Мирослав Мирославов-Крушата, и стреснато се озърташе над разгънатия вестник в ръцете си.

— Добър ден, аз съм Тома Марков, и тук ме извика професор Дамгов... — заобяснява смутено Тома.

— А, да, правилно! — дребният мъж се надигна от стола си и махна с трепереща ръка към кожения диван до стената. — Сядайте, ей

сега ще донесат и кафе...

В следващия миг наистина донесоха кафе, но не две, а три чашки, а посивелият мъж, който без съмнение беше членкорът Герасим Иванов, обясни как ей сега, преди две минути, се обадили на професор Дамгов от бюрото на националната фондация „Димитър Общи“ и той, за съжаление, трябвало да тръгва веднага, но въпреки това те двамата, Тома и Герасим Иванов, трябвало да обсъдят някои неща от общ интерес за всички... Съкрушен от това развитие на нещата, Тома сърбаше гъстото кафе, ругаеше наум бързоногия си шеф, ругаеше и Мария, която го бе задържала на изхода с тъпите си подписи, и се мъчеше да следи мисълта на събеседника. А това се оказва нелека работа: членкорът говореше заплетено, несвързано, прескачаше хаотично от тема на тема, при това разговорът някак все се удържаше да се върти около едни и същи въпроси, но по тия въпроси така и не се спомена нищо, което да ги засяга пряко. Сякаш ставаше дума за някакви общоизвестни неща, дето едва ли не и децата ги знаят, за които обаче не е прието да се говори направо, за да не се разваля добрия тон на беседата... Като за начало, Герасим Иванов попита Тома наясно ли е какви задачи ще се пускат на суперкомпютъра, щом го докарат; Тома съвсем честно отвърна, че си няма и понятие. Тук членкорът се почувства задължен да подхване нещата малко по-отдалеч.

— Надвисналият отгоре ни валутен борд — започна той — поставя ребром въпроса за... кажи го де... ефективното управление на икономиката, нали? Тук, разбира се, трябва да вметна едно малко уточнение в смисъл, че макар обединението „ЯТАГАН“ да има като обявена политика да провежда неотклонно линията на Валутния борд, в това „неотклонно“ има и някои нюанси. Представете си, да речем, страната като един компютър. Паралелен компютър, като оня, дето ще ви го докарат, но с осем милиона процесора. Е, директивите на Валутния борд идват отвън, образно казано през, ъ-ъ-ъ... интерфейса, да кажем. Само че в паметта на тоя компютър има активни цял куп, ъ-ъ-ъ... да ги наречем програми, а иначе тях най-често ги споменават с думата „групировки“; те всичките дебнат какво идва на входа и си организират процесите така, че да откраднат по-голям резен от баницата на ресурсите... Какво искам да кажа ли? Ами по идея всичко се управлява от операционната система, тоест държавата, а другите

програми, е-е-е... имат по-нисък приоритет. И всички процеси, породени от програмите, би трябвало да са под контрола на операционната система. Само че нали знаете какво правят вирусите например, или ония... резидентните модули? Те се закачат така, че да прихващат критичните информационни потоци преди системата, и по този начин могат да я манипулират, в известен смисъл. Е, сега си представете какво ще стане, ако в паметта има активни повечко такива подли програмки. Може дори да се мисли, че те се превръщат в нещо като кръпки на операционната система, нейно разширение от хакерски тип... искате по-конкретно ли? Ами в министерството на енергетиката, например, почти всички началници са хора на му... е, нека условно я наречем групировката „Хикс“. В газовата компания обаче властват хора, ъ-ъ-ъ... на приятелския кръг „Игрек“, петролният износ пък го контролират ония, как бяха... Всяко по-доходно нещо все някой го контролира. Една групировка държи внос-износа на захар, друга — на зърно и олио, трета пък има за феодално имение цялата страна северно от Балкана, но не може да изнесе нищо през Дунава, понеже митниците там ги държи четвърта групировка, а нейните отношения с онази, третата, са нехубави... Всичко представлява една гигантска мрежа от нечии хора. И прекъснеш ли само една връзка в тази мрежа, или сложиш нова, или пък преплетеш нещо — всичко се привежда в движение: звънят мобифони, летят джипове и БМВ-ета, мъкнат се пари, фалират се банки, погребват се жертви на нещастни случаи... Мрежата е тъй сложна, че никой не може предварително да каже какво точно ще стане, ако бутне нещо тук или там. Но тук на сцената излиза вашият суперкомпютър, немислимо мощна машина. Защо, смятате, от „ЯТАГАН“ ви дадоха толкова пари за нея? Ами защото те дават и задачата: да се моделира цялата сенчеста мрежа на групировките, да се изследва и да се открие как може да бъде управлявана, да се предсказват и моделират всичките тези сенчести процеси... Не, не говоря за марковски процеси, които магарета искат да се занимават с тях, нека се блъскат; тук всичко ще бъде на друга основа. И сега идват съществените моменти. Машината, ясна работа, е една, а групировките — много. На „ятаганите“, които сами са дали парите, хич не им се ще някой друг да получи наготово резултатите от модела; другите пък ги тресе страх, че „ЯТАГАН“ ще станат прекалено маневрени и неуязвими, затова драпат със зъби и нокти към суперкомпютъра...

Защо според вас машината още странствува по митници, комитети и полицейски участъци? Всички, които имат по-голямо или по-малко влияние над нещата, правят всякакви мурафети, само и само да забавят идването ѝ. Засега, слава богу, всичко върви мирно, без жертви, но утре или вдругиден, когато машината най-накрая дойде... А тук идва и един нов нюанс, понеже на разузнаването и държавните служби за сигурност им се доця те да контролират работата на компютъра. Иначе нямало било да го пуснат до вас, а освен това щели да обявят операция „Комар“ в институтите, финансирани от фондацията „Димитър Общи“. Това, разбира се, лично вас не ви интересува, но трябва да знаете: работата над модела ще започне в най-скоро време. И мисля, че сега е моментът да получите материалите от първа ръка...

Герасим Иванов се изправи, отключи сивата метална каса, извади оттам една жълта пластмасова папка и я подаде на Тома.

— Тук е описан целият модел — заговори отново членкорът, — по-важните данни също са вътре. Но запомнете добре: не трябва да отваряте папката, преди компютърът да дойде! Под никакъв предлог! Прочетете ли какво пише вътре, сигурно няма и миг спокойствие да имате вече...

— Тогава защо ми я давате сега? — не разбра Тома.

— Ами защото — тук Герасим Иванов се доближи съвсем до Тома, а гласът му премина в шепот — има сведения, че в страната вече работи друг такъв суперкомпютър. И процесите, които ще моделирате вие, вече се проиграват на него. В някоя друга лаборатория, за някоя друга групировка. Ние, тоест вие, тоест те, „ятаганите“ мислеха, че ще сме първи, че ще имаме преднина пред всички останали, а сега излиза, че вместо това ще трябва да наваксваме, понеже иначе...

Тома наостри уши.

— Кой държи другия суперкомпютър?

— Не зная. Той, за разлика от вашия, изглежда е внесен нелегално, работи нелегално, и само няколко откъслечни реплики, подслушани по клетъчни телефони, подсказаха на генерал Бо... на един колега на професор Дамгов, че той съществува. Сигурно ще го открият къде е и чий е, ако трябва, ще прослушат мобифоните на цялата страна, но това ще стане бавно... Пък дори да знаех къде е машината на противника и кой изобщо е противника, сигурно нямаше

да имам право да ви кажа. Да не говорим, че повечето от нещата, които сега чухте от мен, също нямате право да ги знаете...

Тук Тома усети, че Герасим Иванов някак незабелязано го бе хванал за якето, вдигнал го беше от дивана и сега фино, но неотклонно го изтикваше към вратата, без да спира да приказва. Очевидно времето за разговор беше изтекло. Тома притисна папката към гърдите си и мърморейки неуверено „Да, разбира се, точно така, благодаря...“, се измъкна гърбом от кабинета, хвърли един прощален поглед към дъбовото бюро вътре и прашния фикус до него, и излезе в коридора. Членкорът също взе да му благодари, пожела му приятни празници, макар че денят бе понеделник, и хлопна вратата; на Тома му се стори, че веднага след това отвътре се превъртя ключалката. Първото нещо, което той направи, беше да излезе на най-светлото място в полутъмния коридор, а най-светло тук беше пред големия портрет на М.М.-К. във фойето пред стълбите, и да отвори жълтата папка. Тя се оказа пълна с изрезки от вестник „Меридиан мач“, предимно от рубриката „Футболен топфолк“^[5]. Тома прелисти набързо изрезките, събрали в себе си всякакви бисери от идиотизма на футболните хора. Първото нещо, което му мина през ума, беше да се върне при членкора Герасим Иванов и да му каже, че е станала грешка, но веднага си спомни, че по идея няма право да отваря папката, значи няма и право да забележи грешката... Ситуацията му се стори зверски нелепа; изглеждаше, сякаш единственото смислено действие от негова страна ще бъде да хвърли цялата папка в най-близкото кошче за боклук, но с известно усилие на волята Тома успя да подтисне този импулс. Кой знае, между футболния топфолк и паралелните суперкомпютри можеше и да има някаква връзка.

[1] Научно-производствени обединения (НПО) в Русия наричат фирмите и институтите от военно-промишления комплекс. Бел.авт. ↑

[2] Марковски процеси — термин от теорията на вероятностите, означава клас случайни процеси, чиято теория е разработена от руския академик Марков. Бел.авт. ↑

[3] Последният пасаж е заимстван, с козметични промени, от статията на А. Лазарчук и П. Льолик „Голем иска да живее“ (1987). Бел.авт. ↑

[4] През 1948 г. в СССР генетиката и кибернетиката са били заклеймени тъкмо като „чужди на комунизма ЕВРЕЙСКИ лъженауки“. Бел.авт. ↑

[5] Във в. „Меридиан мач“ наистина съществува хумористично-сатирична рубрика „Футболен топфолк“. Заради нея запаянковците наричат вестника "футболния „Стършел“. Бел.авт. ↑

2. ВТОРНИК

„...Ще трябва да се каже още в началото, че тази дисертация още не е написана. Сигурно опонентите веднага биха възразили, че това не може да го бъде, нали да четеш ненаписана дисертация е нещо като да четеш утрешен вестник. На това обаче ние веднага ще отговорим, че да се четат утрешни вестници не само може, но в известен смисъл и трябва, а какъв е тоя смисъл, в който трябва — и това ще стане ясно, но малко по-нататък. Хайде по-добре да не се отвличаме от темата и да я караме по същество. Ако погледнем който и да е научен труд, било то книга или дисертация, ще видим, че обикновено някъде в началото авторът благодари на хората, които са му помогнали с нещо в работата. Ние също ще изкажем своите благодарности, когато му дойде времето. Тук обаче можем да поразсъждаваме малко по-иначе: а няма ли освен хора, на които да благодарим, и такива, на които се чувстваме длъжни да се извиним? Например — читателите? Нали прочитането на тази недодялана, зле скалъпена и поначало безсмислена дисертация ще ги лиши не само от маса скъпоценно време, но може би от и малкото останала у тях вяра в светлото бъдеще на науката? Е, за щастие тук нещата не са толкова черни. Достатъчно е да си спомним, че дисертациите поначало ги четат само членовете на научния съвет (хора, у които вяра в науката отдавна не е останала), при това ги четат по диагоналната методика, и по правило ги четат преди сън, удобно изтегнати в леглото — така че на тях няма какво да се извиняваме, още повече нали за това им се плаща. Тук обаче има и един друг нюанс. Тази дисертация ние я пишем на компютър; натискаме клавиши, редим байт след байт в паметта, през процесора текат инструкциите на текстовия редактор,

върти се дискът, главата му записва нашите съчинения във файл... За съжаление почти никой редови писач не си дава сметка колко много и разнообразни процеси са впрегнати в работа, каква немислимо сложна дейност кипи в чиповете на компютъра, докато той безгрижно въвежда своя текст, на който иначе никой сериозен човек не би отделил и грам внимание. Ето, следователно, на кого трябва да се извиним ние! Длъжни сме, просто сме длъжни да се извиним: — на текстовия редактор, че го караме да поема в себе си глупавите ни писания; — на видеоконтролера, който ни ги показва на екрана; — на процесора, чието внимание сме ангажирали, за да надзирава нашите нелепи съчинения, вместо да се занимава с нещо по-смислено; — на системното прекъсване 13h^[1], което записва текста ни върху диска — както впрочем и на самия диск; — на електроните, които юркаме да мъкнат килобайтове информация насам-натам по шините така, както едно време са юркали египетските роби да мъкнат каменни блокове към пирамидите... Да продължаваме ли списъка? Ако на някого се стори смешно, че се извиняваме на тези бездушни и безсловесни устройства, можем да му отговорим с примера за будисткия монах, който копае в градината на манастира: всеки път, преди да изкорени някой плевел, той първо му се извинява, че не е редно тъй да го лишава от живот, но какво да се прави, светът е несправедлив... Ние тук не се мислим за будисти, но все пак не е хубаво да смятаме, че заслужаваме да стоим много по-горе от тези неодушевени устройства. А освен това — какво означава «неодушевени устройства»? Слушали сме хора — програмисти да твърдят, че на тях компютрите им се виждат много по-одушевени от някои хора; или ако перефразираме един от законите на Мърфи — компютрите не са одушевени, но хората са още по-неодушевени...^[2] Време е обаче да сложим край на това лирично отклонение, понеже по принцип лиричните отклонения, също като газовете, имат склонност да заемат цялото предоставено им пространство/време, а ние все пак пишем научен труд, а не

сапунена опера. Ще започнем първо с някои бележки по структурата на дисертацията. Знае се добре, че кандидатските дисертации до известна степен приличат на ламята, в смисъл че имат много глави. Знае се също така и фактът, че многоглавите твари по правило страдат от шизофрения и раздвояване на личността — това се отнася както до ламите, така и до дисертациите: една глава твърди едно, друга — друго и тъй нататък, като всичките тия глави все си противоречат и се надлайват една друга. Слабо е известно обаче, че при определени условия отделните глави също могат да страдат от шизофрения и раздвоение, и тъй нататък до безкрайност... С две думи, вижда се как по структурата си ламите и дисертациите си приличат до степен такава, че може да се постави философския въпрос за кокошката и яйцето в контекста на нашите наблюдения; ще се спори следователно кое е първично и кое вторично — дисертацията или ламята. Ние тук обаче не сме философи, значи не сме чак до такава степен умствено ощетени от природата, че да паднем до такива разисквания. Още повече никой не е наблюдавал някога ламя да снесе дисертация; наистина има случаи, повечето от тях твърде съмнителни, когато очевидци са твърдели как направо на защитата от някаква дисертация се излюпила ламя и изляла за «добре дошли — добре заварили» целия научен съвет, но тук въпросът опира плътно до много важната подробност кой и как точно е мътил въпросната дисертация, че да се излюпи от нея чак пък толкова нещо. Мътенето на една дисертация е процес сложен, отговорен, продължителен, многостъпален и в някаква степен дори тежък; при това, противно на общоприетите схващания, този процес зависи далеч не само от качествата на задните части на кандидата, с които всъщност се осъществява самото мътене. Ама ние май пак се отклонихме много от темата; нека значи да се върнем на нашите въпроси, пък за мътенето на дисертации така или иначе ще ни се наложи да говорим и по-нататък. От този проблем нито един кандидат досега не е успял да избяга; употребата на инкубатор, на

който се възлагаха големи надежди, се оказа неуместна, тъй като измътените в него бройлерни дисертации излязоха, също като птицекомбинатните бройлери, твърде гърчави, безвкусни и изобщо неапетитни. А най-важното качество за една дисертация, както ще стане ясно по-долу, е тя да стимулира слюнкоотделянето у ония, които я четат...”

Тома разтри с ръка очите си и прочете още два пъти целия параграф, който бе написал сутринта. Писането днес му вървеше. Пък и съчиняването на дисертация се оказа нелош начин за запълване на свободното време, което иначе беше предостатъчно. Той се разходи няколко пъти напред-назад из кабинета, колкото да събере и подреди мисълта си, а после отново седна пред компютъра и пръстите му затракаха по клавишите: „...А, ето че без да искаме, отново се върнахме на темата. Обикновено слюнкоотделянето у читателите на дисертацията се свързва с тъй нареченото научно оплюване на кандидата, нещо толкова добре познато, че не си струва да се спираме на него. Тук обаче следва да отбележим нещо друго. Първо, кой изобщо ще чете тази дисертация? Изброяваме на пръсти: научният съвет, рецензенти, опоненти и не на последно място самият кандидат (смята се за проява на лош вкус да не си чел собствената си дисертация). По-горе вече споменахме, че специално членовете на научния съвет се задоволяват само с едно бегло прелистване отгоре-отгоре — така, както примерно прелистват сутрин в трамвая вестник «Безсмислен труд», — но това става вечер, докато са удобно изтегнати в леглото, с пижама и нощна шапчица. Експериментите показват, че дисертациите обикновено се консумират на порции от по няколко страници преди сън, вместо приспивателно. В един момент очите на четящия почват да се затварят и изобщо нещата тръгват към заспиване. Но в миговете преди човек да заспи обикновено идва един кратък период, нещо средно между сън и бодърстване, когато реалността взаимодейства със съзнанието по много изкривен начин, когато всяка мисъл, всяка дума се пречупва в съвършено хаотични наглед посоки. Тогава именно думите от дисертацията, която се изплъзва от ръцете на читателя и пада на килима до леглото, навлизат почти безпрепятствено

в главата му — навлизат, разбира се, не логически, а по-скоро на едно чисто асоциативно, подсъзнателно и дори хипнотично ниво. И именно тези свободни полусънни асоциации изграждат основните впечатления, които дисертацията оставя у читателя; те, а не разните изводи, теореми и формули, определят неговото отношение към разработваната тема! Ефектът се усилва още от факта, че след като заспи с дисертацията в ръка, човек обикновено почва да сънува. При това качеството и съдържанието на съня по естествен, но доста заплетен начин е свързано с погълнатия преди заспиване текст. ДОБРАТА ДИСЕРТАЦИЯ ТРЯБВА ДА НАВЯВА ПРИЯТНИ СЪНИЩА — ето основната формула, водеща кандидатите до успех. Защото често се е случвало добри и смислени работи да бъдат отхвърляни само защото някой е сънувал кошмари след като ги е чел, и обратното — пълни глупости да се защитават без никакъв проблем, понеже са накарали половината от научния съвет да сънува ероти...“ Изведнъж вратата на кабинета се отвори с трясък и преди слисаният Тома да разбере какво става, вътре нахлуха борци. Всичко се разви толкова бързо, че той дори не успя да преброи колко са: с две-три тежки, но необикновено плавни движения първият от борците стигна до него, хвана го заедно със стола, на който седеше, обърна го с лице към прозореца и го улови отзад за рошовата коса, докато някой друг връзваше с грубо въже ръцете му зад гърба на стола. Веднага след това се понесоха звуци от отваряне на чекмеджета, измъкване на папки и бързо прелистване на хартия, съпроводени с тежки стъпки и полугласно мърморене. Тома опита да се извърти някак така, че да вижда какво става там, зад гърба му, но успя да мерне само една мощна лапа с навит до лакътя ръкав на зеления шушляков анцуг и татуирано на нея многоцифрено число — може би мобифонен номер, а може би номер на банкова сметка; лапата лекичко го цапна по ухото и той изгуби всякакво желание да мърда.

— Казвай къде е професорът, мършо! — избоботи някъде отзад дебел глас и Тома усети как още по-силно, до болка дръпнаха косата му на тила.

— Аз такава, тоест съм тук отскоро, тоест за малко... — обърка се съвсем той. Отзад се чу смях — но се смееше друг глас, не мощен и дебел като на мутрите, а по-скоро висок и изразителен, като на професионален актьор или радиоводещ.

— Да бе, отскоро — издевателски заговори новият глас. На Тома изведнъж му се стори, че той му е страшно познат отнякъде. — Цяла година вече. Ти знаеш ли кого будалкаш бе, а? Какво правиш в тоя кабинет, какъв изобщо се явяваш?

— Аз съм програмистът на секцията — Тома се мъчеше да отговаря бързо. — Сложиха ме, такавата, в кабинета на професора като временно работно място, понеже новата маши... — тук той се усети и млъкна. През главата му премина целият вчерашен разговор с членкора Герасим Иванов, всичките намеци за групировките и суперкомпютъра, и май беше по-правилно да си мълчи. Още повече не го питат за машината...

— Знаем, ти си човекът за суперкомпютъра — изпревари мисълта му гласът отзад. — И къде значи се крие професорът Дамгов?

Тома усети как постепенно го обхваща лют страх.

— Н-н-нямам понятие — честно отвърна той. — И аз се чудя също...

— Лъже! — прекъсна го насред думата дебел борчески глас. Някъде в периферното зрение на Тома предупредително блесна дълго метално острие.

— Не, честно ви казвам, защо да ви лъжа? — отвърна панически той. — Че аз нито веднъж досега не съм го виждал в лице, това всеки от института ще ви го каже! Нито веднъж...

Зад гърба на Тома се разхилиха; поне три-четири гласа се хилеха с различна сила, тембър и подтекст.

— А ние как да ти повярваме? — попита доволно високият актьорски глас. И Тома с ужас разбра, че не може да убеди никого в истинността на думите си. Настъпи грозна тишина.

— Шефе, я го питай къде държат ключа за касата — избуCHA отзад някой от борците.

— Чу ли какво се иска? — повтори гласът на шефа.

— Чух — изпъшка Тома и попита: — К-к-каква каса?

— А, ти може би и нея не си виждал, така ли да разбираме? — осведомиха се ехидно отзад. Отново проблясна острието. — Слоне, я го обърни насам.

Мощните лапи на Слона завъртяха стола на Тома и той се озова с лице към стаята. Борците се оказаха четирима на брой и на пръв поглед заемаха цялото свободно пространство в кабинета: един до

вратата, с черен анцуг и закачена на гърдите червено-жълта визитка на „ЯТАГАН“, подмяташе в ръка къса метална щанга; втори, с дънково яке, се суетеше гърбом към Тома около стенния шкаф; третият, когото нарекоха Слона, стоеше до прозореца, а последният, облечен в яке на баклавички и също с визитка на „ЯТАГАН“ на гърдите, се мотаеше около компютъра. Чак след няколко мига Тома успя да забележи и петия човек: среден на ръст, с леко прошарена коса, очила с метална рамка и тъмночервено сако, той изглеждаше почти незабележим в обкръжението на огромните борци, макар че стоеше в центъра на стаята, право срещу Тома, леко надвесен над бюрото, и бързо прелистваше разни хартии. Този им е шеф, помисли си той...

— И какво стана с касата? — попита очилатият, без да откъсва поглед от хартиите.

Чак сега Тома видя, че зад широко разтворените врати на единия от стенните шкафове, който иначе винаги стоеше заключен, се вижда сива метална каса: дървеният шкаф очевидно беше само маскировка. Касата досущ приличаше на онази в кабинета на Герасим Иванов, от която вчера той измъкна жълтата папка с футболния топфолк.

— Ама аз, толкова, изобщо нямам к-к-ключове за шкафовете... — изломоти той и веднага получи тежък шамар зад ухото. Очилатият изсумтя, почеса се по врата, накрая извади нещо като радиостанция и каза в микрофона: „Цецо Питона да дойде при мен“. Цецо Питона се появи след няма и половин минута — дребен мъж със зверска физиономия на лицето, извади някакви инструменти и зачовърка с тях ключалката на касата. След още половин минута ключалката изщрака, очилатият измести Питона настрана и отвори касата. Вътре се виждаше един краищник мухлясал хляб, отворено бурканче с лютеница, също мухлясала, бутилка от ракия „Академик Неделчев“ с два пръста мътилка на дъното и дебела купчина порнографски списания.

Очилатият заби втрещен поглед в съдържанието на касата, известно време гледа тъпо, после протегна ръка да измъкне списанията, но ръкавът му се омота в някакви паяжини; той изруга, изтупа ръкава от паяжините и се зае внимателно да прелиства порнографията. Борците и Цецо Питона очевидно също имаха мерак да гледат и се скупчиха около шефа си, но той им каза да не се разсейват и те се дръпнаха на известно разстояние от него, опънали

дебели шии по посока на списанията. Прелистването на порното продължи дълго, може би десетина минути, през които се чуваше само мляскането на борците и недоволното сумтене на очилатия. Накрая той промърмори „И тук го няма“, върна списанията в касата и след като Питона я заключи обратно, нареди да развържат Тома и да се готвят за изчезване.

— И запомни — каза строго очилатият на Тома, докато той раздвижваше изтръпналите си китки, — половин час никакво излизане от кабинета. В противен случай лошо ти се пише. А сега се обърни към прозореца и брой така до сто, без да гледаш назад. Ясно?

Тома послушно се обърна и почна да брой на глас. Още преди да стигне двайсет, се чу отварянето на вратата и стъпките на борците, после вратата се затръшна и настъпи тишина, но той за всеки случай изброи до сто, както му бяха казали, и чак тогава се обърна.

Интересно, но нищо в кабинета не подсказваше, че само преди минута тук са тършували борци. Шкафовете и чекмеджетата бяха затворени, по пода не се виждаха никакви боклуци, на бюрото лежаха подредени същите папки, които си бяха там и преди. И само в ъгъла до вратата се търкаляше, сигурно изпуснато от някого, червено-жълто пластмасово картонче — визитка. Тома реши, че то е паднало от ревера на някого от борците, наведе се да го вдигне — и видя, че е сбъркал. От снимката на картончето го гледаше не борческа мутра, а съвсем прилично и дори интелигентно лице на млад мъж с дълга коса с неопределено рус цвят и едноседмична брада, а отдолу, под стилизирания надпис „ЯТАГАН“, червено на жълто пишеше: „Лука Вартоломеев, експерт, допуска се до ЛЕИ“. С някакво смътно чувство на изненада Тома откри, че лицето на младежа от снимката твърде много прилича на неговата собствена физиономия, както я помнеше от огледалото. „Лука Вартоломеев...“ — повтори наум той. „Да не би заради него да ми бъркат името? Но щом всички го познават тоя Лука, защо аз никога не съм го виждал? И какво е това ЛЕИ? И кой, в края на краищата, е изръсил тая визитка тук? Борците ли? Но тогава какъв им се пада той на тях? И с каква цел са го изръсили?...“ В този момент телефонен звън прекъсна обърканите му мисли. Тома хвърли подозрителен поглед върху черния апарат, нещо хич не му се искаше да вдига слушалката, но след като се извъня още веднъж, я вдигна.

— Марков, привет! — Връзката беше отвратителна, линията шумеше, бръмчеше и пърпореше като трабант, но Тома все пак успя да познае гласа на професор Дамгов. — Какво става с теб, защо те нямаше днес сутринта на Орловия мост?

— Защо на Орловия мост? — попита тъпо Тома, който почти бе загубил способност да разсъждава и отговаряше просто така, да не спира разговора.

— За посрещането на Валутния борд — натърти с назидателен тон гласът в слушалката. — Как може изобщо да пропуснеш такава неща? И професор Рангелов беше там, и академик Новоселски, аз им представям всичките си хора един по един, всичките с ей такива букети цветя се бяхме наредили, а теб те няма!... В страшно конфузна ситуация ме постави.

— Ами аз толкова, не можах да намеря цветя — запелтечи Тома, мъчейки се да спечели време, докато съобрази какво толкова конфузно има в ситуацията. — Нали в обявата пишеше ясно — с цветя, а като излязох от къщи, се оказа, че всичките цветя по сергиите са ги разграбили вече, заради посрещането на онова, така де... Валутния борд. Сигурно голяма тълпа е имало на моста, а?

— А защо не си купи цветя от вчера? — попита сурово професорът.

— Мислех, че ще увяхнат.

— Че някакви цветя в саксии нямате ли у вас, в края на краищата?

— Имам кактуси. Няколко броя. Само че не се сетих да взема един. А после търсих дали не растат някакви цветя по градинките между блоковете, но намерих само магарешки бодли, а нали с тях не върви да се посреща Валутния борд, те стават само за изпращане, ако изобщо можем да ги разглеждаме като цветя...

— Добре, стига — прекъсна го шефът. — Станалото — станало. Сега обаче обезателно ще трябва да дойдеш в Централното управление. Там в зала 209 от два часа ще изнасям пленарен доклад: „Хаосът като нова парадигма за порядък“. Искам да те представя на хората, от които после ще зависят някои неща... Ало? Защо мълчиш?

Тома наистина мълчеше, гледаше таймера на компютъра, който показваше два без петнайсет, и мислено проклинаше идиотската ситуация. Нали не бе забравил какво му каза очилатият с червеното

сако от „ЯТАГАН“: да не мърда оттук половин час, понеже иначе... Какво щеше да стане иначе, той не искаше и да знае.

— Господин професор — проговори накрая той, — тук се получи една ситуация... Вързан съм за една друга работа, и няма да успея в два. В два и половина ще мога, но не и в два. Разбирате ли? — Тома усещаше как докато усуква разговора, по гърба му бавно се стича струйка пот. — Аз самият искам да дойда, да поговоря с вас за някои неща, но... Ще закъснея, но обещавам да дойда. Така може ли?

— Не е хубаво, но щом няма друг начин, може — съгласи се професорът. — Значи ще се видим в зала 209. До скоро.

Тома бавно отпусна слушалката и рухна в професорското кресло. И изведнъж телефонът пак звънна.

— Какво, не щеш да се видиш с шефа си? — изръмжа в слушалката мощен борчески глас веднага щом Тома я вдигна. — Бегом марш към Централното управление! До половин минута да си вън, ясно? — И връзката се прекъсна още преди той да успее да отговори.

* * *

Вехтата предвоенна сграда на Централното управление беше на две спирки с автобус от института, и естествено Тома се появи пред зала 209 с известно закъснение. Във фойето не се виждаше никой, а двойната врата на залата бе затворена: сигурно шефът вече бе почнал да чете доклада си. Тома откряна бавно вратата, стараяйки се да не издава скърцащи звуци, плъзна се вътре и седна на крайния стол в един от последните редове.

Всъщност докладът още не бе почнал: присъстващите в залата трийсетина души тихо разговаряха по местата си, докато зад дългата маса отпред не се намести един белокоп старец в черен погребален костюм, сигурно председателят. Тогава разговорите стихнаха, а някъде от първите редове се надигна висок, леко мургав мъж с грамаден крив нос и се качи на подиума до председателската маса, държейки в ръка сгънати бели листа. „Това ли е шефът?“ — мина през ума на Тома, но в следващия момент мургавият се намести зад катедрата и започна:

— Колеги, първо искам да се извиня от името на професор Дамгов, тъй като него го възпрепятстваха да дойде, буквално преди

минути се обадиха от националната фондация „Димитър Общи“, където срочно се искало присъствието му. И така, на мен се падна честта да изнеса вместо него доклада: „Хаосът като нова парадигма за порядък“. Аз се казвам Георги Гогев и съм колега на професор Дамгов от института...

Тома разбра, че шефът отново се е покрил безследно, и интересът му към доклада мигом се изпари. Втори пореден ден професорът се измъкваше, след като сам назначаваше среща... Подозрителна история. Георги Гогев започна доклада си твърде решително и дори, може да се каже, юнашки: като начало обеща, че няма да се впуска в предълги уводи и плоски приказки и само за половин минута стигна до кодовата фраза „а сега да започнем по същество“. Започването „по същество“ обаче се изрази в това, че той надълго и нашироко се разпростря колко млада наука била теорията на хаоса, с какви бързи темпове се била развивала, колко хиляди статии и колко стотин книги на нейна тема били видели бял свят в последните пет години, колко хиляди учени имало впрегнати в науката за хаоса. Отчетено беше как растял броят на заетите хора и тоновете изписана хартия — в проценти годишно и в пъти спрямо трийсет и девета година... Напомнено бе, че нашата страна все още е изостанала от света в разбирането си за ролята на хаоса в науката, а и изобщо, наругано беше ръководството на академията — бившето, разбира се — че пречело на родния хаос да се развива пълноценно и нормално и да догони задграничните си аналози, за което той, Георги Гогев, от името на професор Дамгов трябвало да заяви категорично, че било съвсем според неговите, значи на родния х., сили и възможности, и дори спокойно можело да изпреварим челния световен х. После докладчикът призова към по-дълбоко вникване в проблемите на х., към по-широкото му навлизане в живота, и заплаши с валутния борд безотговорните елементи, слагащи пръти в колелатана х., разпространявайки разни езоповски измислици по негов адрес, както и по адрес на учените, занимаващи се с х... Цялото това словоблудие, което силно напомни на Тома за отчетен доклад от комсомолско събрание, трая към петнайсетина минути, след което мисълта на докладчика взе остър завой и се заговори по съвсем друг начин.

— Не можем да отменим показателното съвпадение между чисто научните понятия от теорията на хаоса и някои съвременни

митологични представи — заяви Гогев. — Най-очевидното от тях е, че и според теорията, и според жълтата преса преходът от порядък към хаос става ПО СЦЕНАРИЙ. Разбира се, медийните съчинители и политиците, като хора прости и в плен на наивното си антропоцентрично мислене, се интересуват не от сценария, както правим ние, учените, а предимно от митичната фигура на Сценариста — и така неусетно изникват цял куп митични персонажи като Режисьорът на хаоса, Продуцентът, изпълнителите на главни роли в х., мъжка и женска, и вече в бекграунд — всякакви второстепенни гримьори, декоратори и осветители... Нататък идва понятието „преходен хаос“ — когато нещата се движат от едно положение, което е загубило устойчивост, към друго, все още устойчиво, но намиращо се далеч от първото; интересно е, че според теорията на хаоса, в противовес на икономическата митология, периодът на преходен хаос е толкова по-кратък, колкото по-големи са загубите в системата. В теорията се среща и понятието „криза“ — така наричат момента, когато в една система атракторът се сблъска с границата на собствения си басейн. Кризите от своя страна се делят на гранични и вътрешни, на хетеро- и хомоклинични... [3]

Тома тихичко стана от мястото си и се заизмъква по посока на изхода. На излизане вратата предателски скръцна, той я притвори лекичко, за да не излизат още звуци, смущаващи докладчика вътре, и в този миг усети как съвсем близо зад него се размърда нечие огромно тяло и дебел пъхтящ глас измуча:

— Извинете, не сте ли вие компютърджията на професор Дамгов?

При звука на този глас опънатите нерви на Тома не издържах и той подскочи на метър и нещо встрани, но се оказа, че огромното тяло зад него не е някой борец, както си помисли отначало, а прилично костюмиран чичко на средна възраст. Ръстът на чичкото обаче отиваше към два метра, а килограмите сигурно бяха над сто и шейсет.

— Аз съм професор Яким Рангелов, ако не ме познавате — каза той и протегна на Тома огромната си потна ръка. — Хареса ли ви докладът?

— Трудно е да се прецени — отвърна дипломатично Тома. — Не е лош, но онези приказки в началото, за това колко хиляди хора

работели над хаоса и колко тонове хартия изписвали, беше по-добре да не се казват.

— Че какво лошо има в тях? — не разбра професорът.

— Ами напомнят ми за шестия закон на Паркинсън. Нали го знаете? „Прогресът в науката е обратно пропорционален на броя на публикациите и научните списания“. Пък и практиката да отчитаме прогреса на дадена наука само с тоновете изписана хартия и евентуално броя на защитените дисертации никак не ми харесва.

— А, нищо ѝ няма на практиката! — сви рамене професор Рангелов. — Сега по цял свят са така. Съвременната наука си е индустрия, и успехите ѝ трябва да се отчитат по съответния индустриален начин. Иначе как ще се разбере дали ядрената физика прогресира по-бързо от бактериологията, да речем? Едните откриват нови елементарни частици, другите — нови вируси, и никакво сравнение не може да става. Но ако ядрените физици отчетат, че тази година са открили еди-колко си процента повече нови частици от миналата, а биолозите — еди-колко си процента повече нови вируси, човек спокойно може да ги сравни тия проценти и да си прави оттам нататък изводите. Нали знаете, по цялата земя в днешно време само с това се занимават — да отчетат ръст. Ръст на производство, на потребление, на заети хора, на заплати... Като стане епидемия от диария, отчетат ръст в бизнеса с тоалетна хартия. Като стане епидемия от запек — в бизнеса с английска сол, и тъй нататък. Все някой някъде отчита ръст. Между другото, колега, имате ли малко свободно време, за да побеседваме в кабинета ми? Професор Дамгов ме помоли да проведе с вас един разговор.

Тома не счете за нужно да възразява, още повече професорът-гигант, без да чака отговор, го хвана безцеремонно за раменете с огромните си лапи, завъртя го около оста му на колкото градуса трябваше и го подкара пред себе си по коридора. В един момент Яким Рангелов се спря пред тапицирана в черно врата без опознавателни знаци и извади огромна връзка ключове; отначало ключалката не искаше да се предава, но професорът бързо се пребори с нея и след миг двамата влязоха в кабинета. Последният изглеждаше досущ като този на Герасим Иванов — огромно бюро, кожен диван за посетители, фикус в ъгъла... Само дето на стената над бюрото, вместо общоприетия в института каноничен портрет на Мирослав

Мирославов — Крушата, висеше плакат. Такъв плакат Тома виждаше за пръв път: на него беше изрисуван, естествено, отново М.М.-К., но изправен в цял ръст, вперил страшен поглед пред себе си и сочещ с ръка право напред, към дивана за посетители. И отдолу с големи букви пишеше: „А ТИ КАКВО НАПРАВИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КОЛМОГОРОВСКАТА ЕНТРОПИЯ?“^[4] Професор Рангелов с труд се навря в пространството зад бюрото, сгъна хвърления отгоре му вестник и се разплу на стола си.

— И така — каза тържествено той, след като Тома се настани на дивана, — да си дойдем на проблема. За хаоса. Вие, колега, сте млад, не сте достатъчно вътре в нещата, но все пак знаете, че точка първа — преход към хаос — е изпълнена, че и преизпълнена, при това качествено и предсрочно; сценаристите отдавна са си прибрали хонорарите, а на актьорите подхвърлиха по някоя награда — на един за главна роля, на друг за второстепенна... Сега обаче е ред на точка втора — предсказване и управление на хаоса. Тук сигурно не сте наясно, но хаосът определено може да се моделира, а това значи и да се предсказва — естествено, само до определен хоризонт... Е, от предсказване до управление крачката е само една. Разбира се, да управлява може само онзи, който има в ръцете си някакви лостове за това, но дори ако не разполага с такива, щом има пред себе си модел на хаотичната система, тя в известен смисъл става за него не хаотична, а детерминирана... Деликатният момент е именно тук: да се моделира хаосът, да се извлече неговата скрита динамика, да се представи като съвкупност от управляеми процеси... не, не марковски процеси, те са технология от миналия век, а ние в момента вървим към следващия. Ключовата дума е „невронни мрежи“. Теоретически невронната мрежа може да моделира в неявен вид всеки процес, колкото и сложен да е той; човешкият мозък е пример за такава мрежа с почти безкрайни възможности за неявна, неформална обработка на информация... А вие знаете ли защо обявиха невронните мрежи за чужда на валутния бордлъженаука? Много просто. Спомнете си какъв добре развит хаос се наблюдава в икономиката, политиката, финансите. Който може да моделира и управлява този хаос, все едно държи в ръцете си златна мина. Проблемът е в това, че извличането на модела е адски тежка процедура, гълтаща грамадно компютърно време. Досега просто нямаше как да се направят тези изчисления... И тук на сцената се

появява вашият суперкомпютър, немислимо мощна машина. Защо, смятате, от „ЯТАГАН“ ви дадоха толкова пари за нея? Ами защото те очакват от вас тъкмо такъв модел, даващ насоките за управление на финансовия хаос. И сега идват съществените моменти. Машината, ясна работа, е една, а групировките — много. На „ятаганите“, които сами са дали парите, хич не им се ще някой друг да получи наготово резултатите от модела; другите пък ги тресе страх, че „ЯТАГАН“ ще станат прекалено всемогъщи и неуязвими, затова всякак се мъчат да ви отнемат инициативата. И ето на някой идиот му хрумнало да ви обяви за врагове на валутния борд. Защо според вас машината още странствува по митници, комитети и полицейски участъци? Ами понеже от разузнаването и държавните служби за сигурност усетиха шанса: под формата на борба за делото на валутния борд да държат изкъсо екипа ви, а оттам — да са сигурни, че финансовият хаос ще си остане неуправляем. Макар че ако се замислим, валутният борд има като афиширана цел именно управление на хаоса, а също така управление посредством хаос...

Тук Яким Рангелов отвори сивата метална каса и измъкна оттам червена пластмасова папка, която подаде през масата на Тома. Тома понечи веднага да я разтвори, но професорът го спря.

— Не сега — каза той. — Вътре, за ваше сведение, са параметрите и характеристиките на хаоса в най-доходоносните области. От тях, имайки суперкомпютъра, могат лесно да се видят управляващите процеси... — Професорът се прокашля неловко и продължи: — Проблемът е, че според наши, тоест ваши, тоест на „ЯТАГАН“ данни, в страната е внесен нелегално втори суперкомпютър. Казват, бил маскиран като кашони с ливанско уиски... Интересно обаче кой обслужва втората машина? В цялата страна специалистите по теория на хаоса са само няколко човека, и професор Дамгов ги е събрал всичките в секцията си — не че му трябват за нещо полезно, но „ятаганите“ искаха отрано да ги държат под око. Може би онези са си взели хора я от Сърбия, я от Македония...

Тук някакъв електронен сигнал изпищя на бюрото на професора. Той се сепна, погледна си часовника и измъквайки се бавно иззад бюрото, каза, че след пет минути имал уговорена важна среща, тъй че трябвало да приключват. Тома разбра, че разговорът е свършил, благодари на Яким Рангелов за интересните разяснения и като хвърли

един прощален поглед към дъбовото бюро вътре и прашния фикус до него, се измъкна навън. Веднага след като вратата се хлопна, отвътре ясно се чу звукът от превъртането на ключалката.

Смътно усещайки нещо нередно, Тома се добра до близката стълбищна площадка и разтвори червената папка. Усетът не го бе излъгал много. Тя беше пълна с изрезки от рубриката „Футболен топфолк“ на вестник „Меридиан мач“.

„Все пак друго е да ти се случват познати неща“ — мислеше си Тома, докато слизаше надолу по стълбите. „Усещаш се някак сигурно, на своя земя, нищо че сами по себе си тия познати неща са толкова странни и объркани, че просто няма накъде...“ И в този момент пред погледа му изникна некрологът.

Той беше залепен на стъклената врата на Управлението: „На трийсети миналия месец, понеделник, внезапно почина член-кореспондент професор Герасим Иванов, директор на ИБД... Поклон пред светлата му памет.“ Тома усети как по гърба му полазват мравки.

[1] За който не знае, системното прекъсване 13h в ДОС обработва на ниско ниво заявките към дисковите устройства. Бел.авт. ↑

[2] Визираният тук закон от поредицата на Мърфи твърди: „Компютрите не са надеждни, но хората са още по-ненадеждни“. Бел.авт. ↑

[3] Повечето от нещата за хаоса, казани в този параграф, са научно верни; те произлизат от математическата теория за детерминирания хаос, развита през последните два десетина години. Бел.авт. ↑

[4] Във физиката ентропията е величина, мярка за безпорядъка в една система. Колмогоровската, или КС-ентропия (на Колмогоров-Синай, двама руски математици) е мярка за скоростта, с която системата губи информация за началното си състояние. Съществуват и други видове ентропия: метрична, топологична и пр. Бел.авт. ↑

3. СРЯДА

Упоритият телефонен звън безмилостно се вряза в остатъците от съня на Тома. Отначало той не реагира, само се обърна под юргана на другата страна в очакване телефонът бързо да млъкне, но след като се иззвъня може би десет или петнайсет пъти, измъкна глава изпод възглавницата, огледа се къде е сложил вечерта апарата — той се оказа под масата, с омотан около единия ѝ крак кабел, — допълзя до него и вдигна слушалката.

— Тома, тръгвай веднага насам! — това беше гласът на Ивайло, възбуден и ликуващ. — В десет и половина идва Търтея, ако го изпуснеш, после няма да си го простиш...

— Идиот — измърмори съненият Тома, — по кое време се обаждаш, не виждаш ли, че още спя?

— Ти си идиот! Нали ти казвам, идва спонсорът! Самият Търтей, Генади Симеонов, ятаганският шеф, не зацепваш ли? Решил е сам да раздаде премиите в нашата секция. Нали се сещаш, че и тебе те включихме в списъка? А Търтея не обича да бягат от среща с него... Сега е десет без пет, ако не си тук навреме, дявол знае какво ще си помисли.

Чак сега Тома се разсъни: не можеше и да бъде иначе, името на застрахователния бос разсънваше и умрелите, макар че, строго погледнато, той не бе шеф на „ЯТАГАН“, както спомена Ивайло, а едва пети в йерархията на обединението. Тома мигом обеща на колегата си, че ще дойде навреме, изми се надве-натри, навлече дънките и старата си риза и хукна към спирката. Автобусът, слава богу, дойде почти веднага, но бе претъпкан и за петте спирки, които Тома пропътува, притиснат някъде до вратата, му се стори, че си изкара мазоли на лактите от ръгане в навалищата. Накрая тълпата го изплю, смачкан и разчорлен, на институтската спирка, и там веднага той бе пресрещнат от Ивайло, който го дебнеше изпод козирката на близкия ресторант.

— Абе не можа ли да се облечеш по-прилично? — това бяха първите думи на Ивайло и Тома едва сега забеляза, че колегата му е

облечен в безупречен черен костюм, лъснати до блясък обувки от червена кожа, снежнобяла риза и вратовръзка на носорогчета.

— Ей, забравих — смути се той, — от бързане. Пък и нямам в къщи никакъв костюм...

За повече разговори не остана време, тъй като Ивайло погледна часовника си и двамата почти тичешком се понесоха към института. На входа запъхтеният Ивайло попита портиера: „Дойде ли?“ и чак като разбра, че още не е дошъл, се успокои. На етажa, на който се помещаваше секция „Нечиста математика“, цареше суматоха. Двама сътрудници, в единия от които Тома позна самия професор Згурев, опъваха по коридора червена пътека. По невнимание Тома понечи да стъпи на пътеката, и изведнъж отвсякъде се развикаха „Стой, къде!“ и полетяха ругатни в смисъл, че тъкмо сега се намерили разни простосмъртни да оскверняват пътеката с мръсните си кецове... По стените на коридора бяха вече закачени портретите на главните акционери на „ЯТАГАН“ в каноничен ред: накрая висяха регионалните босове, след тях браншовите, точно пред входа на компютърния център — върховните вождове начело с Красимир Михайлов — Носорога, а на най-челното място, разбира се, стоеше два пъти поголемият от другите портрет на М.М.-К. В компютърния център също цареше суетня — сътрудниците на секцията, всички изрядно избръснати и костюмирани, се подреждаха по реда на титлите и званията си, а до вратата стояха двете секретарки на професор Згурев, облечени в национални носии, с пити хляб и солници в ръце. Ивайло тикна Тома някъде в редицата на сътрудниците, някой отстрани закрещя: „Ти къде бе?“, та трябваше Ивайло да обяснява кой е Тома, отметнаха го в списъка и тъкмо тогава се понесоха викове „Идат, идат!“, а професор Згурев и двамата му заместници се завтекоха напред да посрещнат високия гост. Посрещането стана някъде в коридора и не се видя от мястото, където стоеше Тома, чуха се само радостни възклицания и няколко странни кухи удара — той си помисли, че навярно професорът и заместниците му удрят чела в земята. Миг след това вратата на компютърния център се изпълни от туловището на първия бодигард. На огромната му лапа под навития ръкав на синята риза Тома съзря татуировка на многоцифрено число — може би мобифонен номер, а може би номер на банкова сметка, — и мигом си спомни за оня борец от вчера, когото наричаха Слона и който

също имаше татуирано подобно на вид число. След първия бодигард се появи и втори, трети, четвърти, и тогава някъде измежду огромните им тела изникна и Той, Генади Симеонов — Търтея, пети човек в „ЯТАГАН“, президент на фондацията „Димитър Общи“ и втори вицепрезидент на Футболния съюз. Чак след това, боязливо надничайки зад последния бодигард, влязоха професор Згурев и заместниците му. Противно на фолклорните слухове, по външен вид Генади Търтея никак не приличаше на обикновените мутри, следователно и на останалите вождове в „ЯТАГАН“, и изобщо изглеждаше съвсем не страшно. Среден на ръст и на килограми, но много жилав, мургав, с дълга тъмна коса, според Тома той приличаше не толкова на застрахователен бос, а по-скоро на пернишки сводник, какъвто, строго погледнато, той си и беше допреди две-три години. Облечен бе с кожено яке, бяла, разкопчана на гърдите риза под него и зелени дънки, от ония, дето ги носеха селските тежкари по граовския край, и само няколко ката златни вериги, висящи на шията му, подсказваха високото му положение. Като видя двете секретарки с националните носии, той си отчупи хляб, топна го в солта и след като лапна залька, с професионално движение щипна по задника по-младата и по-готина секретарка; поласкана от оказаното ѝ признание, тя направо разцъфтя от щастие, а пренебрегнатата нейна колежка сигурно начаса би позеленяла от яд, но етикетът на височайшето посещение не допускаше такова нещо. Накрая бодигардовете се отместиха назад към стената, и в средата на залата останаха само Генади Симеонов и професор Згурев.

Думата взе първо професорът, който като начало представи високия гост на застиналите в почтително мълчание сътрудници („Все едно има някой да не го познава“, помисли си Тома); последваха бурни аплодисменти, които можеше и никога да не свършат, но накрая те явно омръзнаха на Търтея, той изшътка на тълпата да седи тихо и професор Згурев можа да продължи речта си. Той благодари на „ЯТАГАН“, на фондацията и лично на него, Генади Симеонов, че са подкрепили института и неговата секция в този тежък момент пред лицето на Валутния борд, напомни, че преди да ги поеме обединението, те, нечистите математици от секцията, са газели калта, и калта е газела тях, и те са били калта, а сега гордо гледат напред, и трансферните суми, които им предлагат от чужбина, се увеличават с

всяка седмица, и тъй нататък, и това само благодарение на мощната закрила на „ЯТАГАН“ и на мъдрото ръководство на неговите босове, водени от заветите на трагично загиналия за делото на Валутния борд основател на обединението, Мирослав Мирославов — Крушата. Накрая се каза, че ето, благодарение на фондацията, проектът е завършен предсрочно, и сега само се чакат честно заработените 7 милиона екю от научната програма на НАТО, които щели да пристигнат най-много след месец направо на сметките на „ЯТАГАН“; последваха още аплодисменти, Генади Симеонов стисна ръката на професора, при това я стисна така, че оня едва не изкрещя от болка, но се сдържа някак; после Търтея изшътка още веднъж, за да спрат аплодисментите, и се изстъпи напред, че да каже и той няколко думи.

— Абе вие, учените глави, сте стабилни пичове, знаех си аз — започна той. — Иначе сте същите като моите хора, футболистите: играете тука, в нашето първенство, ама окото ви все мери за трансфер в чужбина. Че то това тука, дето го раздават, пари ли са? — при тези думи Търтея бръкна в джоба на дънките и с гнусливо движение извади оттам някакви ценни хартийки, от ония, дето са прекалено едри, че да плащат заплатите с тях. — Хуйови глави, а не пари, нема к'во да се лъжеме. И затова един по един се трансферирате, най-добре в Германия или Италия, ама ако не сте дорасли за там, и Турция става, и Кипър, а май вече и Украйна я смятат за по-вървежно място от тука, поне така ми разправяха... Нали бе, Згурев?

Като чу името си, професорът се усмихна раболепно и усърдно закима с глава — тъй вярно, демек. А Търтея продължи да ръси бисери:

— То ако я погледне човек тая държава, 'сичко живо мисли за чужбина. Тъй че ние сме един вид народ за износ, за продан, ама не знаеме как да се продаваме. И да се изнасяме. Едно време, преди ние да хванеме вашия институт, к'во беше? Цигания. Всеки се мъчи сам да се продаде. Ама тя не става така! Дето се вика, и на тротоара пред „Хемус“ се продават, ама и там без сводници не върви работата... Друго нещо е сега. Като при футболистите. Вие само ритате, тоест седите си на задниците, а трансферните далавери ги въртят нашите хора, мениджърите. А най-хитрото нещо е трансферната сума. Значи, който чужд тим, тоест институт, иска да ви вземе, трябва първо да ни плати трансферна сума. Иначе няма да ви пуснеме. Така де, правилно!

Хората пари струват... И ония от Запад плащат, къде ще ходят! Нали ние, българите, умееме да работите, ха-ха-ха... — тук босът гадно се захили, показвайки настроените в редица свои питомци 32 зъба в различни оттенъци на жълтото. — И чак от научната програма на НАТО идват да подписват договори с нашите мениджъри... Нали бе, Згурев? А най-важно — трансферните суми да растат. Тогава ще има гювеч и за тия, дето ги продаваме, и за ония, дето още залежават тука. Вие май залежавате, а? — попита Търтея, ухили се и сложи ръка зад ухото си, сякаш да чуе по-добре какво ще му отговорят. — Е, някои залежават, други не, а сега ще раздадем гювеча.

Последва нов взрив от аплодисменти, Генади Симеонов измъкна от вътрешния джоб на якето си пачка бели хартиени пликове, изшътка за трети път да се пази тишина в присъствие на по-старши и придружен от професора и заместниците му, тръгна да обхожда редицата от сътрудници. Пред всеки от тях той се спираше, професор Згурев му го представяше лично, с какво се занимава, какъв е приносът му за проекта и какъв трансфер са му определили мениджърите; Търтея намираше плика с неговото име, подаваше му го и го млатваше приятелски по рамото. И от човек на човек босът стигна до сбутания в края на редицата Тома.

— А това е... — отвори уста професор Згурев, но в този момент засече и никак не можеше да си спомни кой е тоя рошав субект с размъкната риза, дето само разваля интериора на залата, и щеше да престои в зяпнало състояние сигурно доста време, но Ивайло изскочи отстрани, пошушна му нещо на ухото и професорът продължи: — ... Тома Марков, той не е на щат при нас, но ни оказа решаваща помощ при написването на програмата, може да се каже, че без него нямаше да стигнем доникъде...

— А, значи преотстъпен се води? — попита Търтея и стисна ръката на Тома в желязната си десница; Тома стисна зъби от болка. — От кой институт си бе, мъжки?

— От този, но от друга секция. „Теория на хаоса“.

По лицето на Търтея се изписа жив интерес.

— О, значи човек на Дамгов? И за колко мангизи те пусна тука?

— Не, аз не съм официално преотстъпен... — обърка се Тома. — Просто реших да помогна на един колега от тази секция, с който сме

приятели, пък и проблемът беше много интересен за решаване. Дори не предполагах, че ще ме предложат за премия...

— А, значи пари да не ти давам, така ли? — попита с подъл тон босът.

Тома не знаеше какво да отвърне — само се почеса по врата.

— Абе на, влачи, от мен да мине — ухили се Търтея. — Дават ли ти, яж.

С тези думи той бутна в ръката на Тома плик, надписан с неговото име; той се помъчи да отгатне с опипване каква сума има вътре, но не успя — пачката беше тънка, десетина банкноти, но не се знаеше какви.

— И каква трансферна цена ти е заковал Дамгов? — продължаваше да разпитва босът.

— Честно казано, не знам. Не съм говорил с него по този въпрос, а и не са ме искали от чужбина.

— Че нали тук човекът вика, че без тебе умираше работата? Мениджърът на секцията сигурно ще иска да те шитне някъде. Ей, онзи... Згурев, кой ви беше мениджър?

— Първан Първанов — отвърна професорът. — Той в момента е в Испания, по нашия бизнес. А иначе към младежа е имало интерес. Алгоритмите, които ги прави при нас, са на предния край на изследванията, има някои принципно нови неща в тях, и изобщо може да му искаме много голяма цена. Ако отчете преди това и няколко публикации, просто за тежест, ще стане идеално...

Търтея радостно потри ръце.

— Ей, мъжки, ще ти се отвори трансфер! За какъв срок си подписал с Дамгов?

— Ами аз изобщо нямам професионален договор — отвърна някак виновно Тома, сякаш си признаваше нещо срамно. — Подписал съм само с института, за заплатата, и друго нищо.

— Дамгов е имбецил — измърмори Търтея, — да остави такъв стабилен пич без договор... Ти к'во работиш при него?

— Програмист на суперкомпютъра. Същия, дето още го няма. Тъй че при Дамгов засега не съм свършил нищо, затова сигурно не бърза да подпише с мен.

По лицето на Търтея се изписа пълно изумление; чак след няколко мига то се проясни, сякаш босът осъзна положението.

— А, тя била такава работата — каза той разсеяно. — Значи ще подпишеш. И то съвсем скоро, можеш да не се съмняваш.

С това смътно изказване разговорът на Генади Симеонов с Тома се изчерпа, и тъй като вече всички си бяха получили премиите, професор Згурев благодари още веднъж на представителя на „ЯТАГАН“ за щастливия живот, след което босът си замина, обкръжен от четиримата си борци, а сътрудниците на секцията се разшаваха и почнаха да събират червената пътека и портретите от стените. Тома се опита да хване Ивайло, за да го почерпи в някой бар, но Ивайло бе изчезнал в суматоката и той сам се завлече в едно кафене на третия етаж. Там той си взе кока-кола и сандвич и седна на една от масите, с лице към входа, така че да следи кой влиза и кой излиза. Нямаше обаче никакви хора, независимо от обедния час, и единственият дразнител за сетивата вътре беше леещият се от радиото на бара мъжки глас с изключително нагъл и самоуверен тон:

— Всички знаем, че ябълката е изключително важен, централен символ в митологиите на всички страни и народи, включително нашата — вещаеше гласът. — С ябълка змията изкушила Адам и Ева, та се стигнало дотам хазаинът им да ги изгони от рая. Парис дал на Афродита ябълка, от което произлязла Троянската война. Златна ябълка краля ламята от тримата братя. Ябълка сложил Вилхелм Тел върху главата на сина си, че да я цели с лък. Първите микрокомпютри в света — и те са се казвали „Епъл“, тоест ябълка. Ако щете дори, един руски писател-фантаст е написал повест, цели сто килобайта на дължина, в която не се разказва за нищо друго освен за ябълки — и въпреки това е безумно интересна за четене^[1]! Всичко това идва да ни каже, че в ябълката действително има нещо символично, фундаментално и крайъгълно... Обаче! Ако се разровим малко по-надълбоко, ще видим, че много по-важен и символичен от ябълката е образът на крушата. Да вземем само вековното творчество на нашия мъдър народ: „Крушката не пада по-далече от Дървото“, „Всяка Крушка си има Опашка“, „На зла Круша, зъл Прът“, „докарал го до под кривата Круша“, „паднал от Круша“, „обирай си Крушите“, „когато Върбата роди Круши“, „ръгай Крушки в боба“... тоест, грешка... Дори писателят Тери Пратчет, нищо че е англичанин, а не нашенец, говори за „мъдро Крушово дърво“^[2]. Крушата се среща в имена на села и паланки, местности и общински центрове: на картата

имаме Круша, Крушаре, Крушари, Крушевец, Крушево, Крушовене, Врачанска Крушовица, Плевенска Крушовица, Крушуна. В Сърбия има град Крушевац, от чийто футболен отбор са дошли в нашия тим на „Ятаган“ няколко човека играчи. Македонците имат Крушево, където през Илинденското въстание е обявена Крушевската република... Крушата атакува дори и библейската символика. В една картина на Йеронимус Бош, великия Бош, родоначалник на застрахователната живопис... значи, там са нарисувани Адам и Ева след грехопадението, и Господ, който им чете конско. И върху един камък до тях стои ябълката, а до ябълката... Стоп! Нека слушателите сами се досетят какво е стояло до ябълката. Това ще е новият въпрос на телефонната ни игра: какво стои до ябълката в картината на Бош, изобразяваща Адам и Ева след грехопадението? А — круша, Б — мобифон, В — изкуствена челюст! Приемаме верните ви отговори на телефон 088–3492, а един от позналите ще получи голямата награда на предаването — безплатна застраховка „Задгробен живот“! Сега обаче продължаваме нататък. „Ябълката и Крушата“ — тази вечна за човечеството тема, непресъхващ извор на духовност в живота. Ако разгледаме по-подробно герба на Четвъртото българско царство...

В този момент говорещият се закашля, явно тези излияния му бяха дошли много, и нов глас се намеси в ефира:

— За какъв герб говорите, нали българските царства досега са само три бройки? — Ако се съди по тона, това явно беше водещият на предаването, определено съкрушен от тирадата на нахакания си събеседник.

— Как, не знаете за герба? — театрално се учуди оня, след като си пое дъх. — Ама вие от круша ли падате?

— Слушателите може да не знаят, обяснете по-подробно.

— Добре де, ей сега ще го обясня цветно, долби, quadro и стерео. На герба, значи, е изобразена сцена от приказката за златната ябълка: отпред идва ламята, големият и средният брат опъват червена пътека от ябълката към нея, а малкият брат я причаква отстрани, облечен в женска национална носия, с хляб и сол в ръце. Но най-важно е, че дървото, на което виси златната ябълка, е круша! При това — крива круша! Ето го разковничето към съвременното ни митологично дередже. Мит номер едно: ние сме под кривата круша. Мит номер две: кривата круша обаче ражда златни ябълки, колкото и да не вярват на

това от Международния валутен фонд. Мит номер три: златните ябълки ги обира ламята, със съдействието на тримата братя... Има и няколко апокрифни мита. Първо, ламята наистина изяде ябълките, но ни подхвърляла златните обелки и огризки, от които се прехранвало сигурно половината ни население, а бюджетът — и той се крепял само на данъка върху огризките. И второ — говори се, че напоследък кривата круша нещо престанала да ражда златни ябълки. Някои казват, че причина за това е Валутният борд; други обратно — Валутният борд бил следствие от факта, че престанало да се ражда онова, дето никой не знае как и досега изобщо се е раждало... Виждаме как Валутният Борд е митологично спрегнат с Кривата Круша, но нека все пак се върнем към народната мъдрост. „Крушката не пада по-далече от дървото“, казваме ние; руснаците имат поговорка в подобен смисъл, но тя гласи — „Ябълката не пада по-далеч от дървото“! Или още един пример в тази посока. Някога Гогол бил казал: писателят може да твърди, че ябълковото дърво ражда златни ябълки, но ябълки да се раждат на брезата — това вече е прекалено. А ние, българите, в такива случаи казваме — „Когато върбата роди круши“! В България, оказва се, езикът и националният манталитет са крушофицирани несравнимо по-силно, отколкото където и да било по света, и в такъв смисъл, не само можем да претендираме, че сме родина на Крушата, но и обратно — Крушата за нас се явява символ на национална гордост и стожер на българщината във всички възможни смисли на тази дума...

Тук словоизлиянията на говорещия бяха прекъснати от рекламен клип — рекламираха, естествено, новата застраховка „Задгробен живот“. Затова Тома прехвърли вниманието си към новата цветна лепенка, сложена отстрани на бара, на мястото на стария застрахователен стикер на „ЯТАГАН“, чийто срок сигурно беше изтекъл. На новия стикер се четеше: „ПЪРВА ЧАСТНА ЦЪРКВА ЕООД“, като огромните букви на съкращението ЕООД бяха изнесени вдясно и върху тях се синееше крачещ силует на носорог, а отдолу с по-ситен шрифт пишеше: „Под Божията закрила до...“; полетата на съответния месец и година бяха перфорирани.

* * *

Табелата на кабинета беше сменена. Вместо старото бяло картонче сега на вратата стоеше закована лъскава медна плочка: „На Н.В. цар Симеон придворна лаборатория по теория на хаоса; проф. Владимир Дамгов, таен съветник“. Надписът се стори на Тома малко необичаен, усещаше се смътен намек, сякаш професорът е сменил покровителите си от „ЯТАГАН“ с някоя друга групировка, но после погледът му падна на новия фирмен бележник-календар на „ЯТАГАН“, който лежеше на бюрото до компютъра, и всичко си дойде на мястото. Тома прелисти календара, разглеждайки означенията на бележитите дати: 6 август — роден Гошо Петков-Мечката, 23 август — роден Чочо Маринов-Глигана; 28 август — второ пускане от ареста на Емил Кирилов-Крокодила; 9 септември — първо пускане от ареста на Емил Кирилов-Крокодила; 18 септември официален празник, основано НПЗО „ЯТАГАН“; 30 септември — трето влизане в ареста на Емил Кирилов-Крокодила; 9 октомври — злодейски убит със снайпер М.М.-К., не се работи, устройват се народни борби; 15 октомври — роден Красимир Михайлов-Носорога, правят се надсвирвания на сватбарски оркестри; ноември — фирмен празник на Цеко Иванов-Ламята и групировката му... В този момент вратата на кабинета се отвори с трясък и преди слисаният Тома да разбере какво става, вътре нахлуха маскирани полицаи. Всичко се разви толкова бързо, че той дори не успя да ги преброи колко са: с две-три тежки, но необикновено плавни движения първият от полицаите стигна до него, хвана го заедно със стола, на който седеше, обърна го с лице към прозореца и го улови отзад за рошавата коса, докато някой друг заключи с белезници ръцете му зад гърба на стола. Веднага след това се понесоха звуци от отваряне на чекмеджета, измъкване на папки и бързо прелистване на хартия, съпроводени с тежки стъпки и полугласно мърморене. Тома опита да се извърти някак така, че да вижда какво става там, зад гърба му, но успя да мерне само една мощна лапа с навит до лакътя ръкав на сивата униформена куртка и татуирано на нея многоцифрено число — може би мобифонен номер, а може би номер на банкова сметка; лапата лекичко го цапна по ухото и той изгуби всякакво желание да мърда.

— Казвай къде е професорът, мършо! — избоботи някъде отзад дебел глас и Тома усети как още по-силно, до болка дръпнаха косата му на тила.

— Аз такава, не съм го виждал скоро... — въпреки изненадата и уплахата ситуацията вече му беше позната, и гласът, който се изсмя зад гърба му, също беше познат, но откъде ли...

— А, ти беше оня, дето си тука отскоро и за малко — издевателски заговори отзад същият страшно познат глас. — Нали беше програмист на суперкомпютъра? Дето не си бил виждал шефа си откакто те е назначил...

Зад гърба на Тома се развиха; поне три-четири гласа се хилеха с различна сила, тембър и подтекст. Някой измуча: „Лъже!“ и за миг в периферното зрение на Тома предупредително блесна дълго метално острие. „Остава и да му повярваме“ — каза доволно старият познат глас, който той така и не можеше да си спомни на кого точно принадлежи, но кой знае защо му навяваше изключително неприятни асоциации. Настъпи грозна тишина, после някой измърмори: „Господин майор, питайте го има ли ключ за касата“, а познатият глас, който очевидно беше на майора (Тома безуспешно се мъчеше да се сети с какви майори е разговарял наскоро), отвърна: „Той толкова и ще си признае, че има“. Отново проблесна острието, после майорът заповяда: „Ките, я го обърни насам“; този, когото нарекоха Кита, извъртя стола с едно движение на яките си лапи и Тома се озова с лице към стаята. Маскираните се оказаха четирима на брой и на пръв поглед заемаха цялото свободно пространство в кабинета: един стоеше до вратата с късоцевен автомат в ръка, втори се суетеше гърбом към Тома около стенния шкаф, третият, когото нарекоха Кита, стоеше до прозореца, а последният се мотаеше около компютъра. Чак след няколко мига Тома успя да забележи и петия човек и се вкамени от изненада. Не, нямаше как да го сбърка: среден на ръст, леко прошарена коса, очила със златна рамка — това беше съвсем същият човек, който беше нахлул вчера начело на борците. Облечен беше със същото тъмночервено сако, което носеше и вчера, и изглеждаше почти незабележим в обкръжението на яките полицаи, макар че стоеше в центъра на стаята, право срещу Тома, леко надвесен над бюрото, и бързо прелистваше разни хартии.

— И така, ключовете? — попита очилатият и махна с глава по посока на металната каса, сивееща се между отворените врати на фалшивия шкаф. „Че защо ви е да гледате в касата, нали вчера я отваряхте, какво ново може да има там?“ — искаше да отговори

шашнатият Тома, но не се получи; вместо това от гърлото му се изтръгна само едно дрезгаво „Не знам“, за което веднага получи тежък шамар зад ухото. Очилатият изсумтя, почеса се по врата, накрая извади радиостанция и каза в микрофона: „Мишо Боата да дойде при мен“. Мишо Боата се появи след няма и половин минута — мършав дългуч със зверска физиономия на лицето, извади някакви инструменти и зачовърка с тях ключалката на касата. След още половин минута ключалката изщрака, очилатият измести Боата настрани и отвори касата. Мухлясалият краищник хляб и купчината с порно списания си лежаха вътре както и вчера, но за немалка изненада на Тома самотното шише с ракия „Академик Неделчев“ бе заменено от цяла редица вносни бутилки с различни гръмки етикети — „Наполеон“, „Бяло конче“ и тъй нататък, а вместо развалена лютеница сега вътре стоеше буркан с мед, над който кръжаха десетина тлъсти пчели.

Очилатият заби втрещен поглед в съдържанието на касата („Сякаш за пръв път я отваря“, помисли си Тома), известно време гледа тъпо, после протегна ръка за списанията, но ръкавът му се омота в някакви паяжини; той изруга и вдигна списанията, но без да иска събори буркана с мед. Оттам моментално излетя цял рояк пчели; роякът се издигна нагоре към тавана на кабинета, а после, заплашително бръмчейки, се спусна право срещу очилатия, който опита да отпъди пчелите, размахвайки срещу тях списанията, но това само ги разлюти още повече и те му налетяха от всички страни.

— Ей, разкарайте бъжляците! — изкрещя той на маскираните си подчинени. — Ките, отвори прозореца да ги изкараме!

Докато полицаите разгонваха бъжляците с попадналите им подръка папки, Кита встъпи в неравна борба с дръжката на прозореца, която кой знае как щеше да завърши, ако Тома не му беше викнал, че тя се отваря в обратна посока. Междувременно пчелите съвсем се разлютиха и добре че не бяха налетели на неподвижно закопчания към стола Тома, който нямаше как да се брани от тях, но маскираните вече се видяха в чудо и един от тях запали димка, за да ги разгони. Димката се оказа мощна и стаята почти веднага се изпълни от гъст лютив пушек; пчелите една по една се спасиха през прозореца, а полицаите, понеже не можеха да летят, само се протегнаха навън колкото могат повече, за да предпазят очите и носовете си от гадния дим. Вързаният Тома, давейки се, също понечи да се примъкне към прозореца, но се

надигна прекалено рязко, не успя да запази равновесие, строполи се заедно със стола и, не виждайки нищо от съзливия пушек, неистово закрещя: „Ей, ще се удуша, не ме оставяйте!“ Тогава един от полицаите се смили и го вдигна заедно със стола към прозореца. Като си пое свеж въздух, Тома криво-ляво се съвзе от дима и погледна надолу. Навън пред института бързо се събираше тълпа, която зяпаше с интерес излизащите от прозореца кълба бял пушек и маскираните полицаи, протегнали шии навън; на Тома му се стори, че мярна някъде сред зяпачите приятеля си Ивайло. Накрая, когато маскираните решиха, че бължляците са се разкарали, един от тях изхвърли димката през прозореца право сред тълпата долу, отвориха и вратата на кабинета, за да се разсее дима, и след няколко минути вътре вече се дишаше. Оказа се, че полицаите изобщо не бяха нажилени, сигурно маските на лицата ги бяха спасили от пчелите, но очилатият им шеф определено бе пострадал: на бузите му се виждаха няколко пресни червени отока. Наложил се единият полицай да слезе долу до градинката с розите и да донесе от там една шепа кал, за да може шефът му, по старата народна рецепта, да наложи с калта ужилените места. И докато маскираните събираха разпилените по пода листа и ги пъхаха в папките, очилатият, придържайки с ръка калта към бузата си, се зае внимателно да прелиства порнографията. Маскираните и Мишо Боата явно също имаха мерак да гледат и се скупчиха около него, но нажиленият и разярен шеф им викна да не се разсейват и те се дръпнаха на известно разстояние, опънали дебели шии по посока на списанията. Прелистването на порното продължи дълго, може би десетина минути, през които се чуваше само мляскането на маскираните и недоволното сумтене на очилатия. Накрая той промърмори „И тука го няма“, върна списанията в касата и след като Боата ги заключи обратно, нареди да махнат белезниците на Тома и да се готвят за изчезване.

— И знаеш — каза строго очилатият на Тома, докато той разтриваше зачервените си очи, — половин час никакво излизане от кабинета. В противен случай лошо ти се пише. А сега се обръщаш към прозореца и броиш така до сто, без да гледаш назад. Ясно?

Впечатлен от димката и екшъна с пчелите, Тома послушно изброи до колкото се искаше от него и чак тогава се обърна, въпреки че стъпките на излизащите полицаи и затръшването на вратата се чува

много преди това. В кабинета лютивата миризма на дима още се усещаше, но иначе вътре цареше порядък: папките, с които разгонваха пчелите, бяха прибрани по местата си, дори фирменият бележник-календар на „ЯТАГАН“ лежеше върху бюрото отворен на същата страница, на която Тома беше изненадан от маскираните. За днес той имаше идея да продължи с писането на дисертацията си, но все пак тази работа изискваше внимание, концентрация и душевно спокойствие, а сега Тома се усещаше прекалено стреснат и изваден от равновесие, за да успее да съчини каквото и да било. Затова си пусна на компютъра играта „Перестройка“, гушна клавиатурата и се фокусира изцяло към събитията на екрана. Отначало играта на Тома не вървеше: усещаше се, че нервите му са опънати повече, отколкото трябва, а за добри резултати на „Перестройка“ се изисква спокойна и едновременно с това бърза и концентрирана мисъл. Но постепенно нещата потръгнаха, в следващата игра той събра няколкостотин хиляди точки и имаше още двама „съратника“, тоест два живота, за да стигне до последния Етап на Големия Път, но в един момент, при една кратка пауза, той чу откъм вратата на кабинета да идва тих, но неприятен и някак подозрителен стържещ звук. Тома спря играта и се вслуша повнимателно: да, наистина някой или нещо чегърташе отвън по вратата. Чудейки се какво ли може да бъде това, той стана и стараяйки се да не вдига никакъв шум, се доближи плътно до вратата; чегъртането не преставаше. И тогава Тома хвана дръжката, отвори с рязко движение и едновременно се дръпна назад, за да не го ударят с нещо тежко по главата. Впрочем дръпването се оказа излишно, тъй като от другата страна на вратата не стояха нито борци, нито пък полицаи, а само неговият колега Симо Добрев от съседната секция „Комуникационна техника“.

— А, Тома, ти вътре ли си бил? — попита виновно Симо и скри зад гърба си дясната ръка, в която държеше някакъв остър предмет, подобен на шило. Тома, който най-малко очакваше да види този свой колега, хвърли един поглед към вратата: на медната табела, след името на Негово величество, беше изчегъртана още една вертикална черта, така че то се четеше вече като Симеон III, а отдолу с тиксо бе залепено бяло листче с разкривен надпис: „Симеон III е в стая 213“. В стая 213, разбира се, се помещаваше Симо Добрев.

— Ти ли лепна това нещо, идиот такъв? — разяри се Тома и скъса листчето.

— Кое, това ли? — направи се на учуден Симо. — А, не, аз само минавах и гледам...

— Ако разбере шефът, ще те очисти — каза Тома. — Виж как си обезобразил табелата!

— Е, стига де, да не си давал ти парите за тая табела? Недей се товари толкова. Хайде най-добре да те черпя някъде една бира, днес съм взел пари.

Тома се сети, че днес и той е взел пари, но каза само:

— Добре, давай в ъндърграунда.

Той заключи кабинета и двамата се запътиха към мазето на института.

— Отдавна не съм те виждал, какво ново при тебе? — Тома се опита да завърже разговор. — Как е Румяна?

— Не знам — отвърна Симо, — разкарах я.

— А? Защо?

— Искаше ми много голяма трансферна сума.

— Така ли? И колко ти поиска?

Симо каза сумата. Като я чу, Тома се хвана за главата:

— Ей, че тя да не се мисли за Роналдо?

— Точно това я попитах и аз — отвърна Симо. — Тя вика, за по-малко не си струвало. Аз пък ѝ казвам: за тия пари знаеш ли какво гадже мога да си взема? И я пратих да се трансферира където и видят очите. Къде е тръгнала и Румяна с тия външни данни да се ръга в „А“ група? Че тя си е чиста селянка, за тия пари брат'чедът може да ми докара от Костинброд двацет такива бройки като нея, ама за к'во са ми...

Докато Симо хулеше бившата си приятелка, двамата стигнаха до барчето в мазето, на което Тома му викаше ъндърграунд. В барчето беше толкова задимено, че той едва не се задави, докато не си спомни, че тук въздухът преди да се вдиша, трябва да се сдъвче. Дебели синкави пластове цигарен дим висяха на метър над масите; на три от тях играеха бридж, Тома разбра това не защото видя картите на играещите — димът пречеше да се различават по-дребните детайли, — а заради тълпата от кибици, които стърчаха над главите на играчите, даваха вредни съвети и получаваха в отговор сочни псувни. Тук всички

познаваха Тома, от групата на кибиците няколко човека му махнаха с ръка за поздрав, но той — отново заради дима — не можа да ги различи по физиономии; от масата до бара, където се беше събрала секция „Лазерна техника“ в пълен състав и пиеше бира, също му викнаха: „А, Лука, здравей!“ Той им припомни, че не е Лука, а Тома, и двамата със Симо отидоха до бара да си вземат пиене, но барманът Юри не се виждаше наблизко, и докато го чакаха да се появи, Тома се заслуша във вицовете, които разказваше един от лазерджиите, на име Димо: „Може ли да се въведе валутен борд в Швейцария? — Може, но жалко за хубавата страна!“; „Какво представлява валутният борд? — Инжекция в протеза!“; „Наука ли е валутният борд? — Не, ако беше наука, първо щяха да го изпробват върху кучета!“; „Какво ще правим след валутния борд? — Преброяване на останалото живо население!“ Тук някой каза, че май че ги е слушал и преди тези вицове, само че не за валутния борд, а за структурната реформа; друг възрази, че преди структурната реформа ги е слушал за нещо друго, за предишният Етап от Големия Път, но не можа да се сети името на етапа; накрая някой си спомни, че ги е чувал още по бай Тошово време, и в тях се е разказвало за комунизма, а не за валутния борд. Думата „комунизъм“ моментално прехвърли разговора на тема как се е яло и пило едно време, заредиха се сладки тоталитарни спомени, и всички без изключение се съгласиха, че краят на света може да настъпи и в една отделно взета страна...

В този момент от склада на бара излезе и Юри, следван от две дами на средна възраст; при това Юри беше страшно ядосан и крещеше на дамите да се омитат докато са цели, а те на свой ред викаха, че няма да оставят тази работа просто така. Оказа се, че дамите са от дружеството за защита на животните и искат да изнесат фикуса от бара, понеже гъстият дим вътре му влияел лошо и той бил мутирал, което всъщност си беше самата истина: всеки можеше да види, че стъблото на фикуса беше обрасло с гъста рижава козина. Барманът отсече, че фикусът не е животно, а растение, и затова не им влиза в компетенцията; веднага обаче му бе отговорено, че работата е тъкмо в мутациите, понеже той бил мутирал дотолкова, че метаболизмът му бил точно от животински тип — дишал никотинов дим, хранил се от изсипаните в саксията фасове, като при това червилото върху фасовете го имал за нещо от типа на витамини, а вместо вода всмуквал с корените си джин „Атлантик“ менте, производство на шефа на

боксовата федерация, който го дестилираха в мазето на съседния институт и с който редовните посетители на ъндърграунда имаха навика да поливат фикуса. Дори, казаха дамите, някакъв доцент биохимик твърдял, че ако трябвало да се класифицира според типа на метаболизма си, този фикус спадал към хищниците. „Какъв е тоя биохимик? — кресна Юри. — Кой му е дал да изследва фикуса? Не знае ли той, че фикусът е собственост на «ЯТАГАН», и че на територията на института само от «ЯТАГАН» имат право на фикус? Кой от обединението го е пуснал да изследва тяхно имущество? И какви се явяват вие двете в системата на «ЯТАГАН», че да ми държите на мене сметка?“ Тук се изясни, че дамите изобщо не са от системата на „ЯТАГАН“, тогава барманът ги напсува цветисто и се завтече към телефона, обяснявайки как ей сега ще дойдат застрахователите и такъв фикус ще им дадат, че ще го помнят цял живот. Като чуха името на застрахователното обединение, дамите усетиха, че работата става дебела, и се ометоха сами; Юри потри доволно ръце и извади от хладилника по една бира за Тома и Симо.

— Мутирал бил фикусът — продължаваше да вдига пара той, — хората по цял ден киснат тук да цъкат карти, а те за фикуса се загрижили. Защо не се замислят за хората? За мене, в края на краищата, и аз по осем часа вися тук, а още не съм мутирал...

— Така си мислиш — подхвърли му Тома, — всичките тук сме мутирвали, само че не попадаме под закона за защита на животните.

Двамата със Симо се настаниха на празната маса до бара; Тома отмести стола си малко по-далеч от хищния фикус-мутант и отпи от бирата си.

— Напоследък всякакви външни хора са се разшетали в нашия институт — отбеляза Симо, имайки предвид сигурно двете дами, които вдигаха скандал на Юри. — И си пъхат носовете навсякъде, дето не им е работа. Мен вчера ме заговори един тип в кафенето на втория етаж, дето е до задното стълбище, и ей тъй, направо ме пита как да стигне до седмия етаж на института. Аз му викам — ти луд ли си, какво? Че дори да знам как се стига дотам, той да не е на баща ти тоя седми етаж? Да оставим настрана, че „ятаганите“ сигурно ще му откъснат някои органи, ако го видят там горе...

— Седмият етаж на кой институт? — прекъсна го Тома.

— На нашия, на кой друг.

— Чакай, нали ние сме само на шест етажа! Три за нас и три за „ЯТАГАН“...

— Ти какво, не знаеш ли? — присви недоверчиво очи Симо.

— Че да не съм дебил? Шест са.

— Значи си дебил — каза Симо и се облегна назад на стола си.

Известно време и двамата мълчаха, после Тома попита:

— Ти изобщо какво искаш да кажеш с тоя седми етаж?

— Нищо. Но онзи тип, представи си, не само знаеше за него, но искаше и да се качи дотам...

— Сигурно е бил мръднал нещо! Не може ли да ги изброи отвън етажите, че са шест?

Симо отпи от бирата си, наведе се напред и като понижи глас, зашепна тайнствено:

— Тома, институтът ни има седми етаж. Пада се последен, над офисите на „ЯТАГАН“... И най-интересното е, че той се вижда и отвън, но само от едно специално място, съвсем наблизко. Отвсякъде другаде се виждат шест етажа, а оттам — седем... Ако искаш, ей сега ще те заведа.

— И ти си мръднал — без колебание постави диагнозата Тома. — Откачил си и сега само лепиш тъпи бележки по вратите на колегите. Или, в най-добрия случай, вътрешният ти часовник е спрял на дата първи април...

— Хайде на бас! — викна Симо. — Залагам стария си процесор.

— Идиот! Залагам стария си диск срещу твоя процесор. Това, дето го приказваш, просто не може да го бъде, има си закони на физиката в края на краищата...

— Добре — потри ръце Симо. — Сега ще дойдеш с мен и ще видиш с очите си законите на физиката, само първо да си допия бирата.

Тома не възрази, още повече неговата бира също беше наполовина пълна. И докато се чудеше какъв номер е намислил Симо, колегата му отново захвана стария разговор досежно това как в днешно време куцо и сакато е тръгнало да иска трансферни суми, все едно малко други бонуси му дават. „Да си търси спонсор, щом е толкова отворена! — недоволстваше той по адрес на Румяна. — Тя си мисли, че затова са ги измислили спонсорите, да ѝ тъпчат там джобовете. Спонсори-тъпкачи...“ Тома изслуша тези приказки с

половин ухо, накрая бирите бяха изпити и двамата се изнизаха от ъндърграунда през слоевете никотинов дим. Като излязоха от института, Симо поведе Тома към бараките, в които се помещаваха разни работилници; движейки се покрай тях, двамата излязоха откъм гърба на сградата, после заобиколиха десетина бетонни гаражни клетки с ръждясали врати, прекосиха запуснатата чакълена площадка пред тях и се насочиха към една ниска барака с плосък бетонен покрив, върху който имаше някакво желязно скеле с антени отгоре му. През целия път Тома се озърташе назад и поглеждаше към мръснобялата сграда на института, но редовете от прозорци все си оставаха шест, и той вече мислеше, че нищо няма да стане, когато Симо се промуши по една тясна пътечка през високите храсти, избуяли около бетонната барака, и двамата излязоха откъм задната ѝ стена, където една желязна стълба водеше към покрива. Симо се изкатери по стълбата, а после и по металното скеле на покрива, и се хвана за антените на върха му; Тома го последва и също се озова на върха на скелето.

— Сега погледни към института — каза Симо.

Тома се завъртя и почна да брои редовете от прозорци: един, два, три, четири, пет, шест... СЕДЕМ! Преброи ги още веднъж, и още, и още — все същата работа. Етажите си бяха седем: първите три реда прозорци бяха мръсни, на места изпочупени и заменени с картони, вторите три — измити, с метални щори зад тях, а прозорците на последния, новопоявил се ред бяха всички с тъмни стъкла, като на баровските лимузини.

— Е, какво? — с тържествуващ глас произнесе Симо.

— Това как стана? — попита невярващ на очите си Тома. — Откъде се взе последният?

— Не ме питай, не знам. Нито съм се качвал на него, нито каквото и да е. Просто знам, че оттук се виждат седем етажа. Нали тези антени са на нашата секция, и ние ги поддържаме...

— А само оттук ли се вижда седмият?

— Ами слез долу и провери.

Тома заслиза по скелето, но понеже стълбата беше от задната страна на бараката, сградата на института се изгуби от погледа му, докато слизаше по нея. А като изскочи от храстите пред бараката, видя, че етажите пак са си шест, както и преди: последният, с тъмните

стъкла, беше изчезнал. Тома се разходи наоколо, погледна към института от различни места наблизо — без ефект. Но едва щом се изкачи обратно по стълбата и главата му се показа над покрива на бараката, пред погледа му отново се показаха седем етажа.

— Дяволска работа — промълви той, — защо ли са го законспирирали така?

[1] Става дума за повестта „Ябълка под дървото“ (руско заглавие — „Яблочко от яблони“) от Святослав Логинов. Бел.авт. ↑

[2] В книгите „Цветът на магията“ и „Фантастична светлина“ на Тери Пратчет наистина се разказва за сандък, направен от мъдро крушово дърво, който сам следва стопанина си. Бел.авт. ↑

4. ЧЕТВЪРТЪК

— Може ли такава нещо бе, Марков! — гласът на професор Дамгов днес бе суров и неумолим, като на ротен старшина, хванал някой от питомците си пиян да прескача оградата на казармата. — Какви бяха тия приказки вчера с Генади Симеонов? Кой изобщо ти е дал право да подработваш пари от други секции? Да ми беше казал, че искаш да работиш и на друго място, щях да ти уредя нещо! Но да се забъркваш с нечистите математици...

— Че какво толкова е станало? — Тома никак не можеше да разбере защо шефът се пеняви, сякаш са му изяли десерта.

— Марков, най не обичам, когато някой ми се прави на ударен. Все едно не знаеш кой финансира „Нечистата математика“.

— Че аз наистина не знам — отвърна съвсем искрено Тома. — Всъщност парите ги дава фондацията „Димитър Общи“, а тя е наша фирма, тоест ваша, тоест тяхна, на „ЯТАГАН“, приятелска...

— Лесно е да се каже — приятелска! Под шапката на „Димитър Общи“ сега седят кланове и групировки от кол и въже. Като не ти е ясно кой какъв ни се пада на нас, поне питай, преди да контактуваш с тях.

— Ама аз не знаех, че ще се получи така! Изобщо нямах понятие, че са ме турили в списъка на Генади Симеонов.

— А тогава защо си говорил с него и с професор Згурев за трансфери в чужбина? Аз тук началник ли съм ти или лукова глава?

— Че аз нямам подписан професионален договор — тактично напомни на шефа си Тома. Или поне си помисли, че е тактично. На другия край на линията професорът за миг замълча, сякаш се мъчеше да се сети за нещо, а после, вече с далеч по-спокоен тон, промълви: — Е, това е временно положение, нали знаеш, докато дойде машината. Всъщност договорът ще го подпишем утре, време е вече да те закрепостим. И повече никакво скок-подскок из останалите секции, ясно?

— Ясно — на Тома изведнъж му се отщя да подписва договор. — Кесаревото кесарю, ятагановото — ятагану...

— Стига си говорил глупости — срязва го шефът, — в дванайсет е погребението, време е вече да тръгваш, иначе ще закъснееш.

— Какво погребение?

— Ама ти от круша ли падаш? — повиши глас професорът. — Членкора Герасим Иванов не го ли знаеш? Той е мощна фигура... тоест беше. А моя милост ще чете надгробното слово. Тъй че в дванайсет часа трябва да си на централните гробища. Тъкмо после ще поговорим за клаузите на договора.

— Къде точно на гробищата?

— Шеста алея, парцел 29. Хайде, вече е време, след половин час ще се видим.

Тома остави слушалката, заключи кабинета и се запъти по посока на трамвайната спирка. Настроението му беше отвратително: не стигаше конското евангелие, което му чете шефът по телефона, ами на всичкото отгоре трябваше да се мъкне на гробищата, а както беше зъл и раздразнен от конското, хич нямаше желание да симулира скръбни физиономии и поклони пред светлата памет на Герасим Иванов. И дори времето, което цяла седмица преди това се държеше все хубаво и слънчево, сега се беше намръщило съвсем по гробищарски: духаше остър студен вятър, при това духаше сякаш от всички посоки едновременно, и разкарваше насам-натам по небето рошавите сиви облаци, надвиснали ниско над града.

...Пред входа на Централните гробища цареше истинска лудница. Край булеварда, незнайно защо кръстен на името на Мирослав Мирославов-Крушата, стояха паркирани немислим брой мерцедеси, БМВ-та и джипове. Те бяха окупирали целия тротоар — сто-двеста метра по продължение на ръждясалата ламаринена ограда на гробищата, — и постоянно идваха още коли, които спираха направо на пътя, блокирайки по този начин движението. От тях слизаха огромни, костюмирани в черно мъжаги и се отправяха към гробищата, като някои дори не отлепяха мобифони от бузите си и продължаваха да боботят нещо. „И всичките тия са тръгнали да погребват Герасим Иванов? — усъмни се Тома. — Не е за вярване. Сигурно е просто съвпадение, някой от босовете са го очистили и сега го заравят, но кой?“ Тома опита да си спомни не е ли чел напоследък във вестник

„Меридиан мач“ за някое по-високопоставено убийство, но не успя. Междувременно в спонтанно образувалия се край шосето автосалон се появиха и три джипа с полицаи; неколцина от полицаите се запътиха към гробищата, боязливо промъквайки се между мощните лимузини и слизашите от тях мутрести личности с цветя и венци в ръце. Най-накрая Тома, който стоеше до будката за билети на трамвайната спирка и безмълвно наблюдаваше какво става наоколо, се престраши и тръгна към облепената с некролози порта на гробищата, заобикаляйки колкото може по-отдалеч колите и мутрите. Но когато приближи на няколко метра пред портата, видя, че просто няма начин да го пуснат вътре: няколко яки личности с червени ленти „ОХРАНА“ на ръцете и бели картончета със снимки на реверите стояха на две-три крачки зад портата и всички влизащи им показваха разни лични, служебни и други покани. Отвън на входа стояха и полицаите, и те също надничаха в поканите. „За чий дявол шефът ме викна тук, след като сигурно знае, че никой няма да ме пусне?“ — помисли си Тома, но в този миг изведнъж се сети нещо, бръкна в джоба на якето си и извади оттам визитката. Червено-жълтото картонче със стилизиран надпис „ЯТАГАН“, със снимката и името на незнайния експерт от незнайното ЛЕИ Лука Вартоломеев; същото онова, което намери на пода след дружеската визита на борците в кабинета на професора. „Тъкмо сега е моментът“, реши Тома. „Сега може да се опита на практика колко е голяма вълшебната сила на картончето. В края на краищата, благата дума «ЯТАГАН» железни врати отваря, при това не само в преносния смисъл на думата, това и децата го знаят. Изобщо времето на магическите думички в никакъв случай не е отминало: едно време е било «Сезам, отвори се», после — «В името Господне», а сега просто — «Пращат ме от ЯТАГАН». Тук ситуацията обаче е такава, че тия, дето гледат пропуските, също имат някаква вълшебна защита, поне срещу паролите с по-слаба магия. Ако магията на моята визитка е достатъчно силна, ще ме пуснат, но ако не е? Все пак това са силови групировки, а не буркани със зарзават, с тях майтап не бива...“ В този момент Тома забеляза, че от лявата му страна е застанал някакъв тип с черен костюм и съвсем нагло наднича, мъчейки се да прочете надписа на картончето. Той понечи да го скрие в джоба си, но тогава типът го погледна в лицето и попита:

— Колега, не сте ли вие програмистът на професор Дамгов?

— В някакъв смисъл да — Тома не видя никакъв смисъл да се крие. — А вие по каква линия ми се падате колега?

Тук типът измъкна от джоба си визитка, същата като тази на Тома, но с друго име и снимка, и от нея се разбра, че той се казва Максим Лесидренски, асоцииран професор в ИХСТБ. Строго погледнато, на външен вид той приличаше на всичко друго, но не и на професор; яката фигура, дългите ръце с груби кокалести длани и едрите, сякаш дялани с тесла черти на лицето му придаваха силно криминално излъчване и го правеха да прилича по-скоро на амнистиран затворник, отколкото на учен. А и Тома никога не го бе срещал из кафенетата на института.

— Вие на погребението ли сте тръгнали? — попита Максим Лесидренски.

Тома кимна утвърдително.

— Трябва да се срещна с професор Дамгов, той щял да чете надгробното.

— Няма да го чете той. Преди малко го извикаха някъде отгоре — тук Лесидренски изразително заби показалец в небето, където се гонеха парцаливите мръсни облаци.

— А, от фондацията „Димитър Общи“? — отвърна с въпросителен тон Тома, когато тази вест хич не го изненада.

— „Свети Димитър Общи“ — уточни събеседникът му. — Оня ден коригираха името, на заседание на управителния съвет. Така то, името, щяло по-добре да посрещне изискванията на Валутния борд... А Владко Дамгов дори да беше дошъл, вас нямаше да ви пуснат вътре. Мероприятието е извънредна класа, със сценарий и телевизия, дори не на всички професори им се разреши да дойдат, а какво остава за младшите научни сътрудници. Всъщност Дамгов би трябвало да се появи в Първа частна, най-много след час... Знаете ли къде е Първа частна?

Тома завъртя отрицателно глава.

— Не знаете? Е, аз също съм натам, тъй че ако искате, мога да ви закарам, с кола съм.

Тома не се възпротиви на това предложение. Колата на Лесидренски беше бяла лада „седмица“, паркирана в една глуха пресечка на около двеста метра от гробищата — всички места по-наблизо бяха заети от мерцедеси и БМВ-та. Вместо по шосето, където

минаваше трамвайната линия, Лесидренски подкара ладата първо по разни разкопани улички, после по тесен асфалтов път, заобикалящ циганската махала. По едно време пътят се промуши през един тесен подлез под ж.п. линията и Тома неочаквано разбра, че се приближават към института, но от задната му страна, и наистина когато след минута-две Лесидренски сви встрани и паркира колата пред някаква не много голяма бяла църква, той видя вдясно от тях да се издига силуетът на институтската сграда. От църквата я отделяше само една висока ламаринена ограда с избуяли около нея трънаци, няколко бараки с неясно предназначение и широка ливада, на която пасеше стадо овце. Двамата слязоха от ладата, Лесидренски я заключи и чак тогава Тома видя познатия син силует на носорог върху огромния надпис „Първа частна църква ЕООД. Централен офис“, издигнат над оградата на паркинга. Самият паркинг беше пълен със скъпи лимузини, също като пред гробищата, но никакви хора не се виждаха. „Почнали са вече“ — каза Лесидренски и се запъти към църквата по покритата с плочи от червен камък алея; Тома го последва. Макар че архитектурата на църквата си беше чисто църковна — кубета, камбанарии, тесни и високи прозорци с цветни стъкла, тежка дървена врата, — тя създаваше впечатление по-скоро на банкерска резиденция или пък на луксозен извънградски ресторант. Нямаше сиви олющени стени, изгнили греди и неприлични надписи със спрей, с каквито бяха покрити всички църкви из града; тук стените се белееха прясно измазани с драпана мазилка, цветните прозорци бяха с модерна алуминиева дограма, а на камбанарията се виждаше инсталирана сателитна антена и нещо друго, което много напомняше машина за лазерни ефекти в дискотека. На стената до резбованата врата се подпираше снажен портиер с червена ливрея и зяпаше със скучаещ поглед как градинарят коси с моторна косачка тревата на ливадата в двора. Когато Лесидренски се появи в полезрението на портиера, следван по петите от Тома, онзи се прокашля внушително, погледна за миг пропуска на Лесидренски, Тома бръкна в джоба за визитката си, но портиерът направо им махна с ръка да влизат, което те и сториха без забавяне. Отвътре църквата също си приличаше на църква, а не на офис или примерно на ресторант: тясно преддверие, в което седяха трима охранители, и след него — широка зала с висок сводест таван и стени, покрити целите със стенописи. Но какви стенописи! На цялата

лява стена беше изрисувана Тайната вечеря: дванайсетте апостоли, но не с бели парцаливи одежди, както в картината на Леонардо, а с вишневочервени сака и солидни златни верижки, проблясващи под разкопчаните копринени ризи, и Тома изведнъж разпозна в лицата на апостолите дванайсетте върховни босове от борда на директорите на „ЯТАГАН“, същите като на снимките — Носорога, Крокодила, Търтея, Глигана, Ламята... А на централното място — самият М.М.-К., вперил гладен поглед в трапезата и едновременно придържащ с дясната ръка мобифона към ухото си. Самата трапеза беше нещо фундаментално — едно цяло печено прасенце, с лимонче между зъбите и маслинка в дупето, няколко чинии с шопска салата, с вълча салата, и огромен брой бутилки с тежки етикети: „Паспорт“, „Джони Пешеходец“, „Бяло конче“, „Наполеон“... Между чашите, бутилките и мезетата се валяха мобифоните на останалите апостоли. „Някой от тия идиоти сто на сто ще си залее мобифона с пиене — помисли си Тома, — ама нали за гъзарията няма почивен ден...“ Погледът му бавно се плъзна нагоре, към високия таван, по който се рееха изрисуваните ангели — странни създания с бели криле на гърбовете, с шарени кърпи, вързани на бръснатите глави, с шушлякови анцузи, високи кецове и с неизменната бейзболна бухалка в дясната ръка и мобифон в лявата. На отсрещната стена пък беше изобразен, ако се съди по всичко, Божият град: лабиринт от улички с разставени по витрините светещи реклами на охранителни фирми, обменни бюра и ресторанти с еротично шоу, по уличките сновяха дребните фигури на праведниците, свеждащи се в ниски поклони пред лимузините на местните светии или архангели... Целият този нов зографски канон съвсем взе акъла на Тома, който няколко минути само зяпаше като ударен стенописите и чак после забеляза, че в църквата има още хора, скупчени прави в дъното, пред нещо като олтар, ако изобщо една дълга маса за заседания с червена покривка отгоре може да се нарече олтар. Лесидренски бе изчезнал някъде и Тома бавно запристъпва напред по разноцветната мозайка към групата хора. За негова изненада те не бяха нито мутри, нито никакви други босове: по-голямата част бяха жени, някои от тях държаха в ръце малки репортерски касетофончета, а неколцина от мъжете бяха нарамили видеокамери. Зад масата за заседания, издигната като олтар, седяха няколко човека, със същите вишневочервени сака и златни верижки като апостолите от стенописа,

но с далеч по-интелигентни физиономии; седящият в центъра говореше нещо в натрупаните пред него микрофони. Тълпата долу постоянно напираше напред към олтара, но трима охранители я държаха на няколко крачки разстояние. Тома изведнъж забеляза и Максим Лесидренски — той стоеше малко настрана от тълпата, допушвайки цигарата си; като улови погледа му, Лесидренски му махна с ръка да се приближи, после се огледа внимателно наоколо и загаси фаса в полирания до блясък дървен перваз, опасващ стената на около метър височина от земята. „Това пресконференция ли е, а?“ попита го тихо Тома. „Промоция“, отвърна Лесидренски и обърна поглед към мъжете на червената маса. Тома също погледна натам и изведнъж бузестото румено лице на младия мъж, който седеше в средата и говореше в микрофоните, му се стори познато; той се вгледа по-внимателно и с огромна изненада позна в него бившия си състудент Костадин Въжаров. Коста беше подстригал дългата си коса, бе обръснал бакенбардите и сега, облечен с модно вълнено сако и бяла риза вместо с биташкото си дънково яке от едно време, изглеждаше като съвсем друг човек, но все пак нямаше съмнение, че е той. „Как ли е успял да се издигне чак дотук?“ — учуди се Тома; първо, едно време състудентът му се славеше като пълен идиот, второ, на изпитите по висока оценка от тройка не беше получавал, и трето, нямаше абсолютно никакви връзки измежду силните на деня (родителите му бяха прости безименни селяни някъде от Бургаско). Но все пак по някакъв необясним начин Коста Въжаров се бе изкатерил по житейската стълбица чак до олтара на Първа частна, докато Тома, с далеч по-добрата си диплома и знания, търкаше задник по столовете в институтските кафенета. В този момент Коста спря да говори и протегна ръка, за да си налее кока-кола във високата стъклена чаша; Тома се промъкна напред към тълпата и наостри уши, за да чуе какво се приказва горе от олтара.

— Терминът „Божия закрила“ — разясняваше Коста Въжаров — предполага, разбира се, фигурата на господ Бог, която или пряко държи нещата в ръцете си, или най-малкото стои някъде отзад, на гюме, в бекграунд, или може би в ъндърграунд... Значи въпросът може да се постави и така: „Какви са връзките на Първа частна с господ Бог“, и в дъното все пак остава съмнението: „Абе има ли Бог, или няма?“ На тоя последния въпрос са се мъчели да отговорят най-великите мислители

на човечеството, като започнем от Тертулиан и Тома Аквински, минем през Декарт, Кант, Нютон и стигнем чак до Едуард Фредкин, Уилям Гибсън и Виктор Пелевин^[1] — но до ден днешен задоволителен отговор няма. Защото тук въпросът е философски, а философските въпроси са най-жилави, най-неразрешими и най-дълбоко вкоренени от всички. И в този аспект наивните твърдения в стил Остап Бендер: „Бог няма, това е медицински факт“, или не по-малко наивните религиозни догмати в противоположен смисъл не са никакви отговори...

— Но вие не можете да продавате Божия закрила, без да гарантирате на клиентите си, че Бог съществува — възразиха от тълпата.

— А когато онази другата църква привиква паството си на служба, тя гарантира ли нещо? Гарантира краставици на търкалета. За да приемеш Бог, казват теолозите, се изисква вяра, а не гаранция, а според християнството вярата е личен въпрос. Тоест няма технология, която отвън да каже дали еди-кой си е вярващ или не — единствено сам той може да реши за себе си... В този, религиозния бранш, гаранция по определение не може да има. Сигурно затова разни неуки чиновници напиреха да ни забранят. Ние обаче им викаме по същата причина вие трябва да забраните и оная църква, православната, и мюслиманите, и всички останали религии. Тук ние си имаме работа не с факти, а с психологическа установка: щом клиентите ни вярват, щом имат установката да се осланят на Божията закрила, и щом тази закрила на всичкото отгоре действа, при това бая ефективно, както показва експериментът...

— А как действа, по какви механизми? — нахалните въпроси от тълпата продължаваха да се сипят. — Досега нищо не чухме за тях.

— Хммм... — примижа лукаво Коста Въжаров. — Нали знаете какво казват християнските теолози: Бог има, но неведоми са неговите пътища. Тук ние, разбира се, не сме чак толкова невежи, не падаме съвсем от круша, тъй че терминът „неведоми“ се оказва повече или по-малко относителен. Ние например поддържаме със същия той Бог пряка сателитна връзка, през частния комуникационен спътник на „ЯТАГАН“, и дори предлагаме връзка по Интернет с всевишния — нещо, което останалите църкви засега гледат през крив макарон, и по този показател Бог е много по-наш човек, отколкото техен... Ш-ш-шт! Недейте вика, и до вашия въпрос ще стигна, първо само да добавя, че

понеже небесните сървъри не поддържат TSP/IP протокол, ни се наложи да правим специални драйвери, за да се закачим към отвъдния свят, но това е интересно само за специалисти. А за Божията закрила нека го кажем така: ние сключваме договор с клиента, пращаме копие от договора през спътника, а после Бог като го получи, вече си има грижа да осигури закрилата, нали той разполага с нужните сили... какво имам предвид ли? Ами че Господ си има за целта цял контингент... да ги наречем ангели. Ангели-охранители, не сте ли чували за тая длъжност? Вижте как точно се изразих, без да искам. И ангелите вече имат грижата относно закрилата...

— А защо на стенописите сте изрисували ангелите с толкова дебели вратове и с бейзболни бухалки? — попита някой и посочи с ръка към свода на църквата.

— А вие случайно виждали ли сте някога ангели без бейзболни бухалки? — ухили се доволно Коста Въжаров. — Изобщо виждали ли сте някога ангели, но не на кино или на икона, а на живо? Не сте. Ами тогава?!? Някои били виждали, казвате? И къде? В реанимацията? Недейте вярва много на такива приказки, за душите, дето се върнали обратно от рая след клинична смърт. Издигнала се значи душата към небето, и там видяла високи фигури в бели одежди и криле на гърбовете, и фигурите в бяло повеждали душата към рая, значи. Само че кой да му каже на човека, че тия фигури в бяло не са никакви ангели, ами са докторите и медицинските сестри, дето стърчат в реанимацията около леглото на пациента и правят облози дали той, пациентът, ще прескочи трапа и ако не, то след колко време ще го изнесат с краката напред. Така че един съвет от мен: не бъркайте рая с реанимацията! И ангелите с медицинските сестри, хе-хе-хе... А сега едно съображение относно бухалките. Представете си значи ангел невъоръжен, който са го сложили да закриля примерно обменно бюро, или пък платен паркинг. Че на тоя ангел още на втория ден служба ще му направят главата мека и кубинките сираци ще му оставят... кой ли? Злите сили, разбира се. Същите, от които закриля обекта, дето са го турили. Ако злите сили се натъкнат на някой ангел като ония, дето ги рисуват по иконите, гърчав и само с един измислен лък въоръжен, на тоя ангел смятайте, че вече сте му видели некролога. Друго е, ако е як, поне стотина кила, с бухалка, а и с мобифон, че да може да извика

подкрепление в сублимния момент. Така че виждате, времената се менят, ангелите също...

— А не се ли страхувате, че могат да затворят вашата църква по закона за борба със сектите?

— Че ние не сме секта. Първа частна, строго погледнато, не е дори и църква, защото сме регистрирани като търговска фирма, а не като религиозно сдружение. Ние просто продаваме религиозни услуги, както да речем поповете, които ръсят светена вода на откриванията на банкови офиси, само че тия попове, понеже не са регистрирани по търговския закон, не плащат данъци — а ние, поне по идея, плащаме. Нашите цели са като на всяка търговска фирма: разширяваме пазара, предлагаме нови услуги, изобщо — стремим се към печалба, а не към религиозна пропаганда...

— Тогава защо издавате религиозни материали? — попита някой отдолу и размаха над главите на тълпата няколко книжки с шарени корици.

— А защо не? В края на краищата това също е вид услуга, още повече в нашите тълкувания и скриптове никъде няма разпалване на религиозна, расова или каквато и да било вражда. Погледнете само: на книжния пазар се предлага „Майн кампф“, „Протоколи на ционските мъдреци“, Интернет е задръстен с пропаганда на войнстващи ислямски секти, а някой е седнал да прави въпрос от издаването на Евангелията от Брат'чедите или пък Посланието на Емил Кирилов-Крокодила до Брокерите на Недвижими Имоти... не го ли знаете посланието? Дето се разправя как Мохамед пратил до планината факс: „Моля явете се на еди-коя си дата, в еди-колко си часа еди-къде си ЗА ИЗЯСНЯВАНЕ НА НЯКОИ ОБСТОЯТЕЛСТВА“. И понеже планината, ясна работа, не дошла при Мохамед, се наложило той сам да си дигне дебелия задник. Между другото сега е време да ви кажа, че вечерта от шест часа тук ще има проповед; ще се чете нравствено послание под наслов „Да убием застрахователя в себе си“... Какво шумите, темата ли не ви харесва или нещо друго? Ако не ви харесва, кажете си направо, а не внасяйте смут сред останалите... Така, значи не сте против темата все пак, добре. С две думи, идеята е проста: в душата на всеки човек седи по един малък застраховател, който постоянно намира да излезе навън, на свобода, за да разгърне дейност както той си иска, и затова трябва този вътрешен застраховател да бъде озаптян овреме, да му бъдат, образно

казано, туширани попълзновенията още в зародиш... Подробностите не ги знам, аз все пак не съм духовен пастир, само отговарям за връзките с обществеността. Елате вечерта и ще чуете цялата проповед. А съботното послание ще бъде на тема „Стикерите — народни закрилници“. Интересна тема, сами разбирате, богата на нюанси и тълкувания...

В този момент някой дръпна Тома за ръкава; той се обърна и видя зад себе си Максим Лесидренски. „Да излезем навън да изпушим по една цигара“ — предложи той тихо, за да не пречи на промоцията. Тома отвърна, че не пуши, но тук Лесидренски понижи глас още и му прошепна, че трябва да говори нещо с него, нещо свързано с професор Дамгов. Тогава Тома кимна и се заизмъква от тълпата, хвърляйки последен поглед към бившия си състудент, бълващ мътни словесни потоци от червения заседателен олтар. „Виж ти как се е отракал!“ — мислеше си той. „Едно време можех сам да му запуша устата с две-три хитри приказки, а сега цяла тълпа журналисти не може да излезе наглава с него...“ В този момент погледът на Тома се плъзна по стената над олтара и се спря на един детайл от стенописа, който не бе забелязал досега. Високо вляво, между дебеловратите фигури на светиите, стоеше изправена Темида, богинята на правосъдието, в класическа римска тога и със завързани очи; в лявата си ръка тя държеше везни, а с дясната размахваше бейзболна бухалка.

* * *

— И кога щял да се появи тук професор Дамгов? — попита Тома. Лесидренски вдигна рамене, докато палеше цигарата си, после ръката със запалката направи неопределен жест.

— Сигурно изобщо няма да се появи. По сценарий трябваше да седи там зад масата, отляво на отговорника за връзки с обществеността, ама кой го знае? Напоследък Владо Дамгов съвсем го е ударил през просото, с извинение. Лично аз мисля — при тези думи Лесидренски понижи глас и се доближи до Тома, — че той се крие. При това се крие не от друг, а от собствените си спонсори, от „Свети Димитър Общи“.

— А защо се крие? Има да им дава пари ли?

— Глупости, пари. Просто ги излъга за монопола върху езиковото инженерство, а това никой няма да му го прости. Нали само заради тоя монопол му дадоха пари за суперкомпютъра, а след като се разбра, че някъде в нелегалност вече работи втора лаборатория по езиково инженерство, той вече виси на косъм. Спасява го засега само това, че още не се знае кой държи втората лаборатория... А вие как мислите? Ще отърве ли кожата Дамгов?

— Не знам — отвърна Тома, учуден от въпроса. — Май въобще не съм в час какви игри се играят около нашата секция.

— Да, вярно, тези неща по идея се разпространяват само под формата на слухове. До каква степен изобщо професорът ви е въвел в работата?

— А вие защо питате? — осведоми се на свой ред Тома, на когото този обрат на разговора хич не му хареса.

— Аз съм нещатен консултант на „ЯТАГАН“ — каза Лесидренски и извади от джоба си служебна карта на обединението. Тома не успя да я разгледа добре, тъй като събеседникът бързо си я прибра обратно, но все пак видя, че нещата са сериозни. — Отгоре искат да се ориентирам в бакиите на Дамгов, понеже на него вече хич му нямат доверие...

— Не знам доколко мога да ви помогна — прекъсна го Тома. — Самият аз съм в пълно неведение. Ето например, вие сте от нашия институт. А колко пъти сте видели професор Дамгов през последната година?

Лесидренски понечи да отговори, но изведнъж се замисли и така си остана с отворена уста.

— Да, разбрах — каза накрая той, — разбрах какво имате предвид. Моят въпрос целеше друго, но излиза, че вие сигурно не знаете нищо за езиковото инженерство...

— Напълно сте прав.

— И сигурно ви се иска да научите нещо повече за него?

— Не съм против — каза Тома. — Стига, разбира се, да не е някаква застрахователна тайна, кой знае...

Лесидренски хвърли фасата и запали нова цигара.

— По принцип не е тайна, но се чудя как да ви го обясня. Ако ви кажа направо — сигурно ще ми се смеете, толкова несериозно ще ви прозвучи, още повече вие сте здравомислещ човек, с математическо

образование, още компютърно... Затова ще почна малко по-отдалеч. Видяхте днес примерно стенописите в Първа частна. Сигурно си мислите, че босовете вече са съвсем изнаглели, за да ги изографисват като апостоли, а мутресите — като свети деви, и че всичко това, макар и добре да изглежда, си е пълна идиотщина — в края на краищата от бандитите е трудно да направиш светии. Тук изниква обаче такъв въпрос: а откъде сме толкова сигурни, че нашата, християнската църква, не е произлязла от някоя подобна силова групировка? Не вярвате? Между другото историята има сигурни документи, че появата на християнството съвпада по време със забраната, която римските власти наложили на юдейските крайпътни разбойници по отношение на регистрираните от тях охранителни фирми... Не се смейте, говоря сериозно! Лично мен никой не може да ме убеди, че първите християнски църкви не са били просто офиси, където хората си плащали, за да им отпуснат нещо от типа на нашата Божия закрила. В този контекст забележете като какъв са рекламирали Исус Христос: като спасител! „Спасител млад по плажа върви, за чейндж готов е винаги той, по една хилядарка е германската марка, а после женитба със нов паспорт, той дал е заявка за една скандинавка, Слънчев бряг блус...“^[2] И от какво ги е спасявал Исус? Или от кого? Братя Стругацки направо твърдят, че апостолите Йоан и Яков са били разбойници^[3]. Е и това ако не е силова групировка, какво друго? А има и още нещо: търговците в храма! Да!!! — Тук Лесидренски съвсем се разпали, очите му се облешиха сякаш в екстаз, а жестовете му станаха толкова енергични, че за малко да бръкне в устата на Тома.

— Да, търговците! Във всички храмове по света, във всички времена и епохи, е имало и търговци. Без изключение. Дори нашия Дворец на културата да вземем: ако приемем, че е храм на културата — сега в него са само сергии и бутици, и коледни базари, великденски, и тъй нататък... Защо тогава Исус и хората му са тръгнали да разбиват сергиите в Ерусалимския храм? И най-важното — разбили са ги! И според криминалните досиета на римските власти, никой и гък не е казал! И къде са гледали стражите, питам аз, нали там и стражи е имало? Ами настрани са гледали, там е работата! Всичко почнало оттам, че търговците не щяли да плащат на Исусовата групировка рекет, и затова юнаците дошли, размахали тоягите, посъветвали ги малко, потрошили инвентара и си отишли. Стражите също били в

играта, затова се правели, че не виждат нищо... Да, ама станал гаф, в групировката имало агент на римските служби, някой си Юда Искаротски, той натопил боса и го прибрали на сухо. На делото Пилат, като всеки прокурор, сигурно е бил „хванат“ от апостолите с някоя тлъста сумица, та доста се помъчил да изкара Исус невинен, ама евреите казали — йок, бей ага ефенди, аман от тоя, разпъвайте го, че да рахатясаме и ние! И предпочели да пуснат другия разбойник, дето не бил от групировката... — В този момент, без да иска, развълнуваният Лесидренски захвапа цигарата си откъм обратната страна, опари си езика и се разрази с дълга и витиевата трънска псувня. После хвърли остатъка от цигарата и продължи, вече поуспокоен:

— Да вземем също така застрахователната компания „Лloyd“. Тя, сочат документите, е била основана от подставени лица на група видни английски пирати. С две думи, решили да печелят не само от ограбените кораби, но и от неограбените... Но тук проблемът е другаде. Как изобщо юдейските крайпътни разбойници са успели така здраво да се маскират като църква, че основаната от тях групировка да стои непоклатима вече цели две хилядолетия? Как така една нищо и никаква гангстерска банда се превръща в основа на цялата ни цивилизация?... Тук можем да стигнем и по-далеч. Нали в чисто физически план ролята на днешната държава е практически неотличима от тази на един, така да го наречем, оторизиран рекетъор. Тоест, застраховател. Какво казва държавата на изнудвания от нея данъкоплатец? „Ако не се изръсиш с еди-колко си данъци, лошо ти се пише!“ Съвсем като нашите спонсори от „ЯТАГАН“, но защо тогава държавата по идея я имат за нещо хубаво, а застрахователите, поне доскоро — за обобщен образ на злото? Разликата е само, че едните размахват бухалки, а другите — данъчни закони, но толкова важно ли е това? Къде минава тънката разлика между рекетъор и пазител на реда? Кажете? — Лесидренски направи пауза, сякаш чакаше Тома да отговори, но понеже той не знаеше какво следва да каже, професорът продължи:

— В думите. Да, точно така, само в думите! Едните ги наричат тъй, а другите иначе, и нищо повече. Всичко е въпрос на легитимация, на ценности, на психична установка... Идеята е проста: аз, казва оторизираният рекетъор, не само ви взимам парите, аз върша това в

името на справедливостта. Виждате колко малка разлика, но едновременно с това колко решаваща и мъчнопреодолима е тя: за две хилядолетия разбойничество никоя друга банда не е успяла да накара половината свят да чете молитви в нейните офиси! Имало е някои по-дребни успехи в тази насока, например рицарският орден на хоспиталиерите-йеоанити. Те започнали кариерата си като охранители на пътищата към Светите земи, но постепенно се увлекли да рекетират де що има за рекетиране наоколо, и я карали така цели два века; чак когато поискали застраховка и от самия папа римски, им дигнали мерника и ги отлъчили от църквата... И сега изниква въпросът: как може например една групировка, вкарвайки в обръщение необходимите за целта думи, да промени идеите и нагласите на хората така, че от прост изнудвач да се превърне в стълб на обществото? Създавайки нов комплекс от ценности и очаквания, тоест нов език може ли тя да се легитимира, превръщайки се от ситуация в култура?...

В този момент някъде от дебрите на сакото на Лесидренски се чу мелодично бипване, леко приглушено от вълнения плат; той бръкна в джоба си и измъкна радиотелефон от неизвестна на Тома система, явно запазена само за служебно ползване в рамките на застрахователната индустрия. „Ало!“ — извика Лесидренски в микрофона; в отговор долетя дълга тирада, изкривена до неузнаваемост от смущенията и лошата връзка, така че Тома изобщо не можеше да различи излитащите с пращане от слушалката думи и улавяше само отговорите на Лесидренски. „По идея обектът трябваше да е на обекта... не, не... да, бях на обекта, но там всичко друго видях, но не и обекта... да... да, тръгвам веднага... разбира се... точно преди спявката!“

Щом разговорът свърши, Лесидренски прибра радиотелефона и се обърна към Тома:

— Колега, аз трябва да се появя в института, тъй че... Вие натам ли сте?

Тома сви рамене в знак на съгласие и последва Лесидренски, който се отправи към пътеката покрай ливадата.

— Вие не бяхте ли с кола? — сети се изведнъж той.

— Нека седи тук на паркинга на Първа частна. Той добре се охранява, под Божията закрила и тъй нататък, а иначе ще вземат да ми

я откраднат. — И Лесидренски поведе Тома по пътеката, покрай мирно пасящото стадо овце.

— И така, докъде бях стигнал?... — помъчи се той да възстанови мисълта си отпреди телефонния разговор. — Аха! Та значи, преди две хилядолетия юдейските съратници на нашите спонсори направили решаващата стъпка: седнали и си написали евангелия. Тоест не ги написали те сами, застрахователите по правило не са кой знае колко грамотни, сигурно са наели двама-трима бедни студенти по еврейска филология от Ерусалимския свободен университет и те са свършили тая работа. Между другото, „евангелие“ означава блага вест. „Радвай се, дъще, ще родиш син божи“, казал ангелът и почнал да си разкопчава панталоните... А сега сериозно. „В началото бе словото“ — така започва едно от евангелията, онова от Тома, ако не се лъжа... да, прав сте, от Лука^[4]. Как да тълкуваме това? Повечето хора са склонни да виждат тук връзка с кабалата, окултизма и изобщо магическите практики, използващи тъй наречените вълшебни думички, да речем прословутият тетраграматон, който представлява Божието име, записано по определен начин. Виждате колко устойчиво е вярването, че думите сами по себе си могат да променят реалния свят. Но как стоят нещата в действителност? Един от пионерите на езиковото инженерство, Виктор Пелевин, казва: „Ние живеем сред думи и неща, които можем да изразим чрез тях. Речникът на всеки език е едновременно и пълен каталог на достъпните за възприемане от тази култура феномени; когато се изменя лексиката, се изменя и светът ни, и обратно.“^[5] Забележете — И ОБРАТНО! Това е идеята на езиковото и ценностно инженерство: манипулирайки целенасочено езика, да постигнем промяна на цялото обществено съзнание, а това значи — и на живота. Всъщност езиковото инженерство е много подобно на генното, нали езикът, освен всичко останало, е своеобразна генетична памет на обществото — наследствен материал, който се манипулира от езиковия, или социалния инженер. Например, на десети ноември... стоп! Според вас какво се случи тогава?

— 10 ноември? — повтори с въпросителен тон Тома. — Роден Мирослав Мирославов-Крушата, стожер на българщината по света и у нас... не, грешка, друга дата беше. А на 10 ноември... Май че се сещам. Стана нещо, ама така и не се разбра какво. По телевизията и вестниците изведнъж почнаха да лаят бай ни Тошо...

— Вярно, лаеха го! Но това не беше обикновена гризния и оплюване на някого или нещо. Тогава ония, дето свалиха бай ти Тошо, стартираха операция по смяна на езика. Просто една определена категория думи спря да се употребява — и на тяхно място дойдоха нови думи, които ги заместиха! Това беше нужно, за да се смени политическата система, да се препрограмират избирателите така, че безусловно и безалтернативно да желаят политическата промяна... А! Казах препрограмиране на избиратели и се сетих за нещо важно. Езиковото инженерство всъщност е най-радикалната измежду технологиите за промиване на мозъци, или, както е по-красивият, безболезнен и наукоподобен термин, „хуманитарни технологии“. Класическите такива технологии работят с езика като статично зададен, пасивно използвайки неговите смислови кодове, модели, понятия, установки. А езиковото инженерство активно манипулира тези понятия, кодовете и дори логиката на езика — било то почти изцяло, както на ноември, било то само отчасти... По-дребномащабни словесни сътресения се организират доста често и по всякакъв повод. Ето например изразът „Валутен борд“. Знаете, той беше взет на въоръжение съвсем скоро, за да замени предишните вълшебни термини „Приватизация“ и „Структурна Реформа“, понеже те не се справиха с тежестта на задачите, които трябваше да изнесат на гърба си, и капитулираха. Какви са задачите ли? Ами най-простата: да убедят хората, че техните политически избраници не просто ядат и пият за народна сметка и крадат де що има за крадене, а вършат това в името на нещо друго, нещо по-висше... Сега за това „по-висше“, в името на което се яде, краде и пие по върховете, е обявен Валутният борд, преди беше Реформата, Светлото Бъдеще... Това са думите-носители. Истинската опора на властта. Тяхната сила, разбира се, постепенно се изчерпва и накрая ги снемат от въоръжение, но ги заменят с нови... В наше време замяната става много лесно: достатъчно е да бутнеш по нещо на медийните шефове, или пък да ги подплашиш, и думите-носители почват да ги бълват по всички станции и канали в ефира, по всички вестници, в стохилядни тиражи, и така всеки божи ден. А нали знаете, че има едно твърдение, приписвано на партайгеносе Гьобелс, което твърдение в теорията на невронните мрежи се доказва строго... да, да, невронните мрежи! Нали тъкмо тях е инсталирала природата в главите на хората. И тъй, какво е казал Гьобелс? „Всяка лъжа,

повторена N пъти, при N достатъчно голямо, става достатъчно неотличима от истината.“ И оттук още едно твърдение с ранг на теорема, този път от законите на Мърфи: „Истината е еластична.“ Вие обучавали ли сте някога невронни мрежи? Само на компютри, а не на хора? Нищо, принципът е един и същ. Но сигурно не знаете, че новите думи-носители се съчиняват с компютърна помощ. Да, и това беше целта на нашия с вас тук разговор! По цял свят операциите по езиково инженерство се планират с помощта на суперкомпютри, точно като оня, дето го очаквате във вашата секция. Основната идея, с която от „ЯТАГАН“ ви дадох пари за него, беше именно това, че те искаха да имат възможно най-пълния лингвистично-мрежов модел, за да изстискат от него възможно най-ефективни думи-носители, а построяването на такъв лингвистичен модел е трудоемка операция и гълта адски много машинни ресурси. И всичко сигурно щеше да върви добре, само че ви завъртяха машината в някакъв бюрократичен водовъртеж, а през това време някъде другаде заработи нелегална лаборатория по езиково инженерство, макар че тук думата „нелегална“ не е съвсем на място, това все пак не е забранена дейност...

В този момент двамата стигнаха до талашитените бараки в края на ливадата, заобиколиха ги през избуялите около пътеката храсти и излязоха в тясното пространство между тях и оградата. И там, сякаш появили се направо от думите на Лесидренски, стояха натрупани едно върху друго стари платна с лозунги, останали тук от най-различни времена и Етапи на Големия Път: „Напред към светло бъдеще“, „Дела, дела и само дела“, „...за бърза смяна на системата“ (началото на този лозунг се губеше, затрупано под останалите платна), „Демокрация с малко, но завинаги!“, „А ти какво направи за делото на структурната реформа?“, „Данъчните инспектори са умът, честта и съвестта на епохата“... А на най-горното платно с прясно боядисани огромни букви се червенееше новото заклинание: „ДА ЖИВЕЕ ВАЛУТНИЯТ БОРД — СВЕТЛОТО БЪДЕЩЕ НА ЦЯЛОТО ЧОВЕЧЕСТВО!“

— Тук има ателие за лозунги — поясни Лесидренски, улавяйки погледа на Тома, докато двамата се промъкваха по пътеката към дупката в оградата. Дупката си беше всъщност един малък параден вход: цяло платно от оградата бе изкъртено, а отзад, на територията на института, имаше инсталирана малка будка, приспособена от автомобилно ремарке, в която дремеше някакъв старец — сигурно

портиер или пък охрана на дупката. Тома и колегата му се шмугнаха покрай стареца, продължиха няколко метра по наредените като пътека между дърветата каменни плочи, и изведнъж се озоваха до източния край на дългата институтска сграда, съвсем близо до главния вход. Тома забеляза, че щом излязоха на асфалтовия паркинг пред института, Лесидренски започна да се държи някак странно.

Приказливостта му изчезна като дим, той млъкна, сви се и почна внимателно да се озърта нагоре към прозорците на сградата. И тогава Тома си спомни двата предишни разговора за суперкомпютъра, с професор Яким Рангелов и членкора Герасим Иванов, лека му пръст: как го канеха в кабинетите си, дрънкаха с потаен тон втели-некипели, а после изведнъж го избутваха и се заключваха отвътре. И най-интересното, дадоха му червена папка, после жълта папка... И в главата му се появи нещо като догадка.

— Колега — обърна се той към Лесидренски, — кога ще мога да взема от вас зелената папка? — Цвета той избра съвършено напосоки, мислейки си може би как се сменят цветовете на светофара. — Оная, дето е в сейфа в кабинета ви... — тук Тома млъкна смутен, защото Лесидренски изведнъж се спря като вкаменен, лицето му рязко побледня, а очите му се изцъклиха в безнадежден поглед.

— Първо, аз нямам кабинет — отвърна с неуверен глас той, — точно така, нямам кабинет, преди месец го преоборудвах на кафене, с договор от „ЯТАГАН“... И освен това, по идея зелената папка трябва да я вземете от друг, не от мен. Аз съм прекалено ниско в йерархията. Трябваше...

В този миг някъде отгоре се чу юнашко изсвирване; Тома вдигна глава и видя едно обръснато до блясък кубе върху мощен врат и яки рамене, и всичко това надвесено от отворения прозорец на последния етаж. Шестия, преброи той машинално, за да е сигурен.

— Айде бе! — изкрещя главата право срещу него и Лесидренски. Тома не разбра нищо, но колегата му мигом подскочи, размаха радостно ръце и без да се сбогува, изприпка по стълбите към института и изчезна в тъмния правоъгълник на вратата. Странното държание на Лесидренски доста озадачи Тома, но не чак толкова, че да го наведе на някаква определена мисъл. Още повече след всичките приказки за църковната кариера на юдейските разбойници той чувстваше мозъка си като промит и сякаш съвсем негоден за

разсъждение, и май нищо друго не му оставаше, освен да се замъкне в някое барче и там да изкара остатъка от деня в разговори за мачове. Или най-добре да поиграе бридж в ъндърграунда — в компанията на Мария, тя сега сигурно си пие джина там, и на хищния фикус-мутант. И Тома вече се бе запътил към мазето, но мимоходом хвърли поглед към некролозите, залепени върху стъклената входна врата; искаше да види какво са написали там по адрес на Герасим Иванов. Некролозите бяха два. Единият, както му е редът, беше със снимка и дълго изброяване на титлите: „чл.-кор. проф. д-р к.т.н. Герасим Иванов“, следваше кратко славословие и накрая беше подписан от ръководството на цялата академия. А другият... Тома го погледна и не повярва на очите си. Защото там пишеше: „На втори този месец, сряда, внезапно почина професор Яким Рангелов, основател и дългогодишен ръководител на секция «Комплексни системи»... Поклон пред светлата му памет.“ Тома усети как отново мравки полазват по гърба му. „Облаците се сгъстяват — повтаряше мислено той. — Сгъстяват се около моята глава, тоест по-скоро около суперкомпютъра, но това е все същото... Трябва да се направи нещо. Време е да се разбулят най-накрая тези облаци, да се проясни ситуацията, пък ако трябва — да се влезе и в окото на циклона за тази цел, в самия център на събитията; нали в окото на циклона никога няма облаци?“ Окончателно усетил сериозността на положението, той тръсна глава и с решителни крачки се отправи към кабинета на шефа си. Кабинетът не даваше признаци на живот — в смисъл, че всичко вътре си стоеше така, както Тома го бе оставил сутринта: нямаше професорски фасове в пепелника, нямаше и вестник „Безсмислен труд“, хвърлен на бюрото. Тома включи компютъра, набра адреса на страницата, където бе сложил статията „Обща теория на Института“, и заби поглед в монитора. Статията си седеше там; той я прочете надве-натри по диагоналната методика, за да си припомни хода на разсъжденията в нея. Усещането беше доста странно — Тома сам се изненадваше какво е писал преди половин година, макар че без съмнение разпознаваше и тогавашния ход на мислите си, и цялата логика на текста. Сякаш се връщаше в някакво отдавна отминало, но не съвсем забравено състояние, когато светът е изглеждал прост и ясен, а разкриването на тайните му — въпрос на още съвсем малко усилия... И изведнъж Тома откри, че последната част му е абсолютно непозната. И заглавието — „Институтът като

изчислителна система“, — и съдържанието не събуждаха никакви спомени у него. Изглеждаше, сякаш ги е добавил към статията съвсем друг човек. „Кой ми е барал файловете?“ — запита се озадачен Тома. „Може би от органите, или, не дай си Боже, застрахователите? Но тях какво ги интересува моята тъпа статия?“ Всичко беше толкова неясно, че той зарязва догадките и се зачете в текста. „Две неща отличават Института от всички мислими изчислителни системи, реализирани някога в света. Първото, това е почти абсолютната откъснатост на кратковременната памет от дълговременната. Ако приемем, че за дълговременна памет на ИХСТБ служат дисертациите и протоколите от научни съвети, а за кратковременна — празните приказки по барчетата и кафенетата, това се вижда съвсем очевидно. Информационните кванти от кратковременната памет не се отпечатват по почти никакъв начин в дълговременната. Оттук последната се превръща в напълно несвързана с настоящия момент канонична история, а първата се лишава от абсолютно всякакви корени, губи всякаква инерционност и консервативност и започва лудо да се колебае при всяка произволно малка промяна на външното информационно поле...“ „Да не го е писал Ивайло?“ — мина през ума на Тома. „Това за барчетата и научните съвети беше негова идея...“ Тома вдигна телефона и набра номера на колежата си, но понеже отгатак не отговаряше никой, се върна обратно към статията на екрана. „...Второ, огромната част от информационните рецептори на Института са обърнати не към външния свят, а към самия него, пряко към инфопотоците на вътрешните му преживявания. ИХСТБ е един безкрайно интровертен, вгълбен в себе си свръхразум. Всеки квант от външното информационно поле, попаднал в него, претърпява немислим брой вътрешни отражения и трансформации, минава през неизброими положителни и отрицателни обратни връзки — давайки начало, в крайна сметка, на цяла лавина от дъщерни информационни кванти, понякога мутирала до пълна неузнаваемост. Резултатът от тези «мислителни» процеси не се съотнася с нищо от външния свят — защото ИХСТБ не излъчва информация, ако не се брой потокът от отчети, обещания и лозунги, както и услугите, извършвани на «ЯТАГАН» по застрахователна линия, за които обаче отговарят отделни звена, силно автономни и опериращи по чисто формални показатели. Огромната част от ресурсите на Института са заети с

поддържане именно на информационните потоци в скритите му слоеве, главно в неформално-кафеджийската му компонента, — или, с други думи, с неговия «вътрешен живот», свръхбогат, свръхзатворен, напълно автономен и едновременно с това безкрайно неустойчив, необвързан с никаква история и лишен от всякаква инертност и чувство за цел и посока. Външната информация се обработва от свръхразума на ИХСТБ изключително във веригите на краткотрайната памет, при това се обработва паралелно и, което е най-важно, безструктурно. Не съществуват общи за всички инфокванти изчислителни вериги и обратни връзки, не съществува дори и обща логика. Всеки квант се разсейва по цялото изчислително пространство (т.е. по всички служители, които са информационните клетки на Института); в различни точки от това пространство той резонира и проявява себе си, главно под формата на дъщерни инфопотоци — и така си създава цяло множество от локални обкръжения и логически системи, които обаче са готови да се самоликвидират при първия завой на генералната линия на външния инфопоток. Да се превърне някое от тези обкръжения в устойчива изчислителна структура е невъзможно поради блокираната дълготрайна памет. За последната, лишена от връзка с мисловните процеси, остава само да бъде манипулирана външно, по застрахователна линия, което всъщност и се прави, но то не оказва никакво осезаемо влияние върху «вътрешния живот» на Института. Но такава система е незаменима за целите на информационното моделиране. Наистина, в нея се реализират всички възможни асоциативни редове, всички възможни локални конфигурации на инфоквантите — нали отсъстват ограничения от страна на дълготрайната памет под формата на автоцензура и канонични рефлекторни вериги. Институтът е идеална опитна система, с която трябва да се експериментира — както от страна на отделни учени, така и от страна на Института като цяло, тоест той да експериментира със самия себе си...“ На това място текстът неочаквано свършваше. Отдолу с големи букви бе написано:

**ОЧАКВАЙТЕ СЛЕДВАЩА ЧАСТ: „ИНСТИТУТЪТ
КАТО ИНФОРМАЦИОНЕН ПОЛИГОН“**

[1] Едуард Фредкин — американски учен, автор на концепцията за Вселената като гигантски компютър. Уилям Гибсън — писател-фантаст, смятан за гуру в жанра „киберпънк“. Виктор Пелевин — млад, но вече много известен руски писател (род. 1962). Бел.авт. ↑

[2] Откъс от „Слънчев бряг блус“ на групата „Подуене блус бенд“. Изменен е единствено курсът на валутата — все пак песента се е появила още през 1990 година. Бел.авт. ↑

[3] Става дума за романа на А. и Б. Стругацки „Обременени със зло“. Бел.авт. ↑

[4] Всъщност така започва евангелието на Йоан, а не на Лука. Бел.авт. ↑

[5] Цитатът е от есето на В. Пелевин „Зомбификация“. Бел.авт. ↑

5. ПЕТЪК

Корабът не беше голям, всичко на всичко двумачтов, и при всяко по-силно полюляване върху вълните изглеждаше, сякаш ще се разпадне: всичко в него зловещо скърцаше и се огъваше, а долу от трюма се носеше красноречив грохот, причинен сякаш от трошачи се дървении. Тома вдигна поглед нагоре, искаше да разбере накъде плава корабът, и видя, че на мачтите няма опънато нито едно платно. Вместо това от реите висяха, закачени като на простор, прани ризи, гащи, чорапи, чаршафи и разни други дрехи. Покатерилите се на едната мачта моряци ругаеха и показваха средни пръсти на колегите си от другата мачта, а най-високо се бяха качили двамата капитани — тоест не, това бяха по-скоро боцмани; всеки от боцманите, насочил бинокъл в прекрасните далечини, сочеше уверено в избраната от него единствено вярна посока, където, според единствено верните му съображения, лежеше поредният Етап от Големия Път — и както и трябваше да се очаква, единствено верните посоки се разминаваха на сто и осемдесет градуса. А капитанът... Тома го потърси с поглед и видя фигурата му закрепена на носа, във вид на плашило против акули, и в интерес на истината акули в морето имаше — и обикновени, и финансови, и застрахователни; острите им перки въртяха кръгчета около кораба и чат-пат някоя от тях опитваше да захапе за крака един от моряците, когото бяха спуснали с въже, за да изреже с трион няколко дупки в борда, под формата на цифрите, означаващи курса на долара. Тома се зачуди как корабът изобщо се изхитря да плава по курса си, от един Етап на Големия Път към друг, но при положение че котвата беше продадена за скрап на някое пиратско пристанище, нищо друго не му оставаше на кораба, освен да плава. А после той забеляза, че двете знамена на мачтите — червено на едната и синьо на другата — се развяват от вятъра в две противоположни посоки, и всичко сякаш му стана ясно. Накрая на Тома му омръзна да седи в сянката на праните гащи, увиснали в очакване на попътен вятър, и слезе в трюма. Там бяха натрупани кашони с цигари и уиски, и той си помисли, че на

митницата сигурно пак ще трябва да бутат сухо на някого, но тогава се появиха четири мутри в полицейски униформи. Те разбутаха настрани кашоните и се откри един голям сандък; като разковаха сандъка, отвътре се показва суперкомпютърът — сив пластмасов шкаф, горедолу колкото хладилник, без никакви бутони и други устройства на гладкия преден панел, виждаха се само няколко шарени светодиода. Отнякъде дойде и шефът на униформените мутри, оня с прошарената коса и златна рамка на очилата, и посегна към машината, но от задната страна на сандъка излетя рой пчели; пчелите налетяха да жилият мутрите, но шефът извади служебна карта на старши застраховател от „ЯТАГАН“ и бързо се прибраха обратно без никакви възражения. „Все пак това е добър знак, че са пчели“, каза шефът. „Едно време, когато ни пращаха да проверяваме фалирала фирми, псевдобанки и други пирамиди, щом отворехме сейфовете, пари естествено не намирахме вътре, но винаги излитаха оттам никакви жилещи насекоми, и щом са пчели, това идва да ни каже, че тук все пак нещата не са съвсем зле, все пак се беремед, както пише в унгарския речник^[1]. Обикновено обаче излитат оси, понеже на повечето места се неберемед, а от сейфа на Агробизнесбанк, помня, излетяха търтеи; иначе казано, там се ебенеберемед...“ Тогава обаче суперкомпютърът неочаквано иззвъня, и при този звън Тома се събуди. Той бързо вдигна глава. На бюрото, една педя пред очите му, работеше мониторът, и сиянието му осветяваше лежащата отпред клавиатура, мишката и самия него; оказа се, че беше спал направо зад бюрото, забил глава върху скръстените си ръце. Той присви очи, за да се предпази от гнусната синкава светлина на монитора, и в този момент телефонът иззвъня още веднъж. Тома изпсува, протегна ръка напред, в тъмнината зад монитора, напипа апарата и без още да разбира нищо, вдигна слушалката.

— Ало. „Теория на хаоса“ ли е? — попита жизнерадостен мъжки глас.

— Да.

— Елате си вземете некролога. И по-бърже, че след малко тръгвам.

— Какъв некролог? — измуча стреснат Тома, без още да може напълно да контролира гласа си.

— Какъвто искахте, такъв ще получите. Нали така?

— Да, ама таковата... откъде да го взема?

— Абе вие там спите или какво? — изсмя се слушалката.

— Не, кажете, че нещо не мога да зацепя... — измънка Тома, мъчейки се да съобрази за какво става дума.

— При Антон, шестстотин и осма стая.

— Лъже! — намеси се в разговора още някакъв глас, с определено пиянска интонация. — В шестстотин и осма са курвите.

— Курва е на майка ти сина! — изкрещя първият глас и продължи: — Виж го бе, от сто грама го хваща. И идвайте по-бързо!

— Идвам веднага — отвърна Тома, но в този момент се сети за нещо и извика: — Ей! А къде е вашата шестстотин и осма стая? Кои сте вие, в коя сграда?

Обаче беше късно: отгatk прекъснаха разговора и в слушалката се чуваше само сигналът „свободно“. Окончателно разсънен, Тома погледна таймера на компютъра — той показваше един и петнайсет минути, — после се протегна на стола и понечи да щракне лампата, но се сети, че светещият посред нощ професорски прозорец навярно ще привлече вниманието на охраната от „ЯТАГАН“, и се отказа. Макар слабо и противно трептящо, сиянието на монитора все пак правеше различни предметите в кабинета. Шестстотин и осма стая, мислеше Тома. Ако е в сградата на института, значи е на последния етаж, във владенията на „ЯТАГАН“. Ако не... кучета я яли. „Ей, това е идеален повод! — мина му през главата. — Качвам се горе, все едно само да взема некролога, и ще огледам как е замаскиран там седмият етаж. В края на краищата за чий дявол останах тук тая нощ?“ Той закачи на ревера на якето си визитката на Лука Вартоломеев, пхна във вътрешния джоб приготвената от вечерта метална щанга и френския ключ — в случай на нещо непредвидено, — и без да изключва компютъра, откrehна бавно вратата и подаде глава навън. Както трябваше да се очаква, коридорът беше полутъмен, светеха само лампите до стълбището, и цареше тишина — е, не съвсем пълна тишина, а по-скоро относителна; някъде отгоре се носеха приглушените звуци на цигански оркестър и дрезгав мъжки глас влачеше: „Евала на холдинга в центъра на София, жегга-а-а...“^[2] Тома запристъпва бавно по коридора, стараяйки се хем да върви безшумно, хем походката му да не е съвсем като на крадец. Дали това му се удаваше — не беше ясно, но щом излезе на осветеното стълбище и се

запъти нагоре, охранителят, който пазеше подстъпите към ятаганските сфери, само хвърли един бегъл поглед на визитката му и отново се вторачи в портативното телевизорче на стола пред себе си: даваха криминален филм и тъкмо сега течеше финалната перестрелка. Окуражен от липсата на внимание към неговата личност, Тома леко се изкачи до шестия етаж, намери вратата с номер 608, почука и без да чака отговор, надникна вътре. Зад бюрото в кабинета седеше човек на средна възраст, съвсем обикновен на вид с бялата си риза и късо подстригана коса, ако не беше пистолетът в кожения кобур под мишницата. Мъжът вдигна очи от хартиите пред себе си и се втренчи в лицето на Тома, подаващо се през откренатата врата; погледът му не предвещаваше нищо добро.

— Тебе пък кой те праща тука? — попита той със заплашителни нотки в гласа.

— За некролога — отвърна Тома, мъчейки се да запази спокойствие.

— А, ти си бил значи... На, дръж — каза мъжът, взе един от лежащите върху бюрото листа и го подаде на Тома. — Друго има ли?

— Няма — отвърна Тома и заднишком се изниза от стаята. Като се отдалечи на няколко метра по коридора, той разгъна листа. „На трети този месец, четвъртък, внезапно почина Максим Лесидренски, доцент в секция «Бързи сънища»... загубихме един прекрасен колега и забележителен учен... Поклон пред паметта му.“

Тома усети как по гърба му бавно полазват мравки. През последните няколко дни нещата все се развиваха тъй, че тези работливи животинки неведнъж му бяха лазили по гръбначния мозък: първо историята с мутрите, после полицаите, и некролозите, и изобщо цялата неизвестност и абсурдност на положението... Лазенето по гръбнака му бе станало познато до степен такава, че вече можеше да различи кога мравките се движат в колона и кога пълзят напосоки, кога излизат от мравуняка и кога се връщат, кога тръгват на война срещу някой друг мравуняк и като се върнат, победили ли са или са загубили. Понякога мравките вървяха празни, понякога бяха натоварени — носеха на гърбовете си сламки, житни зърна, семки, — очевидно натоварени бяха и сега, но усещането беше, сякаш мъкнат не зрънца и сламки, а чували с цимент. Работата съвсем беше задебеляла. Незнайно как, но трима професори се оказаха внезапно починали

веднага след като бяха говорили с Тома; разговорите все касаеха работата му на трижди проклетия суперкомпютър, който все тъй си оставаше персонаж от легендите... Страшното беше не че професорите са умрели — в края на краищата, те не му се падаха никакви, — а непонятната връзка на тяхната смърт със скитащата по митници, вирусолози и данъчни управления машина. А от машината — с „ЯТАГАН“, на чиято територия сега се мотаеше той, с щанга и френски ключ в джоба. Жалки оръжия... Изведнъж някъде отзад в коридора нещо изскърца и заговориха два гласа едновременно; Тома подскочи напред и в този момент видя вдясно от себе си светеща неоновая реклама на ресторант над сива метална врата, двойно по-широка от останалите. Иззад вратата се процеждаха звуците на някакво фолк-парче, а отстрани до стената стоеше изправена табела с менюто, от която периферното зрение на Тома фиксира само няколко реда: „Гювеч «Депутатски», ракия «Застрахователна» (бивша хайдушка), салата «Застрахователна» (бивша вълча)...“ Гласовете отзад обаче рязко се усилиха, сякаш говорещите се показаха иззад някаква преграда, и Тома, без да се обръща назад, се шмугна зад металната врата. В ресторанта, естествено, беше задимено, и пластовете дим в съчетание със синьозелената мъждива светлина правеха видимостта почти нулева. Застанал нерешително на входа, Тома огледа масите и седналите зад тях фигури, осветени от инсталираните ниско в стените призрачни лампи, без да знае кого търси — така или иначе нямаше кого да познава тук. В средата на бара той забеляза открита площадка, върху която нещо се клатеше в такт с циганската музика, но чак след десетина секунди успя да проумее, че това нещо е всъщност еротично шоу: една руса мадама с увиснали цици и кравешка физиономия, най-вероятно рускиня, се мъчеше да издокара по-секси гърчове. Но за никакви секси гърчове не можеше да става и дума, тъй като левият крак на рускинята беше стегнат с метална шина и въобще не можеше да се сгъва в коляното, и поради този му конструктивен недостатък тя го замяташе настрани с движение, подходящо не толкова за стриптийз, колкото за крачещите бойни механизми в „Звездните войни“... Това сигурно е производствен травматизъм, реши Тома, следствие на някой по-здрав пердах от мениджъра на шоуто. И стриптийзът тук би трябвало да се състои в сваляне не на дрехите, а именно на шината... До сваляне на шината

обаче не се стигна, понеже чалгата утихна, рускинята спря да върти задник и се скри някъде зад кулисите, а във връхлетялата тишина ясно прозвучаха спокойните разговори около масите. „Не, аз не мога да разбера как онези от Първа частна се измъкват от всичките закони!“ — обясняваше дребният мъж с костюм и жилетка, седнал на най-близката до вратата маса, а събеседникът му, с гръб към Тома, твърдеше: „Ами разправяха, че Носорога успял да им купи индулгенция, при това използвал намалението по случай десетдневката на любовта към ближния, и индулгенцията му излязла почти без пари, като се има предвид с какви грехове оперират подчинените му...“ Двамата на масата по всяка вероятност бяха адвокати, поне така излизаше от спецификата на разговора, и понеже той засягаше Първа частна, Тома се заинтересува и наостри уши, но тогава някъде от другия край се чу звън от трошене на чаши, последваха мъчно разбираеми пиянски възгласи и за около половин минута разговорът се заглуши съвсем. Чак тогава той успя да хване думите: „Добре де, имат яка защита, ама аз какво да предложа на Ламята? Да си свали гащите ли? Според тебе само това остава.“ „Освен да хванем някой да им свали защитата. Хакери ли се казваха, как бяха там...“ „Най-важното е да не спираме натиска. Хакерите са си хакери, но трябва и процеси. Съдът си е съд.“ „Правилно, процеси трябва, при това не прости процеси...“

— Марковски процеси трябва! — съвсем без да знае защо, произнесе на глас Тома. Двамата от масата, които бяха на не повече от метър разстояние от него, като по команда обърнаха глави и го зяпнаха подозрително.

— Какви са тия марковски процеси? — попита единият.

— Случайни процеси. С отсъствие на последствие. Поне така помня аз дефиницията...

Двамата от масата отново забиха в Тома недобрите си погледи. Гледаха го няколко секунди, после оня с жилетката каза: „Ей, тук май има нещо. Правилно, случайни процеси ни трябва, и колкото по-малко последствие, толкова по-добре. Как точно се казваха?“ „Марковски.“ „Идеално! Още утре ще ударя един телефон на Марков, той има да ми връща една услуга, и всичко ще се уреди.“ „А сигурен ли си, че е същият Марков? Я по-добре да питаме момчето...“ Като чу, че става дума за него, Тома без повече експерименти обърна гръб на спорещите и се омете от ресторанта. Време беше вече да потърси и седмия етаж.

Или поне входът към него. В края на краищата, той затова бе дошъл тук. Главното стълбище свършваше на този етаж и затова Тома мина в другия край на коридора, където беше задното стълбище. То също не продължаваше нагоре, но в тавана на площадката пред него зееше квадратна шахта, в която влизаше закрепената в стената метална стълба. Тома се изкатери по стълбата в тъмната шахта и в един момент главата му се удари в нещо тенекиено; той избута капандурата нагоре — тя за негов късмет не беше залостена с нищо — и се озова на плоския покрив на сградата. Макар фолклорните слухове да твърдяха, че на покрива ден и нощ дежурят снайперисти от „ЯТАГАН“, всъщност никакви снайперисти, и изобщо хора, горе не се виждаха. Пълната луна идеално осветяваше плоското, посипано с чакъл пространство — с три инсталирани отгоре му грамадни сателитни антени, огромна, изправена на ръба на покрива светеща реклама на обединението и няколко по-незначителни метални конструкции. В другия край на сградата, някъде около мястото на главното стълбище, се издигаше ниска неизмазана тухлена постройка с бяла талашитена врата — това по всяка вероятност беше горният край на асансьорната шахта. Тома се разходи напред-назад по чакъла, погледа минута-две панорамата от жълти градски светлини и шарени реклами, а после се спусна обратно през капандурата по желязната стълба, скочи долу на пода и се огледа — да не би случайно някой да го е видял. Веднага той разбра, че е станало нещо нередно. Първо, опънатата по пода на коридора пътека беше зелена на цвят. А той много добре си спомняше, че преди минути тя беше тъмночервена! Второ, стените не бяха бели като преди, а имаха лек синкав оттенък. Тома направи десетина тихи крачки по пътеката, фиксирайки с поглед номерата на вратите: от лявата страна 726, 724, 722, а от дясната — 725, 723... И чак сега убийствената догадка стигна до него: той беше на седмия етаж! Невярващ на очите си, Тома бързо се изкатери обратно на покрива и се огледа наоколо: мислеше, че просто е слязъл през друга капандура. Но втора капандура на покрива нямаше. Пътят надолу беше само един. Тома се смъкна обратно долу. Сега пък пътеката отново беше червена! И номерата на вратите бяха шестстотин и нещо. С две думи — шести етаж. Пълен ужас, помисли си той, и за да не се обвинява в халюцинации, още веднъж се качи на покрива и слезе обратно. Пътеката пак беше зелена! И етажът — седми. Усещайки, че нищо не

разбира в цялата тази каша, Тома отчаяно повлече крака по коридора, без да знае къде отива. И някъде към другия му край забеляза, че една от вратите е открената и иззад нея се процежда звукът на работещ матричен принтер... Той никога не можа да си обясни как изобщо успя да набере смелост и да се промъкне тихо през откренатата врата. Може би просто вече му беше все едно какво го чака там. Може би стърженето на матричния принтер го беше успокоило някак: все пак познат звук, свой, роден, компютърджийски, не като звънът на мобифон или пък пищенето на алармена инсталация. А и хората, които в днешната напредничава епоха още работеха със старите матрични принтери, бяха малко особена порода, нещо като шофьорите на трабанти или на полски фиати — хора уравновесени, приятелски настроени, гледащи без злоба на останалите участници в движението, знаеш, че няма да те засекат, няма да те напсуват на кръстовището... Не, в онзи момент пред вратата никаква такава мисъл не мина през главата на Тома, поне в явен вид, тогава той въобще не бе способен да мисли, — но все пак той се промъкна вътре. Пред погледа му се изправи сива пластмасова преграда, с височина малко повече от човешки ръст, която заграждаше пред вратата нещо като тесен коридор и пречеше да се види останалата част от стаята. Тома се придвижи покрай нея, мъчейки се да стъпва безшумно по шарения балатум, и като стигна до края ѝ, надникна внимателно зад нея: там също не се виждаше жив човек, само едно бюро със смачкани списания „Блясък“, „Млясък“ и „Крясък“ и две мръсни кафени чашки отгоре му, пращен дървен шкаф и умивалник до стената в дъното. А звукът от принтера все така се носеше из въздуха, идвайки някъде отстрани, иззад една втора преграда от същата сива пластмаса, с неголяма пролука в далечния край. Тома се приближи до нея, промуши глава, завъртя се да огледа помещението зад преградата — и в този момент принтерът спря и той замръзна на мястото си. Гърбом към него, пред грамаден цветен монитор, седеше Мария. Нямаше никакво съмнение — той успя да мерне лицето ѝ в профил, когато тя се протегна към масата вляво, за да откъсне от принтера току-що отпечатания листинг с дължина няколко педи. В следващия миг Мария, без изобщо да забележи Тома, се облегна назад на въртящия се стол, вирна събутите си крака на масата до клавиатурата и се вторачи в листинга, мърморейки нещо тихичко и съвсем неразбираемо. Тома я следеше с определено безпокойство,

сякаш наблюдава пациент от лудницата, улавяйки само отделни нейни думи: „гад... всичко на моята глава... изображения... на Кохонен... само да се появи тук... разслоени... висока енергия... на връзката... гадости...“ След минута-две това му омръзна и той се зачуди дали да не е време да се маха отгук, но в този момент Мария изведнъж се хвърли към бюрото, на което стоеше мониторът, и почна бясно да рови из чекмеджетата. На пода полетяха козметични принадлежности и броеве от списания „Блясък“, „Млясък“, „Плясък“, „Крясък“ и „Трясък“; последва съвсем отчетлива и невероятно многоетажна псувня, за която Тома досега все си мислеше, че я употребяват само в родното село на майка му на сръбската граница; в следващия миг Мария скочи от стола, хвърли се към пролуката в преградата и почти се сблъска с Тома, преди да го забележи.

— А... Лука!?! — за части от секундата на лицето на Мария се смениха изражения на изненада, радост и негодувание. — Къде се губиш толкова време? Защо ни заряза, без да се обадиш?!? От „Безсмислен труд“ вчера дойдоха и вдигнаха вой на шефа. Искат си новите носители, ама като няма кой да ги пусне... Шефът беше казал, че ако до утре следобед не се появиш, ще те издирва по застрахователния ред. И ме върза тук да се боря с програмата като свиня с тиква, сам виждаш... Не бягай, не бягай, сядай и се хващай с носителите! — При тези думи Мария хвана бавно отстъпващия Тома за ръкава, дръпна го с неподозирана сила и със замах го насади на стола пред монитора.

— Ама такава... — замига на парцали обърканият Тома. — Чакай! Аз не съм Лука, аз съм Тома!

Чак сега Мария сякаш се осъзна.

— Я, май вярно... — промълви смутено тя, вглеждайки се по-внимателно в колегата си. В този момент обаче погледът ѝ падна върху визитката над джоба на якето му.

— Ами това откъде е? — попита тя с явно подозрение и понечи да откачи визитката.

— Това ли? А, това ми го... такава... донесоха... не барай! — викна той, изкопчи картончето от пръстите на Мария, откачи го и го прибра в джоба си.

— И кой ти го донесе?

— Кой, кой... — Тома се чудеше какво да отвърне. — Който трябва, той ми го донесе.

Ефектът от последните думи беше абсолютно неочакван. Мария мигом пусна ревера на Тома, виновно се дръпна назад и за няколко секунди се замисли толкова напрегнато, че чак набърчи чело и прехапа долната си устна. После, също толкова внезапно, лицето ѝ грейна от щастие.

— Значи тебе?... — възкликна тя.

— Може и така да се каже — отвърна уклончиво Тома, чудейки се как да тълкува всичко това.

— Ура-а-а!!! — викна победоносно Мария.

— Край! Лука... тоест Тома, ти ме спасяваш! Хайде, изкарай тъпацините на „Безсмислен труд“, и ще седнем да полеем събитието...

Без да спира да приказва, тя се шмугна зад преградата и след миг се появи с плоска бутилка уиски и две химически стъкларии със странна форма.

— Чакай! — викна отчаяно Тома, усещайки как в мозъка му всичко се обърква в една гигантска каша. — Обясни спокойно! Какво събитие искаш да поливаме?

— Как какво? — не разбра Мария. — Твоето назначение тук, какво друго остава за поливане...

— Къде тук? — Тома мигом се съвзе. — Мен никъде не са ме назначавали!

— Как така не са? Ами визитката?

— Визитката такова... ама те не ми казаха нищо конкретно... — тук Тома се обърка окончателно и извади въпросното картонче, за да го разгледа. Единственият детайл в него, който би могъл да значи нещо, беше съкращението „ЛЕИ“. „Значи... — нещо като идея осени Тома, — излиза, че това тук е...“

— Значи това тук е ЛЕИ? — повтори на глас той.

— А ти какво мислеше? — учуди се Мария. — Че е канцеларията на свети Петър?... Чакай, ти как изобщо стигна дотук?

Тома обясни за капандурата на покрива, без да отваря дума нито за ресторанта, нито за некролога на Максим Лесидренски. Мария отново се замисли и отново загледа подозрително.

— Хм-м-м... Пробили са значи дупка в защитата. Люк... Хакери! И ти си хакер, знаех си аз, затова си се вмъкнал. Но от друга

страна, тези визитки не ги дават на всеки... И зелената папка я показват само на когото трябва. Значи все пак... Не, така не става. Лука... тоест Тома, не ме карай да мисля, аз това не го умея... Щом си тук, значи си правилният човек. А щом си правилният човек, значи трябва да се справиш с програмата... Ето, хващай клавиатурата, мишката и се заемай.

Тома неразбиращо се взря в екрана на монитора, на който се виждаха някакви странни менюта и една съвсем сюрреалистична графика, състояща се от групирани цветни петна и точки.

— Че аз не знам за какво служи това — изсумтя той. — Всъщност, вие тук... с какво се занимавате? Какво означава това ЛЕИ?

Мария въздъхна и сви рамене.

— Означава „Лаборатория по езиково инженерство“ — каза наиздателно тя. Както усещам, зелената папка май си я чел по диагоналната методика... И сега ще трябва аз да ти обяснявам всичко, нищо че толкова и разбирам. Ех, ако беше тук Лука! Той е най-големият специалист в целия бивш соцлагер... Гледай сега. Първо цъкаш в това меню и инициализираш модела, поне аз така помня. После минаваш с мишката по графиката... По-бавно! Гледай как се сменят горе индикаторите.

Наистина, в горната част на екрана няколко хоризонтални цветни линии се стрелваха вдясно веднага щом Тома минеше с мишката през някое от петната на графиката.

— Какво показват тия черти? — попита той.

— Дявол ги знае... тоест Лука ги знае. Аз изкарах на принтера някаква документация, ама тя написана на унгарски... — тук Мария размаха листинга някъде в периферното зрение на Тома. — Май по-лесно ще се оправим без нея. Лука разправяше, че трябва да намериш някой възел, който вдига червения и синия индикатор и сваля останалите, и да цъкнеш отгоре с мишката... Не! Първо с десния бутон.

Тома заби наслуки мишката в едно особено живописно петно и цъкна с десния бутон. Показа се второ изображение, горе-долу като първото.

— Така! Добре. Това е фината структура. Сега още веднъж, да изкараме още по-фината.

Той повтори операцията.

— А сега давай с левия бутон.

Тома цъкна с левия бутон и изведнъж някъде от дъното на стаята се чу тихичко бръмчене на компютърно захранване — и той едва сега си даде сметка, че то си е бръмчало и досега през цялото време, но тихо и по-басово, а сега сякаш машината се е натоварила с някакви тежки сметки. Той вдигна очи по посока на звука и видя сив неугледен шкаф, горе-долу колкото хладилник, с няколко светодиода на предния панел.

— Това е суперкомпютърът — обясни Мария, улавяйки погледа му. — Между другото, той се води на секция „Теория на хаоса“ и по идея трябва да стои долу при тях. Сложиха го тук с цел максимална секретност... да, да, нашата работа е най-свръхсекретната в целия институт! За нас знаят само четирима от борда на директорите на „ЯТАГАН“, един от вицепрезидентите на „Св.Димитър Общи“ — и шефът, естествено...

— А какво смята компютърът? — оживи се веднага Тома, игнорирайки секретно-застрахователната тематика.

— Как да ти го обясня, като и аз не съм много в час? — отвърна Мария. — Само някакви общи приказки подочух от Лука. Това шареното на екрана е фрактален граф. В него ние избираме опорен възел, а после машината претърсва неговата околност за комбинации с висока енергия на връзката и ниска взаимна ентропия. Тук имаше нещо за разслоени пространства, за изображения на Кохонен^[3], запазващи топологията, ама аз като съм си без акъл и образование...

Тома с неудоволствие трябваше да си признае, че акълът и образованието не му стигат и на него.

— А на практика? — попита той. — Какво означава това на практика?

— Ей сега ще видиш, още малко остана. Я по-добре, докато чакаме... — и Мария сипа уиски в химическите стъкларии, подаде едната на Тома и ги чукна за наздраве, след което с едно надигане пресуши поне петдесет драма. — Блага работа е това уиски...

В този момент някъде откъм монитора се чу противно бипване. Мария заряза уискито, хвана мишката и цъкна няколко пъти по менютата.

— А... Идеално! Лу... Тома, ти си гений! Направи го!

— Къде? Кое?

— Ето това — Мария гордо показва един прозорец, в горната част на който се червенееше самотна фраза: „ШНОРХЕЛ НА РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ“.

— Ъ? — зяпна Тома и направи гримаса, сякаш фразата е била употребена по адрес на самия него. — Само за това ли мъчихме машината?

— Как така „само“? — повиши глас Мария. — Ако искаш да знаеш, колкото по-малко версии изкара компютърът, толкова са по-добри. Аз няколко дни се мъчих — и все ми изплюваше списъци по половин метър дълги, и там все разни психарщини... А ти от първия път удари десетката. Само че... — за миг Мария замря и се замисли. — Ще трябва малко да го преправим. И така не е зле, но революционното движение нещо не ми се нрави, то през последните години не се котира високо... Затова ще наложим върху него профилите на клиентите, това поне знам как се прави.

Мария отново се заигра с менютата. Мярнаха се някакви списъци, графики и социологически баници. След няколко секунди отдолу се появи нова версия: „ШНОРХЕЛ НА ПРАВОСЪДИЕТО“.

— И все пак — не издържа Тома — за какво служат тия идиотщини? Какъв е смисълът?

— Смисълът? — повтори Мария. — Всякакъв може да бъде смисълът. Ето, да кажем... какво е това шнорхел? Нещо, през което дишаш, ако си се потопил под водата. Както, според читанките по история, нашите прадеди славяните са се криели по няколко часа на дъното на блатото, без да мърдат, дишайки само през една тръстика, която се подавала на повърхността... И така, смисълът: правосъдието се е скрило надълбоко, притаило се е, нито се вижда, нито се чува, по повърхността на блатото — никакви следи от него, никакви мехури и вълни, изобщо — все едно го няма; но нали все пак трябва да диша отнякъде, да черпи ресурси от горния свят? И ако човек се вгледа повнимателно, все пак ще види нещо отгоре да стърчи. Това е шнорхелът на правосъдието. По дефиниция! А въпросът на кой точно деятел правосъден, или на кое звено от системата да бъде лепнат тоя етикет, не е принципен: тук вече всичко зависи от тактиката на клиентите, ще го изясним идната сряда, когато шефът строи на килима в кабинета си главните редактори от холдинга „Безсмислен труд“. Тия редактори, под секрет казано, са големи брусове, страшно бавно загряват под каква

форма да пуснат в обръщение езиково-инженерните изрази. Миналия път да речем, когато трябваше да се разпространи формулата „дистрибутори на индулгенции“, се наложи ние тук да им напишем няколко статии и материали с този израз употребен вътре, че да зарибим с него аудиторията по оптималния начин...

— Дистрибутори на индулгенции, казваш? — Тома мигом си припомни думите на ония адвокати в ресторанта. — Това пак за съдебните работи ли се отнася?

— Предимно, но не само. Има много чиновници, на които са придадени за ползване някакви парцели от закона заедно с правото да съдят и помилват погазилите тези парцели срещу съответната зелена сума. Това Лука го беше измислил: „Освен всичко останало, бюрократичната пирамида е и пирамида от дистрибутори на индулгенции“... Давай да пуснем още една сесия, а? Че с теб работата върви...

Тома, макар никак да не разбираше с какво неговите цъкания с мишката по екрана се различават от хвърляне на ези-тура, не възрази и повтори процедурата. Този път машината смята съвсем кратко, след което изплю яростен лозунг: „ПРОЛЕТАРИИ ОТ ВСИЧКИ СТРАНИ, ДЕБЪГВАЙТЕ СЕ!“. Като видя този бисер на мъдростта, Тома не издържа и се разсмя с глас.

— Защо се хилиш? — викна му Мария. — Какво означава „дебъгвайте се“?

— А... не знаеш ли? Компютърджийски термин. Означава изчистване на програмата от бългове. От грешки, де...

— Чакай! Тук в модела нямаме вкаран компютърджийския жаргон! Освен Лука да се е изгаврил като за последно... Това не става за нищо! Масовият човек няма да го разбере. И с поръчките на клиентите сигурно не се връзва...

Мария хвана мишката и направи някакви манипулации, но резултат нямаше.

— Тома, дай идея! Не можем ли да го сменим с нещо това дебъгване? От какво произлиза думата?

— „Bug“ означава на английски молец. Разправят, първата компютърна повреда била причинена от един молец, попаднал между контактите на някакво реле...

— Молец значи, насекомо. Паразит... А! Набарахме го! — оживи се Мария и удари с длан по масата. — Това вече е друго нещо! „ПРОЛЕТАРИИ ОТ ВСИЧКИ СТРАНИ, ОБЕЗПАРАЗИТЯВАЙТЕ СЕ!“ Гениално! Бисер! И най-хубавото е, че думата „паразит“ притежава нужната двусмисленост, нали такива са не само въшките и кучешката тения, но има и едни други паразити, социалните паразити, които един мой щур даскал по бай Тошово време наричаше „кърлежи върху снагата на човечеството“ и „плевели в социалистическата нива“... в края на краищата, може и капиталистическата. Значи думата „обезпаразитяване“ означава за нас не само дезинфекция, дезинсекция и дератизация, но и унищожаване на другите паразити, социалните такива, дето се возят на БМВ-та и мерцедеси и пият народната кръвчица, образно казано. Виж какъв страхотен лозунг скалпихме за нула време! Ще кажа на шефа на „Безсмислен труд“ да го сложи на първата страница, над заглавието. „Пролетарии от всички страни, обезпаразитявайте се!“ Брилянт! Прост, мощен, лесен за използване, можеш да оклепаш с него когото си щеш — нали сега всички видни хора са паразити по дефиниция... Усещам обаче, че можем да извлечем още някои полезни производни от него, няма да е трудно. Например идва ми наум такава нишка. Една фантастична книжка бях чела, май от братя Стругацки беше, и там в една страна тайните служби се титулуваха като „Департамент за обществено здраве“^[4]. А какво ще кажеш за такава институция — Департамент за социално обезпаразитяване? Трябва да предложим този титул на министъра на вътрешните работи, все пак и той ни е клиент, повтарям, не агент и не пациент, а всичко на всичко клиент... Дератизация. Санитарите на гората. „Санитарю, обезпаразити се сам“... а освен това... Да! Гениално! Невероятно! Ей това е удар!... С тези думи Мария, крайно възбудена, грабна стъкларията с уиски и я пресуши до дъно, след което с все сила я запрати навън през отворения прозорец. След няколко мига се чу трясък и противният вой на автомобилна аларма се вряза в нощната тишина, а Мария невъзмутимо продължи:

— Виж какво се получи! Решението на най-главния въпрос! При това съвсем ненадейно. Тома, ти си нов човек тук, малко неща разбираш, но все пак трябва да си загреял, че скалпването на шизофренични съчетания е най-маловажното направление на езиковото инженерство, нещо като шир потреба. Основната ни задача е

друга: предсказване на бъдещия език, на бъдещите думи-носители. „Какъв ще е следващият Етап от Големия Път?“ — ето това е най-главният въпрос, поне засега, и ето днес получихме отговор: СОЦИАЛНОТО ОБЕЗПАРАЗИТЯВАНЕ. То ще наследи Валутния Борд и Структурната Реформа! Ще се появи Агенция по Обезпаразитяване, ще има и министър с ранг на заместник-премиер, отговарящ за О., и в парламента ще се гласува програма за О., със списъци, бройки, проценти и суми в нея, и когато програмата за О. се провали или пък недоизпълни, а аз се обзалагам, че именно тъй ще стане, — ще искат оставки и ще се обвиняват взаимно по телевизията, че спъват О. Сигурно ще открият секция „О.“ към института, нали всичко трябва да се постави на научна основа, тоест да се изпробва първо върху кучета, и секцията ще прерасне в отделен Институт по О., под шапката на „ЯТАГАН“, на финансиране от фондацията „Свети Димитър Общи“ и под егидата на Мирослав Мирославов-Крушата, геройски загинал за делото на О., и тъй нататък... Или май нещо не разбираш? — попита Мария, виждайки зяпналата физиономия на Тома. — А? Ако не ти е ясно нещо, питай.

Но Тома почти не слушаше колежката си, тъй като в мозъка му ставаше нещо неопишимо. Всички парчета от разговора, всичките му мисли от днешния и от последните дни, въртейки се като тухли от компютърната игра „Тетрис“, с невероятна бързина се подреждаха в здрава и свързана картина. В самия център на тази картина обаче зееха огромни дупки... с които трябваше да се заеме незабавно.

— Излиза, че... идиотските заглавия в „Безсмислен труд“... от типа на ония, как бяха, „Жаба изяде войник на пост“ и тям подобни... ги съчинявате вие тук с това? — той махна с ръка по посока на суперкомпютъра. Мария кимна утвърдително и сръбна още уиски направо от бутилката.

— Но защо ви е суперкомпютър? — попита неразбиращо Тома. — Аз като бях ученик, вземахме един осембитов „Правец-82“, пишехме една елементарна програмка, слагахме ѝ речник от стотина нецензурни или полуцензурни думи, и тя по случаен начин изкарваше всякакви идиотизми. В това число — и много по-щурите от тия вашите... — Тома посочи червенеещия се върху екрана лозунг „ПРОЛЕТАРИИ ОТ ВСИЧКИ СТРАНИ, ОБЕЗПАРАЗИТЯВАЙТЕ СЕ!“.

— Можеше да си купите един тъп „Пентиум“ и щеше да ви свърши идеална работа... Защо ви трябваше такава мощна машина за такива прости неща, ами не я оставихте долу на нас в „Теория на хаоса“, че да я натоварим с каквито трябва сметки?

— А долу с какви сметки щяхте да я товарите? — попита ехидно Мария и Тома веднага млъкна и се изчерви, спомняйки си, че сам не знае какво се върши в секцията му. Настъпи кратка пауза.

— Всъщност, честно казано, и Лука разправяше същото — каза накрая Мария и махна с глава нагоре към шкафа до дясната стена, и Тома с немалка изненада видя качен отгоре един компютър, чиято мръсна кутия от грапава жълтеникава пластмаса несъмнено го датираше към отдавна отминалата правешка епоха. — Само че... Най-напред, суперкомпютърът придава на лабораторията нужната доза наукообразие. В смисъл че сега изглежда, сякаш вършим нещо съвсем незнайно колко сложно. Мислиш ли, че дебилите от „Безсмислен труд“ щяха да ни носят сакове с пари, ако бачкахме с някоя проста машина от ония, дето ги има във всеки офис? Поне така казваше Лука...

— А къде е този прословут Лука? — попита Тома. — Местният специалист по всичко? Защо не дойде той да се оправя с програмата?

За момент Мария се загледа някъде към тавана.

— От миналата седмица не се е мяркал тук. Носеха се слухове, разбира се... Че бил избягал, кучият син, чак в Южна Корея. Без никой от „ЯТАГАН“ да го усети! Вчера някой разправяше, че се бил обадил на шефа по електронна поща. И се бъркаше така с него — във вашата лудница, пишел, добре си живях, няма какво да се оплаквам, но сега не ме търсете повече за глупости и се оправяйте сами... — тук Мария внезапно млъкна, вслушвайки се в неясния шум, идващ откъм коридора. В коридора някой говореше. Гласът бе далеч и лошо се чуваше, но постепенно се приближаваше, примесен с бавни звучни стъпки по мозайката; той се чуваше неравномерно, на отделни откъслечни фрази, и Тома разбра, че всъщност някой говори по мобифон или радиотелефон. Скоро взеха да се различават отделните думи от разговора: „...абе за какъв се мисли тоя? Като е освободен от застраховка «Задгробен живот», да не е сто кило?...“ „Шефът идва!“ — прошепна Мария и се втурна към предния отсек на лабораторията. Гласът беше вече съвсем близо, и Тома изведнъж усети, че той му е страшно добре познат, при това му навяваше определено неприятни

асоциации; обзе го инстинктивно желание да се скрие под масата, но някак се удържа и се дръпна към ъгъла на стаята, между сивата пластмасова преграда и шкафа с качения отгоре осембитов „Правец“, преценявайки, че този ъгъл не се вижда от входа. В следващия миг се чу звук от местене на стол и сякаш нещо тежко и ръбесто удари по повърхността на бюрото в предния отсек.

— Мария, къде ми е зелената папка? — извика гласът зад преградата, може би само на метър от ухото на Тома. Последваха звуци от отваряне на чекмеджета и прелистване на хартии; Тома почти визуално си представи как Мария се рови между нахвърляните в чекмеджетата броеве от списания „Блясък“, „Млясък“, „Плясък“, „Крясък“ и „Трясък“, търсейки папката на шефа си.

— В този институт вече дявол знае какво става! — обяви гласът и тежко изпуфтя. — Представяш ли си, някакъв мушморок от долните етажи пуснал в мрежата статия! И в тази статия, ако знаеш само какво пише в тази статия... Виж само заглавието: „Институтът като информационен полигон“! Къде отиде цялата секретност, питам аз? Така им ударих по масата на Новоселски и на Згурев, че...

— Защо на Згурев? — обади се Мария.

— Защото мушморокът е от неговата секция, „Нечиста математика“! Някой си Ивайло, или поне аз така го запомних...

Като чу споменато името на приятеля си, Тома усети как сърцето му лудо заподскача във всички възможни посоки и степени на свобода.

— И на всичкото отгоре пробих дупка в защитата! — продължи да гърми гласът. — Всичко били нагласили хората на Крокодила, двама от тях трябвало да се качат на етаж, но охраната на Носорога ги засякла... Ужас! Скандал! Утре в борда на директорите на „Св. Димитър Общи“ какви циркове ще се разиграват!... И не стига това, ами нашият човек от секцията излязъл изпод контрол! Долу се оправдават с мушморока от „Нечиста математика“, ама явно бая са оплескали сценария...

— И сега? — попита тихо Мария.

— Какво сега? Ясно какво! Цялата секретност отиде. Ще трябва спешно да се местим оттук. За оня от „Нечиста математика“ е ясно — контролен изстрел, и край. За хакерите на Крокодила — той сам да се оправя с Носорога, аз няма да се бутам между шамарите. А виж, за

нашия човек, от „Теория на хаоса“... как беше там... Тома... да, Тома Марков...

Единственото, което искаше Тома в този момент, беше просто да изчезне. Да се разтвори безшумно в пустотата без мехури и утайка. И никой повече да не го види — нито Мария, нито притежателят на познатия до болка глас... Но в същия миг през пролуката между загражденията нахълта невисок мъж с модно тъмночервено сако, и като съзря лицето на влезлия, Тома направо изхълца от ужас. Леко прошарената коса и очилата със златна рамка се бяха запечатали здраво в паметта му от двете бурни визити в кабинета на професор Дамгов, още повече отците от ужилвания по бузите още не се бяха разнесли напълно... Не, нямаше никакво съмнение. Мъжът, явно абсолютно неочакващ да види в лабораторията външен човек, се спря като вкаменен и зяпна Тома със съвсем изумен поглед. От зелената пластмасова папка под мишницата му се измъкна тесен лист хартия — изрезка от рубриката „Футболен топфолк“ на вестник „Меридиан мач“ — и мъчително бавно тръгна да планира към пода... Но след миг изумлението, изписано на лицето на мъжа, почна полека да изчезва, сякаш той бавно, но неотвратимо загреваше кой стои пред него, сякаш още малко — и съвсем ще загрее, и тогава... Ето, в очите му проблесна искрица интерес, при това интерес от подчертано хищен тип, ето и устата му се отвори, за да възкликне: „А-а-а, кой ни дошъл на гости“...

— Аз не съм Тома! — викна панически Тома и измъкна с треперещи пръсти визитката от джоба си. — Ето! Аз съм Лука, а не Тома! Лука съм!

септември 1997 — май 1999 г.

София,

Институт за космически изследвания

[1] Има един такъв анекдот: „Как е на унгарски «пчела»? — Беремед. «Оса» — Неберемед. А «търтей» — Ебенеберемед.“ Бел.авт.

↑

[2] Част от припева на едно попфолк парче — „Жега“ на Валентин-Валдес. Бел.авт. ↑

[3] Теуво Кохонен — финландски учен, автор на класически трудове в областта на невронните мрежи. Бел.авт. ↑

[4] Става дума за романа „Обитаемият остров“. Бел.авт. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.